

Handelen zonder Houvast

Onderzoek naar de Werkwijze van Veilig Thuis bij Complexe Scheidingen

Geweld stopt
niet vanzelf.

Sanne Mol
28-3-2018

Faculteit Maatschappij en Recht
Master Forensisch Sociale Professional

Afstudeerbegeleider: C. Paalman

Uitgebreide versie voor medewerkers

Voorwoord

Voor u ligt het onderzoeksrapport 'Handelen zonder houvast: onderzoek naar de werkwijze van Veilig Thuis bij complexe scheidingen'. Dit onderzoek is tot stand gekomen in het kader van de masteropleiding 'forensisch sociale professional' van de Hogeschool Utrecht. Het richt zich op de werkwijze bij complexe scheiding binnen Veilig Thuis bemoeienissen en is uitgevoerd binnen Veilig Thuis Gelderland Midden.

In aanvulling op dit onderzoek zijn 6 thema's, die voor medewerkers bruikbaar zijn in de dagelijkse praktijk, verder uitgediept. De verdieping is verwerkt in de bijlagen van dit rapport.

Aansluitend is een bijlage te vinden waarin een voorstel voor het werkproces is geformuleerd.

Met genoegen heb ik mij de afgelopen maanden ondergedompeld in dit onderwerp. Zonder medewerking van anderen was dat onmogelijk geweest. Ik wil hen graag bedanken.

Allereerst dank aan mijn werkgever, Veilig Thuis Gelderland Midden. Voor de mogelijkheid van het volgen van deze masteropleiding en de mogelijkheid om dit onderzoek uit te voeren. Ook dank aan de begeleiding van de Hogeschool Utrecht.

Dit onderzoek kwam tot stand dankzij de medewerking van collega's van VT Midden Gelderland, medewerkers van VT organisaties uit het land en een vijftal experts. Zij waren bereid tijd vrij te maken en hun kennis en kunde met mij te delen.

Een speciaal dankwoord gaat uit naar mijn collega's van de front-Office voor wie ik de afgelopen maanden weinig beschikbaar ben geweest. Daarnaast mijn ouders en vriend die allen op hun eigen manier een waardevolle bijdrage hebben geleverd aan dit onderzoeksverslag. En belangrijker nog, mijn steun en toeverlaat zijn geweest deze afgelopen maanden.

2018

Auteur: Sanne Mol

e: sannemol@hotmail.com

Versie: Onderzoek & bijlagen ter verdieping voor medewerkers

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere dan wijze ook, zonder voorafgaande toestemming van de auteur van dit document.

No part of this publication may be reproduced, scanned, or distributed in any printed or electronic form whatsoever without the written permission by the author of this document.

Samenvatting

In Nederland raken bij ruim 33.000 scheidingen jaarlijks zo'n 50.000 à 70.000 minderjarige kinderen betrokken. Van deze scheidingen eindigt 20% in een complexe scheiding: een langdurig, ernstig conflict met terugkerende destructieve communicatiepatronen tussen de scheidende partners.

Op de hulpverlening wordt de afgelopen jaren een steeds groter beroep gedaan wanneer het gaat om deze complexe scheidingen. Zo ook op Veilig Thuis, het advies- en meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling (hierna te noemen VT). In 2016 ontving VT Gelderland Midden ongeveer 700 adviesvragen en meldingen waarin complexe scheiding de hoofdrol speelde.

Het werken in complexe scheiding is voor professionals ingewikkeld en wordt als zeer belastend ervaren. Professionals van VT Gelderland Midden ervaren hierbij verschillende knelpunten. Deels liggen die op het gebied van organisatie en beleid van hun eigen VT-organisatie. Ook het werken met twee conflicterende partijen is gecompliceerd. Andere moeilijkheden betreffen loyaliteitsvraagstukken en beslissingen rondom de kinderen. Professionals voelen zich handelingsverlegen.

In voorliggend onderzoek stond de vraag centraal in hoeverre het binnen VT Gelderland Midden gehanteerde handelingsprotocol professionals ondersteuning biedt bij het werken in complexe scheiding, en welke richtlijnen en handvatten, in aanvulling op het bestaande handelingsprotocol, professionals kunnen ondersteunen bij het werken in complexe scheiding.

Er is onderzocht wat de huidige werkwijze is van VT Gelderland Midden en welke knelpunten professionals hierin ervaren. Vanuit de literatuur en experts zijn daarnaast verschillende aspecten en thema's rondom complexe scheiding in beeld gebracht. Door met andere VT-organisaties te spreken is getracht een beeld te vormen van hun werkwijze en de motivatie voor verschillende keuzes daarin. De input vanuit de literatuur, experts en andere VT-organisaties is daarna met elkaar vergeleken. Dit leidde tot een nauwgezet beeld van complexe scheiding en een aantal aandachtspunten en thema's voor het werken in deze casuïstiek. Na vergelijking daarvan met de huidige werkpraktijk van VT Midden Gelderland en het huidige handelingsprotocol is een aantal handvatten en richtlijnen geformuleerd.

Geconcludeerd wordt dat een duidelijke visie en werkwijze op het gebied van complexe scheiding ontbreken bij Veilig Thuis Gelderland Midden. Het bestaande landelijke handelingsprotocol geeft op hoofdlijnen richting aan het handelen van de professional. Niet alle professionals echter blijken de inhoud hiervan te kennen. Daarnaast ontbreekt een (gewenste) probleemspecifieke invulling van het handelingsprotocol, met aandachtspunten en richtlijnen gericht op complexe scheiding. Het is wenselijk te investeren in de implementatie van het bestaande handelingsprotocol, een probleemspecifieke aanvulling hierop en scholing van professionals in het werken met conflicterende partijen.

Uit deze studie blijkt voorts dat VT-onderzoek, het herstellen van de veiligheid en een passende verwijzing noodzakelijk zijn bij complexe scheiding. Differentiëren in complexe scheidingen is noodzakelijk. Een goede en zorgvuldige analyse van de situatie is nodig voor het herstellen van de veiligheid en het verwijzen naar hulpverlening die aansluit bij de situatie van cliënten.

Aanbevelingen:

1. **Ontwikkel en expliciteer een visie op complexe scheiding en de rol van Veilig Thuis Gelderland Midden daarin en draag deze uit.**
2. **Ontwikkel elementen voor de aanpak van complexe scheidingen en voeg deze toe aan de bestaande werkwijze van Veilig Thuis Gelderland Midden.**
3. **Investeer in de implementatie van (minimaal) het bestaande handelingsprotocol en, indien van toepassing, in die van de voor complexe scheiding specifieke werkwijze.**
4. **Faciliteer professionals bij het werken in complexe scheiding in de vorm van collegiaal overleg, het werken in duo's, tijd, casuïstiekbesprekingen, intervisie en scholing.**
5. **Doe onderzoek bij iedere complexe scheiding.**

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	2
Samenvatting.....	3
Inhoudsopgave	4
1. Probleemstelling	6
1.1. Inleiding.....	6
1.2. Aanleiding.....	7
1.3. Doelstelling.....	7
1.4. Onderzoeksvraag en deelvragen	7
1.5. Leeswijzer	8
2. Afbakening en operationalisering	9
2.1. Relevantie.....	9
2.2. Kennisgebied	9
2.3. Afbakening	10
3. Onderzoeksverantwoording	11
3.1. Methodische overwegingen.....	11
3.2. Dataverzameling.....	11
4. Theoretisch kader	14
4.1. Complexe scheiding.....	14
4.1.1. Achtergronden, factoren en risico's complexe scheiding.....	14
4.1.2. Professionals en complexe scheiding	15
4.1.3. Professionals van Veilig Thuis Gelderland Midden	16
4.2. Veilig Thuis	16
4.2.1. Wettelijke taken en bevoegdheden Veilig Thuis	16
4.2.2. Uitgangspunten	17
4.2.3. Het handelingsprotocol	17
4.2.4. Het triage-instrument.....	18
5. Resultaten	19
5.1. Deelvraag 1.....	19
5.1.1. De werkwijze en complexe scheiding.....	19
5.1.2. Knelpunten en de rol van het handelingsprotocol	20
5.1.3. Samenvatting.....	22
5.2. Deelvraag 2.....	23
5.2.1. Samenvatting.....	30
5.3. Deelvraag 3.....	31
5.3.1. Samenvatting.....	34
5.4. Deelvraag 4.....	35
5.4.1. Discussiepunten.....	38
5.4.2. Richtlijnen en handvatten	41
5.4.3. Samenvatting.....	42

6. Conclusie	43
7. Advies	47
8. Discussie	49
Bibliografie	50
Bijlagen voor medewerkers	54
A. Werken met conflicterende partijen	55
B. Het netwerk	61
C. De mate van escalatie van een conflict	63
D. Partnergeweld en beschuldigingen van partnergeweld en kindermishandeling.....	69
E. Oprechte onveiligheid of parental alienation (PAS)	94
F. Hulpaanbod regio Centraal Gelderland	97
G. Gespreksvoering met de kinderen.....	54
H. Een eerste voorstel voor het werkproces	101
Bijlagen	109

1. Probleemstelling

1.1 Inleiding

Bij ruim 33.000 scheidingen raken jaarlijks zo'n 50.000 à 70.000 minderjarige kinderen betrokken. 20% van deze kinderen komt terecht in een complexe scheiding (De kinderombudsman, 2014). Een langdurig, ernstig conflict met terugkerende destructieve communicatiepatronen tussen scheidende partners. Met regelmaat is er sprake van (beschuldigingen van) huiselijk geweld of kindermishandeling (Dijkstra 2016, De Ruiter & van de Pol, 2017; Spruijt & Kormos, 2014).

Een complexe scheiding waarin kinderen betrokken worden, wordt gezien als een vorm van psychische mishandeling en heeft uiteenlopende negatieve gevolgen voor zowel kinderen als volwassenen (Willems, 1999). Zo blijkt uit onderzoek dat kinderen betrokken bij complexe scheiding gemiddeld 2 maal zo veel problemen hebben vergeleken bij kinderen uit intacte gezinnen (Anthonijsz, Spruijt & Zwikker, 2015). Zij krijgen vaker ernstige problemen in de vorm van geïnternaliseerde- of geëxternaliseerde gedragsproblemen, problemen op school en in vriendschapsrelaties en hebben een zwakkere band met de ouders. Tevens hebben zij een grotere kans op depressie (Amato, 2010).

In de hulpverlening krijgt men de afgelopen jaren steeds vaker te maken met echtscheidingsproblematiek (Spruijt & Kormos, 2014). Het werken met cliënten in complexe scheiding wordt door professionals ervaren als zeer ingewikkeld en zwaar (Saini, Black, Lwin, Marshall, Fallon & Goodman, 2012; Tenback & Mooren, 2017).

De casuïstiek is complex en ontvlambaar en het lijkt soms onmogelijk om de strijd te stoppen of de kinderen te beschermen in de strijd. Cliënten hebben de neiging hun perceptie op de situatie te vervormen, en omstanders in hun 'kamp' te trekken, zo ook hulpverleners voor wie het een ingewikkelde taak blijkt om buiten de strijd te blijven (Ehrlich, 2002). Niet zelden keren rancuneuze ouders zich tegen de jeugdhulp, zo beschrijft ook journalist Ingmar Vriesema (NRC, 31 augustus 2017). Stichting Kwaliteitsregister Jeugd, waar cliënten tuchtklachten kunnen indienen over jeugdzorgwerkers, behandelde in 2016, 214 klachten. 62 daarvan gingen over partijdigheid in complexe scheiding, 59 over omgangsregelingen, aldus Vriesema.

In Nederland is Veilig Thuis (VT), het advies- en meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling, belast met de taak om zowel particulieren als professionals te adviseren en ondersteunen bij vragen rondom huiselijk geweld en kindermishandeling. Tevens doet VT-onderzoek naar huiselijk geweld en/of kindermishandeling in situaties die gemeld zijn. Nederland kent 26 VT-organisaties. Een landelijk geïmplementeerd handelingsprotocol biedt de VT-organisatie en professionals richtlijnen voor de invulling van hun taken.

Ook VT krijgt vaker te maken met complexe scheidingssituaties. Enerzijds met professionals die een beroep doen op de ondersteuning van VT, anderzijds met particulieren die advies willen of willen melden over een situatie waarin complexe scheiding een rol speelt.

Bij VT Gelderland Midden kwamen in 2016 3224 adviesvragen binnen. 480 van deze vragen (15%) hadden betrekking op complexe scheiding. In 225 (5%) van de 4284 meldingen was complexe scheiding de reden tot melden. Er werd contact gelegd door cliënten zelf en door derden. 385 meldingen werden dit jaar in onderzoek genomen. 7% daarvan betrof een complexe scheiding (Veilig Thuis Gelderland Midden, 2017a).

Het hulpaanbod gericht op complexe scheidingen is groot, maar de effecten ervan worden nauwelijks onderzocht en lijken beperkt (De Ruiter, 2017). In een eerste oriëntatie door de onderzoeker, onder professionals van VT, komt naar voren dat in sommige gevallen de VT-onderzoeken de conflicten tussen de cliënten lijken te vergroten, waarmee de zorgen over de kinderen juist groeien. Er zijn met regelmaat onderzoeken waarbij men betwijfelt of bemoeienis van VT helpend is geweest. Intern lijkt men niet goed te weten, en geen overeenstemming te hebben, over wat de goede manier is om dit type casuïstiek te benaderen. Er zijn professionals die van mening zijn dat VT in dit type casuïstiek geen rol zou moeten hebben en meldingen misschien niet eens aangenomen zouden moeten worden. Anderen zijn van mening dat VT wel een rol heeft en hebben verschillende ideeën over hoe hier vorm aan gegeven zou moeten worden. Het is onduidelijk of het bestaande handelingsprotocol wordt nageleefd binnen dit type casuïstiek en of de stappen binnen het protocol aansluiten bij dit specifieke type problematiek. Uit onderzoek van Tenback en Mooren (2017) onder professionals van VT

Gelderland Midden blijkt dat de professionals het handelingsprotocol beperkt bruikbaar vinden in casuïstiek waarin complexe scheiding een rol speelt.

Het onderzoek laat tevens zien dat er onder professionals handelingsverlegenheid heerst als het gaat om het werken in complexe scheidingssituaties.

1.2 Aanleiding

Op dit moment lijkt de aanpak in een casus te worden bepaald door de professional die de cliënt of adviesvrager treft. Binnen VT lijkt geen overeenstemming in aanpak, dan wel een breed gedragen werkwijze te zijn. Uit oriënterende gesprekken voorafgaand aan dit onderzoek blijkt dat professionals vanuit de organisatie een duidelijke visie missen op hoe er gehandeld moet worden.

Het management van VT Gelderland Midden erkent dat er buiten het bestaande handelingsprotocol geen richtlijnen en/of werkwijzen met betrekking tot complexe scheiding zijn. Het management is van mening dat eerst goed onderzocht moet worden wat werkt in deze casuïstiek en wat de rol van VT hierin zou moeten zijn, zo wordt aangegeven door de teamleider (Persoonlijke communicatie Van Rooijen, 14 maart 2017).

Het is de verwachting dat een vastgestelde werkwijze een deel van de handelingsverlegenheid zal wegnemen omdat het professionals richtlijnen en handvatten geeft om op terug te vallen. Het geeft hen richtlijnen van waaruit zij hun handelen kunnen verantwoorden naar cliënten en in eventuele klachtenprocedures. Daarbij zal het bijdragen aan het vergroten van de gelijke behandeling van cliënten.

1.3 Doelstelling

Doel van dit onderzoek is om tot richtlijnen en handvatten te komen die voor VT-professionals ondersteunend zijn bij het werken in complexe scheidingen. Het is van belang dat deze passen binnen, of een aanvulling zijn op, het bestaande handelingsprotocol.

1.4 Onderzoeksvraag en deelvragen

Bovenstaande probleemomschrijving en onderzoeksdoelstelling monden uit in de volgende onderzoeksvraag en deelvragen:

Hoofdvraag:

In hoeverre biedt het handelingsprotocol ondersteuning bij het werken in complexe scheiding? En indien nodig, welke richtlijnen en handvatten, in aanvulling op het bestaande handelingsprotocol, kunnen professionals ondersteunen bij het adequaat werken in complexe scheidingen.

Deelvragen:

- Wat is de huidige werkwijze in het werken in complexe scheidingssituaties binnen Veilig Thuis Gelderland Midden, welke knelpunten worden ervaren en welke rol speelt het handelingsprotocol hierin?
- Wat is er in de literatuur en bij experts bekend over wat werkt in complexe scheidingssituaties?
- Welke methodieken of richtlijnen worden binnen andere Veilig Thuis organisaties gehanteerd als het gaat om het werken in complexe scheidingssituaties?
- Wat zijn de overeenkomsten en verschillen tussen handelingsprotocol, literatuur, experts en VT-organisaties?

1.5 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt stilgestaan bij de relevantie van het probleem alsmede het kennisgebied waarin het zich afspeelt en de afbakening van deze studie. In hoofdstuk 3 volgen de methodische overwegingen en de wijze waarop data zijn verzameld. Hoofdstuk 4 omvat het theoretisch kader waarin aandacht is voor de theorieën onderliggend aan de probleemstelling en deze studie. In hoofdstuk 5 worden vanuit de verschillende deelvragen de onderzoeksresultaten gepresenteerd. In paragraaf 5.1 wordt de huidige werkwijze van VT Gelderland Midden bij complexe scheiding in beeld gebracht. Vanuit professionals van VT Gelderland Midden wordt duidelijk welke knelpunten worden ervaren en welke rol het handelingsprotocol hierin speelt (deelvraag 1). In paragraaf 5.2 wordt antwoord gegeven op de vraag wat er in de literatuur en bij experts bekend is over wat werkt in de aanpak van complexe scheidingssituaties (deelvraag 2). In paragraaf 5.3 komen professionals van andere VT-organisaties aan het woord en ontstaat een beeld van welke methodieken of richtlijnen binnen andere VT-organisaties gehanteerd worden bij het werken in complexe scheidingssituaties (deelvraag 3). In de laatste paragraaf van dit hoofdstuk worden de verschillende resultaten tegen elkaar afgezet en wordt bekeken wat de overeenkomsten en verschillen zijn tussen handelingsprotocol, literatuur, experts, VT-organisaties en eigen VT professionals. Naar aanleiding van de bevindingen volgt in hoofdstuk 6 de conclusie, gevolgd door de discussie. In hoofdstuk 7 worden aanbevelingen gedaan om de handelingsverlegenheid in complexe scheiding bij professionals van VT Gelderland Midden te verminderen.

2. Afbakening en operationalisering

2.1 Relevantie

Complexe scheiding is een groot probleem. Het brengt voor zowel kinderen als volwassenen heftige gevoelens en problemen met zich mee (Spruijt & Kormos, 2014). Onderzoek toont aan dat 'scheidingskinderen' zowel op korte als op langere termijn beduidend meer problemen ervaren dan kinderen uit intacte gezinnen. (Anthonijsz et al., 2015; Dijkstra & Verhoeven, 2014; Holtzworth-Munroe, 2011; Spruijt & Kormos, 2014).

Het stoppen of verminderen van conflicten binnen een complexe scheiding is dus voor alle partijen wenselijk. Omdat complexe scheiding gezien wordt als kindermishandeling (Willems, 1998) en met regelmaat gepaard gaat met geweld en onveiligheid (Dijkstra, 2014; De Ruiter, 2016; Spruijt & Kormos, 2014), is hierin een rol voor VT weggelegd.

Binnen VT ontbreekt echter helder beleid wanneer het gaat om het werken in complexe scheidingssituaties. Dit zorgt voor handelingsverlegenheid en legt een grote druk op betrokken professionals.

Naar complexe scheiding is in beperkte mate onderzoek gedaan. Het gaat hier om onderzoek naar deelaspecten van complexe scheiding. Het antwoord op de vraag naar 'wat werkt?' blijft uit en ook longitudinale studies ontbreken. Daar komt bij dat ontwikkelde methodieken gericht op complexe scheiding uitgaan van een langdurige betrokkenheid van de hulpverlening of een mediator. VT is vanuit een advies en onderzoeksfunctie maar kort betrokken, wat maakt dat deze methodieken in de werkpraktijk van VT niet bruikbaar zijn.

Recent is binnen VT Gelderland Midden een onderzoek afgerond naar de wijze waarop binnen VT wordt gereageerd op meldingen bij complexe scheiding. Het onderzoek laat zien welke knelpunten er zijn in de huidige aanpak. Daaruit blijkt dat professionals complexe scheiding bestempelen als ingewikkeld en vervelend. Zij ervaren handelingsverlegenheid en hebben behoefte aan een vaste richtlijn voor hun handelen. Tevens komt naar voren dat het triage-instrument kan bijdragen aan de weging van de ernst van complexe echtscheiding. De aanbevelingen in het onderzoek zijn gericht op beleid, kennisverbreding en vervolgonderzoek (Tenback & Mooren, 2017).

Met deze studie wordt beoogd tot richtlijnen en handvatten te komen die voor VT-professionals ondersteunend zijn bij het werken in complexe scheidingen.

2.2 Kennisgebied

Deze studie is een praktijkgericht onderzoek met de focus op de werkwijze van professionals binnen complexe scheidingszaken. Complexe scheiding kent zowel een systemische als een individuele kant. Een complexe scheiding speelt zich af in de sociale interactie. Hulpverlening bij complexe scheidingen is voornamelijk gericht op het oplossen of de-escaleren van het conflict. Hierbij worden methoden gebruikt met invloeden ontleend aan het systeemgericht werken, contextuele therapie en conflict studies. Ook individuele aspecten spelen een rol. Een scheiding is een (traumatische) verlieservaring die vraagt om verwerking (Ehrlich, 2002). Daarbij is er met regelmaat sprake van persoonlijkheidsproblematiek bij een of beide betrokkenen (Eddy, 2016; De Ruiter, 2017). Deze individuele aspecten vragen om een benadering vanuit de psychologie.

Niet zelden is de aanleiding van een VT-bemoeienis een melding van de politie. Daarbij blijkt dat in een aanzienlijk deel van de complexe scheidingen sprake is van partnergeweld (Johnston & Roseby, 1997; De Ruiter & van Pol, 2017). De hulpverlening krijgt dan vorm vanuit een forensisch kader waarin men zich richt op het beperken van risico's en terugdringen van recidieven.

VT is een organisatie met een opdracht vanuit de Wet Maatschappelijke Ondersteuning en de Jeugdwet. VT werkt samen met partners vanuit het justitiële kader. VT-bemoeienissen spelen zich af binnen het vrijwillig kader, maar zijn niet altijd vrijblijvend. VT heeft een verantwoordelijkheid in de

bescherming van kinderen en volwassenen. Hiermee is VT onderdeel van het forensisch sociaal domein, wat tevens de focus van dit onderzoek bepaalt.

2.3 Afbakening

Deze studie beperkt zich tot de werkwijze van professionals van VT Gelderland Midden in casuïstiek waarin complexe scheiding een rol speelt. Deze studie richt zich op scheidende partners mét en zonder kinderen. Dit omdat VT vanuit haar wettelijke taak een verantwoordelijkheid heeft naar zowel jeugdigen als volwassenen (VNG, 2014) en de handelingsverlegenheid van professionals zich niet beperkt tot alleen de casuïstiek met kinderen.

Tevens is specifiek gekeken naar aanvullingen op het handelingsprotocol die aansluiten bij de advies- en onderzoeksfunctie en regie op veiligheid. De focus ligt hiermee op de rol van VT, kortdurende contacten, onderzoek naar huiselijk geweld en kindermishandeling en aspecten van complexe scheiding die binnen VT-onderzoeken veelal aan de orde komen.

Dit brengt ons tot een laatste grove begrenzing van deze studie. Evenals andere zorgaanbieders maakt VT deel uit van de keten van hulp- en dienstverlening rondom cliënten. De samenwerking met deze partners is essentieel in de aanpak bij complexe scheiding (Dijkstra & Verhoeven, 2014; Spruijt & Kormos, 2014). Echter, gezien er beperkt tijd beschikbaar is, beperkt deze studie zich tot de werkwijze van VT binnen deze keten.

Deze studie richt zich onder andere op de werkwijze van andere VT-organisaties. Hierbij zijn respondenten bevraagd op de verschillende aspecten van hun werkwijze en de motivatie die aan deze keuzes ten grondslag ligt. Er is geen onderzoek gedaan naar de effectiviteit van de verschillende werkwijzen.

3. Onderzoeksverantwoording

3.1 Methodische overwegingen

Deze studie betreft een kwalitatief, praktijkgericht onderzoek (Aken & Andriessen, 2011).

Het bestaat uit een beschrijvend en uiteindelijk vergelijkend onderzoek.

De werkwijze van VT Gelderland Midden wordt omschreven en aansluitend vergeleken met aspecten van complexe scheiding die vanuit de literatuur, experts en andere VT-organisaties naar voren worden gebracht. Het onderzoek zal uitmonden in inzichten met betrekking tot het werken in complexe scheidingen binnen het kader van VT-bemoeienissen.

3.2 Dataverzameling

Om zicht te krijgen op de huidige werkwijze en de knelpunten die daarin worden ervaren heeft literatuurstudie plaatsgevonden en zijn professionals van VT Gelderland Midden gesproken middels focusgroepen. Om een beeld te vormen van mogelijke richtlijnen en handvatten in aanvulling op het bestaande handelingsprotocol is de literatuur bestudeerd en zijn experts en professionals van eigen en andere VT-organisaties gesproken middels focusgroepen en interviews.

Literatuuronderzoek

Voor de literatuurstudie is gebruik gemaakt van de volgende databases en zoekmachines: Scholar Google, Lucas en Nederlands Jeugdinstituut. In eerste instantie is gezocht naar relevante publicaties met Nederlandse en Engelse zoektermen gericht op complexe scheiding en hoog risico scheiding. Naarmate het onderzoek vorderde is gezocht op meer specifieke onderwerpen die naar voren kwamen in de literatuur en de interviews met experts. Er is getracht zo veel mogelijk gebruik te maken van peer-reviewed artikelen. In bijlage 1 is een lijst met zoektermen opgenomen. Tevens is via referenties en voetnoten van beschikbare artikelen gezocht naar bruikbaar materiaal (sneeuw-balmethode). Voor beleidsstukken is gebruik gemaakt van informatie van de website van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en informatie aangeleverd door leidinggevers binnen VT.

De literatuur bleek tijdens het onderzoek te verdelen in een aantal hoofdthema's. Aan deze thema's is een kleur gekoppeld. Aansluitend is op volledige documenten meer gedetailleerd gecodeerd.

Betrokken experts en professionals

Experts

Allereerst hebben 5 interviews met experts plaatsgevonden. In literatuur en informatie vanuit congressen is gezocht naar toonaangevende experts op het gebied van complexe scheiding ofwel de werkwijze van VT. De uiteindelijke keuze voor de vijf experts (bijlage 2) is ingegeven door de wens om 5 verschillende invalshoeken van de onderzoeksvraag te belichten.

- **Drs. S. van Arum:** Expert systeemgericht multisectoraal samenwerken bij geweld, verwaarlozing en misbruik in huiselijke kring. Tevens medeontwikkelaar van het landelijk triagemodel van Veilig thuis.
- **Drs. P. Baeten:** Manager van Veilig Thuis Haaglanden en lid van het VNG-programmateam, van waaruit hij medeontwikkelaar is van het landelijk handelingsprotocol Veilig Thuis.
- **Mr. Dr. A.J. Van Montfoort:** Jurist en pedagoog. Directeur van VanMontfoort, kennisorganisatie in het sociaal domein, die de landelijke scholingen van de nieuwe Veilig Thuis organisaties heeft vormgegeven en verzorgd.
- **Prof. Dr. C. De Ruijter:** Hoogleraar forensische psychologie aan de Universiteit van Maastricht die veelvuldig onderzoek doet naar onder andere conflictscheidingen.
- **Dr. M. Visser:** Coördinator en klinisch psycholoog van het Kinder- en jeugdtraumacentrum. Daarnaast is zij gepromoveerd bij de academische werkplaats kindermishandeling en medeontwikkelaar van de methodiek Kinderen uit de knel.

Alle betrokkenen zijn via mail benaderd met de vraag om mee te willen werken aan het onderzoek en hebben hier gehoor aan gegeven.

De interviews waren ongestructureerd, wat betekent dat gebruik werd gemaakt van een klein aantal topics en de gespreksonderwerpen niet volledig vastlagen (Baarda, 2013).

De topiclijst (bijlage 3) is tot stand gekomen vanuit drie bronnen namelijk: 1: De hoofd- en deelvragen van dit onderzoek, 2: Een eerste oriëntatie op de literatuur en 3: Oriënterende gesprekken met de professionals van VT Gelderland Midden, waaruit drie thema's naar voren kwamen.

Alle interviews hadden een gemiddelde duur van ongeveer anderhalf uur en vonden plaats bij de respondent op locatie. Van alle interviews en focusgroepen zijn in overleg met de betrokkenen geluidsopnamen gemaakt. Met hen is afgesproken dat gegevens anoniem zouden worden verwerkt. Citaten van experts zijn daarom voorzien van nummers.

Professionals VT Gelderland Midden

Met 11 medewerkers van VT Gelderland Midden werd gesproken middels 2 focusgroepen.

De uitvoerend professionals aan deze focusgroepen zijn middels loting geselecteerd (Bijlage 2).

Hiermee is de onderzoeksgroep aselekt getrokken, wat betekent dat iedereen in de populatie een gelijke kans op deelname heeft (Baarda, 2013). Daarnaast zijn de vertrouwensarts, gedragswetenschapper, werkbegeleider en teamleider uitgenodigd om aan te sluiten. Dit omdat zij zowel binnen het handelingsprotocol als in de uitvoering een specifieke rol hebben.

In de focusgroepen werden knelpunten binnen het werken met complexe scheiding, de rol van het handelingsprotocol en suggesties voor verbeteringen van de werkwijze bij complexe scheiding besproken aan de hand van 6 vragen. De vragenlijst is terug te vinden in bijlage 4.

Deelnemers hebben de vragen eerst individueel beantwoord door ze in steekwoorden op te schrijven, waarna discussie over de verzamelde steekwoorden plaatsvond. De focusgroepeelnemers hebben gezamenlijk de verschillende steekwoorden geclusterd tot thema's. Onderzoeker en een collega stelden verdiepende vragen wanneer dit nodig was.

Omdat de focusgroepen uit een klein aantal deelnemers bestonden zijn, om de anonimiteit van de focusgroepeelnemers te waarborgen, de citaten in hoofdstuk 5 niet voorzien van een nummer maar van RFG (respondent focusgroep).

Veilig Thuis organisaties

Via mail zijn alle 26 landelijke VT-organisaties aangeschreven met de vraag of zij een specifieke aanpak hebben op het gebied van complexe scheiding. Vanuit 14 organisaties kwam een reactie. Uit een inventarisatie van het mailcontact en beleidsdocumenten bleken 7 van hen een specifieke aanpak te hebben, dan wel een bewuste keuze te hebben gemaakt om dit niet te doen. Deze 7 zijn geselecteerd voor interviews (Bijlage 2).

De interviews waren semigestructureerd van aard om ruimte te laten voor doorvragen en zo gedetailleerde informatie te verzamelen (Baarda, 2013). De vragen zijn tot stand gekomen uit de probleemstelling van dit onderzoek en het theoretisch kader. Daarnaast zijn thema's toegevoegd die voortkwamen uit literatuuronderzoek en de interviews met experts. De vragenlijst is te vinden in bijlage 5.

Betreffende VT-organisaties hebben zelf bepaald welke professional beschikbaar werd gesteld voor het interview. In alle gevallen betrof het uitvoerend professionals of gedragsdeskundigen die intern een specifieke verbinding of specialisatie hadden met betrekking tot het thema complexe scheiding. Tijdens de interviews bleek bij een van de VT-organisaties dat gesproken werd over een methodiek die niet door de VT-organisatie zelf werd gebruikt, maar werd ingezet door ketenpartners nadat VT de casus in onderzoek had gehad. Dit interview is in de resultaten buiten beschouwing gelaten.

Analyse van de interviews en focusgroepen

Binnen dit onderzoek is gebruik gemaakt van verschillende dataverzamelmethode, ook wel triangulatie genoemd. Dit om de verschillende facetten van het onderwerp te belichten en op elkaar te betrekken (Van Aken & Andriessen, 2011) en van daaruit de onderzoeksvraag en deelvragen te beantwoorden.

De geluidsopnamen van de expertinterviews zijn getranscribeerd. De interviews van de VT-organisaties zijn vanwege de beperkt beschikbare tijd samengevat. Ter controle is aan de betrokkenen een afschrift van de samenvatting verzonden. Zij kregen de mogelijkheid hierop te reageren.

De transcripties en samenvattingen zijn gecodeerd en tweemaal doorlopen. Evenals in de literatuurstudie is gecodeerd op hoofdthema's en een meer gedetailleerde invulling van deze thema's. Nadien is axiaal gecodeerd waarmee verschillende codes met eenzelfde betekenis zijn

samengevoegd (Van Aken & Andriessen, 2011). De codes zijn opgenomen in een schema. Omdat de onderzoeksgroepen klein waren zijn, met het oog op de anonimiteit van respondenten, de coderingsschema's niet opgenomen in dit rapport. Uiteraard zijn deze opvraagbaar bij de onderzoeker.

De thema's en steekwoorden vanuit de twee focusgroepen zijn axiaal gecodeerd, geteld en in een coderingsschema opgenomen. De steekwoorden zijn hierin gebruikt als codes.

Iedere onderzoeksgroep (VT-professionals, experts en andere VT-organisaties) had hiermee zijn eigen coderingsschema.

Binnen iedere onderzoeksgroep zijn de verschillende codes met elkaar vergeleken en tegen elkaar afgezet. Tevens is gekeken naar het aantal keer dat bepaalde codes voorkwamen. Hierdoor ontstond zicht op patronen binnen de verschillende onderzoeksgroepen en zijn bevindingen geformuleerd. Daarna zijn de codes uit verschillende onderzoeksgroepen met elkaar vergeleken en tegen elkaar afgezet. Ook hierbij is gekeken naar het aantal keren dat steekwoorden genoemd werden.

Deelvragen

De uitwerking van deelvraag één is van zowel theoretische als praktische aard. Vanuit literatuur en beleidsstukken zijn het handelingsprotocol, de wettelijke kaders en de context waarbinnen gewerkt wordt in beeld gebracht. Middels focusgroepen zijn de werkwijze, de knelpunten en de rol van het handelingsprotocol in beeld gebracht.

Deelvraag twee omvat zowel theoretische als empirische aspecten. Vanuit literatuuronderzoek en interviews is in kaart gebracht wat bekend is over het werken in complexe scheiding.

Deelvraag drie geeft middels interviews inzicht in de praktijk bij andere VT-organisaties.

In de uitwerking van deelvraag vier, die empirisch van aard is, zijn de resultaten vanuit de eerdere deelvragen met elkaar vergeleken en tegen elkaar afgewogen.

Betrouwbaarheid

Met de betrekking tot de betrouwbaarheid van de onderzoeksmethoden zijn een aantal kanttekeningen te maken. Vanwege de beperkt beschikbare tijd en de wens om vanuit drie onderzoeksgroepen respondenten te spreken is ervoor gekozen het aantal respondenten in iedere groep beperkt te houden. De onderzoeksresultaten zijn hierdoor minder representatief voor de groep waar zij uitkomen. Door in de focusgroepen gebruik te maken van een aselechte groep is getracht deze negatieve gevolgen voor de validiteit enigszins te beperken. De externe validiteit (Van Aken & Andriessen, 2011) is hiermee redelijk voor de werkcontext van VT.

Bij iedere externe VT-organisatie is maar één interview gehouden. Dit heeft tot gevolg dat de persoonlijke mening van deze respondent een groot aandeel heeft in het onderzoeksresultaat. Het spreken van meerdere respondenten bij iedere VT-organisatie had de resultaten meer betrouwbaar gemaakt.

Focusgroepen hebben als nadeel dat respondenten misschien minder open zijn (Baarda, 2013), wat invloed heeft op de onderzoeksresultaten. Om dit enigszins te ondervangen is een ontspannen sfeer gecreëerd en de afspraak gemaakt dat informatie niet gedeeld zou worden met collega's.

De bandopnames van de interviews met VT-organisaties zijn vanwege beperkt beschikbare tijd samengevat in 5 pagina's per interview. Een samenvatting is niet vrij van beïnvloeding van de onderzoeker. Er is getracht dit te ondervangen door de samenvattingen te laten controleren door de respondenten.

De literatuur is geselecteerd op basis van de onderzoekverantwoording. In eerste instantie is getracht alleen gebruik te maken van peer-reviewed artikelen. Echter, al snel bleek dat dit onmogelijk was. Met name naar interventies bij complexe scheiding is nog weinig evidence-based. Veelal betreffen dit adviezen die voortgeborduurd zijn op literatuuronderzoek of artikelen en boeken geschreven door professionals uit het veld die dit baseren op hun eigen ervaringen (practice-based).

4. Theoretisch kader

4.1 Complexe scheiding

De termen: vechtscheiding, hoog risico scheiding, high conflict divorce of complexe scheiding en de definitie hiervan zijn binnen de literatuur onderwerp van discussie. In verschillende onderzoeken worden verschillende termen en definities gehanteerd.

Met betrekking tot deze studie is de term complexe scheiding gekozen. Doorslaggevend hierin is de inbreng van Dijkstra (2016). Zij benoemt dat de in Nederland veel gebruikte term 'vechtscheiding' relatie- en geweldspatronen kan verhullen in plaats van inzichtelijk maken. Dijkstra geeft de voorkeur aan de term complexe scheiding omdat deze term uitnodigt de diverse aspecten en dimensies in onderlinge samenhang te bezien. Omdat in deze studie vragen gesteld worden met betrekking tot het handelen van professionals lijkt deze term het meest passend.

Dit brengt ons tot de vraag wat de definitie is van de complexe scheiding. Hierover lijkt geen volledige overeenstemming (Saini et al., 2012; Tenback & Mooren, 2017). Echter een aantal aspecten worden door meerdere auteurs benoemd:

Langdurig conflict, langer dan 2 jaar (Gaulier, Magerum, Price & Windell, 2007; Spruijt & Kormos, 2014; Trinder, Kellet & Swift, 2008)

Ernstig conflict/ terugkerende destructieve communicatiepatronen (De Ruiter, 2016; Saini et al., 2012; Tenback & Mooren, 2017)

Aanwezigheid of beschuldigingen van **fysiek geweld** (Dijkstra, 2016; De Ruiter en van Pol, 2017; Saini et al., 2012)

Kinderen die schade oplopen door gedrag van ouders (Saini et al., 2012, Spruijt & Kormos, 2014)

Aanwezigheid van een **psychische- of persoonlijkheidsstoornis** (De Ruiter, 2017; Eddy, 2016)

Doordat bij VT-bemoeienissen vaak nog weinig informatie bekend is en professionals van VT niet zijn opgeleid om te diagnosticeren is het vaak niet mogelijk dit laatste criterium vast te stellen. Daarom wordt in dit onderzoek gebruik gemaakt van de volgende definitie:

Een langdurig, ernstig conflict dat gepaard gaat met (beschuldigingen van) fysiek geweld, tussen partners die uit elkaar gaan en waar, in het geval dat zij er zijn, de kinderen schade oplopen door het gedrag van de ouders.

De term complexe scheiding wordt gebruikt bij zowel echtscheiding als bij het uit elkaar gaan van niet gehuwde betrokkenen.

4.1.1 Achtergronden, factoren en risico's complexe scheiding

Het stel was al jaren verwickeld in een gevecht met elkaar over alles dat zij ooit deelden. In de loop der jaren volgde rechtzaak op rechtzaak over de boedel, de alimentatie en hun kinderen Klaver en Samantha. In de rechtbank, maar ook in het dagelijks leven liepen de emoties regelmatig hoog op. De moeder maakte zich ernstige zorgen over de veiligheid van de kinderen, zo deelde zij ook met de rechtbank en de verschillende hulpverleners die bij hen betrokken waren. Niemand leek naar haar te luisteren, terwijl zijn woedeaanvallen de afgelopen jaren alleen maar toegenomen waren. De politie kwam ter plaatse toen bij de uitwisseling van de kinderen een fysieke worsteling ontstond. Zij maakte een zorgmelding op voor Veilig Thuis....

Dit voorbeeld betreft een typisch voorbeeld van wat men noemt een complexe scheiding. 20% van de 50.000 à 70.000 (echt)scheidingen eindigen in een complexe scheiding met grote (schadelijke) gevolgen voor betrokken volwassenen en kinderen (De Kinderombudsman, 2014).

Buiten het gezinssysteem zijn vrijwel altijd rechtbanken, advocaten en hulpverleners betrokken. De maatschappelijk kosten van een complexe scheiding bedragen naar schatting gemiddeld € 34.504 per

gezin om de ontwrichte gezinssituatie te herstellen en de effecten op de ontwikkeling en het gedrag van kinderen te stabiliseren (IJsselmuiden & Chan, 2016).

Een complexe scheiding betreft ingewikkelde, veelzijdige thematiek zowel op individueel als systemisch niveau.

Het individu

Een scheiding is een crisis die leidt tot grote verandering en die kwetsbaar maakt. Een relatiebreuk gaat gepaard met verlies. Het heeft impact op de ex-partnerrelatie en, wanneer er kinderen zijn, op het ouderschap en de ouder-kindrelatie (Dijkstra, 2016).

Volgens Eddy (2016) bestaat een complexe scheiding niet zonder een of twee 'high conflict personalities' van wie het leven zich kenmerkt door een scala aan conflicten en problematisch gedrag. High conflict personalities hebben op zijn minst trekken van persoonlijkheidsproblematiek.

Het conflict

Veelal gaat aan een complexe scheiding een lange geschiedenis vooraf. Complexe scheidingen zijn niet alleen het gevolg van een langdurige strijd, maar kunnen daar ook in resulteren (Dijkstra, 2016). Beide partijen zitten jaren vast in een gevecht dat vaak over de kinderen gaat. Complexe scheidingen gaan gepaard met meerdere rechtzaken over bezittingen, alimentatie en omgangsregelingen waarin beschuldigingen van extreem gedrag niet zeldzaam zijn. Men beschuldigt elkaar van liegen, het achterhouden van geld, middelengebruik, partnergeweld, kindermishandeling en het vervreemden van de kinderen. Men blijft beschuldigen en een positieve wending blijft uit. Cliënten zijn niet meer in staat om het tij te keren en zijn verstrikt geraakt in hun conflict, emoties lopen hoog op en nemen toe naarmate de tijd vordert. Niet zelden raakt de omgeving betrokken in een van de verschillende kampen. Ook hulpverleners, die vaak in groten getale betrokken zijn, lopen een groot risico om ingezogen te raken in het conflict (Ehrlich, 2002). Niet zelden is er voor, tijdens of na de scheiding sprake van partnergeweld (Johnston & Roseby, 1997; De Ruiter & van Pol, 2017) soms zelfs met dodelijke afloop (Dijkstra & Verhoeven, 2014).

De kinderen

Kinderen, zijn 'caught in the middle' en ondervinden grote gevolgen van een complexe scheiding. Zij maken mee dat ouders ruzie maken waar zij bij zijn, kwaadspreken over de andere ouder en hen inzetten als boodschapper of machtsmiddel (Spruijt & Kormos, 2014). Scheidingskinderen hebben meer geïnternaliseerde- en geëxternaliseerde gedragsproblemen en ervaren meer problemen in vriendschapsrelaties en op school. Tevens hebben zij een zwakkere band met de ouders (Amato, 2010).

4.1.2 Professionals en complexe scheiding

Internationaal

Internationaal is nauwelijks onderzoek gedaan naar de ervaringen van professionals met complexe scheiding. Een klein Canadees onderzoek geeft enig zicht op de gevolgen voor professionals. Dit laat zien dat het werken met gezinnen in complexe scheiding een enorme invloed heeft op het emotionele welzijn van professionals. De zaken brengen, meer dan anderen, gevoelens mee van schroom, vastlopen, psychologische stress en tijdnood. Dit komt onder andere voort uit onduidelijkheid over de rol van de kinderbescherming in casuïstiek als deze, het idee klem te zitten tussen onderzoek naar kindermishandeling enerzijds en het niet willen positioneren ten opzichte van omgangsregeling anderzijds. Daarbij ontstaat een knelpunt in de samenwerking met andere professionals van wie de indruk bestaat dat zij de mogelijkheden van de kinderbescherming overschatten.

Kinderbeschermingswerkers hebben de indruk dat zorgaanbieders een onvoldoende adequate aanpak hebben met betrekking tot complexe echtscheiding en vervolgens casuïstiek doorschuiven naar de kinderbescherming, waar men het eigenlijk ook niet weet (Saini et al., 2012).

Nederland

Nederlandse jeugdzorgwerkers ervaren drie grote knelpunten bij het werken in complexe scheiding, namelijk op het gebied van kennis, hulp(aanbod) en samenwerking. Hulpverleners hebben weinig kennis over de gevolgen voor jeugdigen van een ouderlijke scheiding. Zij weten onvoldoende hoe zij jeugdigen met gescheiden ouders het beste kunnen helpen en hebben onvoldoende kennis van wat passende interventies zijn en zijn onvoldoende op de hoogte van het hulpaanbod. Daarbij komt dat samenwerking met zowel netwerkpartners als ouders zelf vaak ingewikkeld is. Het is nodig dat ouders meewerken aan een oplossing terwijl zij hiervoor niet altijd gemotiveerd zijn (Anthonijsz et al., 2015).

Het behandelen van meldingen in complexe scheidingssituaties is vaak onbevredigend door het gebrek aan aanbod van hulp intern en extern. Daarnaast wordt het dilemma genoemd dat het lastig is om gemelde vermoedens van kindermishandeling goed in kaart te brengen en objectief te beoordelen (Geurts, 2009).

4.1.3 Professionals van Veilig Thuis Gelderland Midden

Ook professionals van VT Gelderland Midden ervaren knelpunten bij het werken in complexe scheiding, zo bleek uit eerste oriënterende gesprekken in het kader van dit onderzoek en het onderzoek van Tenback en Mooren (2017). Professionals ervaren drie knelpunten:

- **Conflicterende partijen.** Binnen deze casuïstiek speelt veel strijd. Cliënten hebben ieder een eigen visie op de situatie en proberen de professional te overtuigen van hun gelijk. Wanneer de werker hier niet gevoelig voor is, leidt dit met regelmaat tot klachten. Professionals benoemen in het onderzoek dat de dreiging van een klacht soms van invloed is op hun handelen.
- **Beschuldigingen van huiselijk geweld en kindermishandeling.** Professionals worden overladen met zorgen en (mogelijk valse) beschuldigingen over de ander en/of over verschillende de opvoedingssituaties. Cliënten verwachten dat een VT-professional in zijn onderzoek deze zorgen zal bevestigen. Wanneer dit niet gebeurt is men teleurgesteld in het onderzoek.
- **Verstoorde omgangsregelingen.** Professionals krijgen met regelmaat te maken met ouders die aangeven dat hun kinderen niet meer naar de andere ouder willen. In sommige gevallen geven kinderen dit zelf ook aan. Het roept de vraag op wat ten grondslag ligt aan dit signaal en hoe men hier als professional mee om dient te gaan. Is hier sprake van een oprechte angst/zorg of is er sprake van een ouder die een omgangsregeling probeert te verstoren?

4.2 Veilig Thuis

VT vindt zijn oorsprong in de integratie van de aanpak van huiselijk geweld en de aanpak kindermishandeling (Gemeente Amsterdam, 2013) en een onderzoek van Tierolf, Lünemann en Steketee (2014) waaruit blijkt dat de bestaande aanpak onvoldoende toereikend was.

Nederland telt sinds 1 januari 2015 26 verschillende Veilig Thuis organisaties. Het bestaan hiervan ligt verankerd in de Jeugdwet en de WMO. Gemeenten bepalen samen met VT het beleid waardoor er lokale verschillen kunnen zijn (VNG, 2014).

Met VT kan contact opgenomen worden door zowel burgers als professionals wanneer zij advies behoeven bij- of melding willen doen van vermoedens van huiselijk geweld en kindermishandeling.

De belangrijkste richtlijnen voor de werkwijze van VT zijn te vinden in de wet, de 10 uitgangspunten, het handelingsprotocol, het triage-instrument en de richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming, welke hieronder zijn beschreven. In alle casuïstiek van VT, ongeacht de problematiek, moet worden gehandeld volgens deze richtlijnen. De inspectie toetst op naleving van deze richtlijnen (Inspectie Jeugdzorg, 2016). Ze zijn daarom uitgangspunt voor dit onderzoek.

Het handelen van professionals van VT kan getoetst worden aan de voor hen geldende professionele standaard zoals de gedrags- en beroepsregels opgesteld door de Stichting Kwaliteitsregister Jeugd (SKJ). De gedrags- en beroepsregels zijn omschreven in de richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming. Binnen het SKJ is een stelsel van tuchtrechtspraak georganiseerd.

De richtlijn 'Scheiden en problemen van jeugdigen' is van toepassing op complexe scheidingszaken (Anthoneijsz et al., 2015). Het betreft een bijzonder uitvoerig document. Het volledige document is voor iedereen beschikbaar. De beschrijving in dit hoofdstuk blijft derhalve beperkt. In hoofdstuk 5 zullen waar passend specifieke richtlijnen vanuit de richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming worden opgenomen.

4.2.1 Wettelijke taken en bevoegdheden Veilig Thuis

In de Wet maatschappelijke ondersteuning (WMO) en de Jeugdwet zijn de volgende wettelijke taken en bevoegdheden van VT vastgelegd:

- advies geven en zo nodig ondersteuning bieden aan degene die een vermoeden heeft van huiselijk geweld of kindermishandeling met betrekking tot de stappen die in verband daarmee kunnen worden ondernomen;

- als meldpunt fungeren voor gevallen of vermoedens van huiselijk geweld en kindermishandeling;
- naar aanleiding van een melding van huiselijk geweld of kindermishandeling of een vermoeden daarvan, onderzoeken of daarvan daadwerkelijk sprake is;
- beoordelen of de vraag of melding aanleiding geeft tot stappen en zo ja, tot welke stappen;
- passende hulpverlening inschakelen indien noodzakelijk;
- politie of de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK) zo nodig in kennis stellen. Indien een verzoek tot onderzoek bij de RvdK wordt ingediend, wordt het college van burgemeester en wethouders daarvan in kennis gesteld;
- datgene wat met de melding is gebeurd terug rapporteren aan de melder (VNG, 2014).

VT heeft de bevoegdheid om zonder toestemming van cliënten persoonsgegevens te verwerken in verband met de toeleiding naar hulp of om de Raad voor de Kinderbescherming en/of de politie over de melding te informeren (Baeten, 2014).

Deze bevoegdheid komt samen met de plicht om open te zijn richting cliënten. Een lastig aspect bij complexe scheiding omdat openheid over zorgen die worden uitgesproken soms ook olie op het vuur betekent.

De wetgever vraagt van VT om in iedere casus op maat te beoordelen wie van de melding op de hoogte moet worden gesteld en met wie overleg moet worden gevoerd om het geweld te stoppen en alle cliënten passende hulp te bieden (Baeten, 2014).

4.2.2 Uitgangspunten

Vanuit de wettelijke taken en bevoegdheden van VT zijn in het handelingsprotocol 10 uitgangspunten opgenomen. Zij vormen de ruggengraat voor de VT-organisatie en het handelen van haar professionals. Deze uitgangspunten gaan over de positionering van en de filosofie achter VT.

1. *VT geeft prioriteit aan de belangen van kinderen.*
2. *VT is een gespecialiseerd regionaal centrum van en voor gemeenten.*
3. *VT is gericht op samenwerking.*
4. *VT is een betrouwbare organisatie en werkt zorgvuldig en transparant.*
5. *VT werkt, ook in de samenwerking met het lokale veld, met één gezin, één plan, één contactpersoon voor het gezin of huishouden.*
6. *VT is primair gericht op het herstellen van de veiligheid op de korte en op langere termijn.*
7. *VT creëert samenhang in de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling.*
8. *VT werkt systeemgericht.*
9. *VT sluit aan bij de eigen kracht van de direct betrokken cliënten en het sociale netwerk.*
10. *VT deelt informatie alleen indien dat voor het borgen van de veiligheid noodzakelijk is* (Baeten, 2014).

4.2.3 Het handelingsprotocol

De wettelijke taken en verantwoordelijkheden van VT zijn door de VNG vastgelegd in een landelijk handelingsprotocol. Het handelingsprotocol geeft duidelijke kaders mee aan zowel professionals van VT en daarbuiten, als aan cliënten die met VT te maken krijgen en zorgt ervoor dat professionals eenzelfde mate van zorgvuldigheid nastreven. Het protocol geeft weliswaar een richtlijn, maar het biedt tegelijkertijd de mogelijkheid om in uitzonderingssituaties te doen wat nodig is (Baeten, 2014).

Het handelingsprotocol biedt richtlijnen voor het handelen ten aanzien van de verschillende taken van VT. Zo is het protocol ingedeeld in verschillende hoofdstukken waaronder: Advies aan en ondersteuning van hulpvragers, Advies aan en ondersteuning van omstanders en professionals, Meldingen in ontvangst nemen, Triage, Inzetten vervolgtrajecten, Onderzoeken, Informeren van de melder en het netwerk en Dossiervorming.

Het handelingsprotocol geldt voor al het handelen van de VT-professional, ongeacht de problematiek die besproken of gemeld wordt.

Het protocol maakt per taak duidelijk welk doel deze taak dient, wat de eventuele wettelijke termijnen of verplichtingen van VT zijn en welke aspecten de aandacht verdienen in de uitvoering ervan. Op hoofdlijnen wordt beschreven welke zaken er door de professional besproken moeten worden met cliënten en welke stappen er genomen moeten worden in het proces.

Het handelingsprotocol is een bijzonder uitvoerig document. De omvang is dermate groot dat er voor gekozen is in dit hoofdstuk een beperkte omschrijving te geven. In hoofdstuk 5 worden in de

beschrijving van de resultaten specifieke aspecten van het handelingsprotocol beschreven als deze van toepassing zijn.

4.2.4 Het triage-instrument

Het gebruik van het triage-instrument is opgenomen in het handelingsprotocol. Wanneer een melding wordt aangenomen krijgt dit binnen VT een eerste vervolg in de triage: een veiligheidsinschatting, gevaartaxatie en screeningsroute. Het triage-instrument biedt richtlijnen in de beoordeling van een casus. Tijdens de triage beoordeelt VT welke spoed en expertise nodig zijn om in te grijpen teneinde huiselijk geweld of kindermishandeling te stoppen.

Bij meldingen die in de triage beoordeeld worden als 'direct gevaar' of 'structurele ernstige onveiligheid' zou volgens een aantal auteurs de regie op veiligheid in de eerste fase van de aanpak binnen VT moeten worden belegd (Baeten, 2014; Voghtländer & Van Arum, 2015; Voghtländer & Van Arum, 2016).

Bij een vermoeden van direct gevaar of structurele ernstige onveiligheid doet Veilig Thuis onderzoek (Voghtländer & Van Arum, 2015). Dit VT-onderzoek bestaat uit verschillende onderdelen, alle beschreven in het handelingsprotocol.

5. Resultaten

5.1 Deelvraag 1: Wat is de huidige werkwijze in het werken in complexe scheidingssituaties binnen Veilig Thuis Gelderland Midden, welke knelpunten worden ervaren en weke rol speelt het handelingsprotocol hierin?

In deze paragraaf wordt de huidige werkwijze van VT Gelderland Midden bij complexe scheiding in beeld gebracht. Het antwoord is vanuit de theorie en praktijk geformuleerd. In eerste instantie is de werkwijze in beeld gebracht. Deze komt voort uit de analyse van de Wettelijke taak- en doelstelling van VT, het handelingsprotocol en de 10 uitgangspunten en de richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming. De werkwijze is daarbij door de onderzoeker ingedeeld in 6 aspecten die in een groot aantal VT-bemoeienissen een rol spelen.

Het tweede gedeelte bestaat uit een weergave van de knelpunten en de rol van het handelingsprotocol hierin, voortgekomen uit de focusgroepen onder professionals van VT Gelderland Midden.

5.1.1 De werkwijze en complexe scheiding

1. Eerste contact en complexe scheiding

In een eerste contact met de frontoffice is er veelal contact met een beller die een adviesvraag heeft of een melding wil doen. Het doel van het geven van advies en ondersteuning is dat degene die een vermoeden heeft van huiselijk geweld of kindermishandeling weet welke stappen hij naar aanleiding van de melding kan zetten. Het doel van het in ontvangst nemen van meldingen is een optimale toegang tot VT voor diegenen die (anoniem) een melding van (een vermoeden van) huiselijk geweld en kindermishandeling wensen te doen (Baeten, 2014).

2. Triage en complexe scheiding

Binnen de triage wordt bij de melder en een aantal andere partijen informatie verzameld. Deze informatie heeft betrekking op direct gevaar, ernstige onveiligheid, een multiproblematische leefsituatie en ernstige kwetsbaarheid van het systeem (Vogtländer & Van Arum, 2015).

Aan de hand van de meldingsinformatie en de verrijking wordt vervolgens (eventueel samen met de melder) het triage-instrument ingevuld en wordt besloten welke spoed en expertise nodig zijn om het geweld te stoppen.

3. Contact met cliënten en complexe scheiding

VT heeft binnen haar advies of onderzoekstaak altijd contact met cliënten. Wanneer het gaat om een onderzoek waarin complexe scheiding een rol speelt, betekent dit werken met twee conflicterende partijen. Een professional verhoudt zich, anders dan in andere casuïstiek, tot 2 partijen die allebei hun eigen belangen en verwachtingen hebben.

4. Regie en onderzoek en complexe scheiding

Een onderzoek van VT wordt ingezet om te beoordelen of er sprake is van huiselijk geweld en/of kindermishandeling en welke (onderliggende) problemen er zijn die moeten worden opgelost om tot duurzame veiligheid en herstel te komen. Daarbij moet duidelijk worden welke stappen of maatregelen genomen moeten worden om te komen tot directe en duurzame veiligheid.

In een onderzoek wordt gesproken met betrokken volwassenen, kinderen en informanten (Baeten, 2014). De specifieke richtlijnen hiervoor zijn vastgelegd in het handelingsprotocol.

Beschuldigingen van huiselijk geweld en kindermishandeling alsmede verstoorde omgangsregelingen zijn twee thema's die in onderzoeken bij complexe scheiding regelmatig een rol spelen (Geurts, 2009; Saini et al., 2012).

Regie op veiligheid omvat een beperkt aantal contacten met cliënten en hulpverlening met als doel de veiligheid in kaart te brengen (Veilig Thuis Gelderland Midden, 2017b).

5. Veiligheid en complexe scheiding (veiligheids- en herstelplan)

Het herstellen van veiligheid is primair waar VT op gericht is (Baeten, 2014). Veiligheid wordt als volgt gedefinieerd:

“Veiligheid is de aanwezigheid van krachten die hebben laten zien voldoende en gedurende langere tijd te beschermen tegen het gevaar. Het gevaar bestaat uit de feitelijke gebeurtenissen die zich hebben voorgedaan en waarover zorg is dat ze zich herhalen.” (Turnell en Essex, 2014)

Er is onderscheid tussen directe veiligheid, de veiligheid op de korte termijn en stabiele veiligheid, de veiligheid op lange termijn (Tierolf et al., 2014; Voghtländer & Van Arum, 2016). Eerst moet directe veiligheid gecreëerd worden door het geweld te stoppen en slachtoffers te beschermen door directe controle op het geweld en maatregelen om slachtoffers te beschermen.

VT maakt een eerste systeemgericht veiligheidsplan in alle zaken waarin VT zelf verantwoordelijkheid neemt voor vervolgstappen of onderzoek (Baeten, 2014).

6. Verwijzing en overdracht en complexe scheiding

VT besluit naar aanleiding van het onderzoek welke ondersteuning, hulp, behandeling of maatregelen nodig zijn om te komen tot duurzame veiligheid en tot herstel en bij welke partij de verantwoordelijkheid wordt belegd voor het uitvoeren van de vervolgstappen (Baeten, 2014).

Een verwijzing gaat altijd samen met een rapportage en veiligheidsplan. In het handelingsprotocol staan richtlijnen beschreven over de overdracht aan derden en rapportage en dossiervorming. Samenwerking met andere partijen is tevens een belangrijk onderdeel hiervan.

6 aspecten werkwijze Veilig Thuis Gelderland Midden

- 1. Eerste contact**
- 2. Triage**
- 3. Contact met betrokkenen**
- 4. Regie en onderzoek**
- 5. Veiligheid (veiligheids- en herstelplan)**
- 6. Verwijzen en overdracht**

5.1.2 Knelpunten en de rol van het handelingsprotocol

Uit beide focusgroepen blijkt dat professionals van VT Gelderland Midden een aantal uiteenlopende knelpunten ervaren in het werken met complexe scheidingen. Deze knelpunten zijn met de focusgroepeel deelnemers onderverdeeld in de thema's: 1. Organisatie en beleid; 2. Conflicterende partijen; 3. Kinderen; 4. Waarheidsvinding; 5. Zorgaanbod; 6. Persoonlijke belasting. De thema's conflicterende partijen, waarheidsvinding en persoonlijke belasting zijn samengevoegd omdat deze naar mening van de onderzoeker erg veel overlap bevatten.

Organisatie en beleid

Knelpunten die te maken hebben met 'Organisatie en beleid' werden het vaakst door deelnemers genoemd. Van de 11 deelnemers van de focusgroepen noemden allen knelpunten met betrekking tot organisatie en beleid. Deze knelpunten hadden te maken met het ontbreken van duidelijkheid over de handelswijze (werd door 5 deelnemers ingebracht), maar ook gebrek aan borging/tijd werd genoemd.

Tegelijkertijd bleken 4 van de focusgroepeel deelnemers niet bekend met het handelingsprotocol.

Voor diegene die het handelingsprotocol wél kennen, geeft het protocol enigszins handvatten. Zij vonden dat het op hoofdlijnen richting geeft aan de aanpak en visie en de opbouw van een onderzoek maar vinden dat probleemspecifieke inhoud over complexe scheiding ontbreekt.

Bijna alle focusgroepeel deelnemers gaven aan behoefte te hebben aan een duidelijke visie ten aanzien van de taak- en doelstelling in complexe scheidingszaken en over wat men mag verwachten van VT in dit type casuïstiek. Men sprak de wens uit tot meer uniformiteit in de aanpak. Tevens werd door 7

betrokkenen genoemd dat zij scholing van professionals met betrekking tot de dynamiek, houding en werkwijze bij complexe scheidingen van belang achten. Deelnemers zeiden hierover:

“Ik mis een kader vanuit VT. Hoe doen we dat dan? Wat kan men van ons verwachten? Lastig is dat een duidelijke visie of kader ontbreekt.” (RFG)

“Het handelingsprotocol is een richtlijn, een raamwerk voor hoe je minimaal je werkproces inricht van begin tot het eind.

Maar het is niet gericht op een thema of verdieping, een bepaalde problematiek waar de melding over gaat (zoals seksueel misbruik, scheiding, verslaving et cetera) en hoe je dat moet wegen.” (RFG)

Conflicterende partijen, waarheidsvinding en persoonlijke belasting

Alle focusgroepdeelnemers hebben in complexe scheidingen vaak te maken met verschillende verhalen van de ouders en over en weer beschuldigingen en verdachtmakingen van kindermishandeling en persoonlijkheidsstoornissen.

De professionals geven aan dat het moeilijk is om vorm te geven aan de behoefte aan waarheidsvinding (van henzelf en de cliënt) en om meervoudig partijdig te blijven. De verschillende verhalen en het voortdurende conflict tussen de cliënten maakt dat professionals het werken in dit type casuïstiek als zwaar ervaren.

“Het is lastig om enerzijds erkenning te geven aan het verhaal van één ouder, versus de ouders samen in hun ouderrol aanspreken. Ouders hebben de ander nodig om het op te lossen en niet mij. Tegelijk is er een stukje individueel leed, trauma waar ze erkenning voor willen hebben. Dat is lastig balanceren, timen”. (RFG)

“Manipulatief gedrag stoort me en maakt me wantrouwend. Men heeft een verborgen agenda. Waarom brengt men bepaalde onderwerpen naar voren? Ik denk dat dit meer speelt in deze casuïstiek, dan in andere casuïstiek.” (RFG)

“Het handelingsprotocol geeft me geen richtlijnen over wat ik moet doen wanneer mensen weigeren met elkaar om de tafel te gaan. Of überhaupt over de vraag, moet ik ze samen of apart uitnodigen.” (RFG)

Het handelingsprotocol biedt volgens de professionals hierin geen ondersteuning. Het geeft richting op hoofdlijnen maar zegt niets over het werken met conflicterende partijen en bijvoorbeeld meervoudig partijdig blijven. Zo wordt onder andere door 3 van de focusgroepdeelnemers benoemd dat het handelingsprotocol geen richtlijnen biedt als het gaat om het informeren van ouders. Eén van hen gaf aan dat het handelingsprotocol hier mogelijk wel in voorziet maar dat werkers er mogelijk, vanuit angst, niet altijd naar handelen.

Focusgroepdeelnemers deden een aantal suggesties met betrekking tot de inhoudelijke werkwijze. Deze hadden alle betrekking op het omgaan met conflicterende partijen. Zij benoemden onder andere het opstellen van duidelijke communicatieregels en open informatie en communicatie naar beide ouders. Ook deden zij de suggestie om onderzoeken waarin complexe scheiding een rol speelt met 2 personen uit te voeren.

Kinderen

Rondom de kinderen werd een groot aantal knelpunten naar voren gebracht. Men benoemde dat kinderen altijd in de knel zitten en bang is dat het loyaliteitsconflict van een kind vergroot wordt door een onderzoek en weet niet goed hoe de situatie voor het kind te veranderen.

Tevens gaven vier van de focusgroepdeelnemers aan dat een dilemma ontstaat wanneer een ouder aangeeft verstoten te worden door een kind, door invloed van de andere ouder. Men weet niet welke vorm van ondersteuning hierin passend is. Is dit advies en zo ja welk advies? Of is dit onderzoek vanuit VT?

Het handelingsprotocol geeft volgens de betrokkenen enige richting wanneer het gaat over de dilemma's rondom de kinderen. Het maakt de stappen die genomen moeten worden duidelijk en

overzichtelijk. Er ontbreekt echter informatie of een visie over wat wel of niet belastend is voor een kind.

“Het is zo lastig! Dan krijg je te maken met een moeder die aangeeft dat haar kind ontzettend angstig is en niet naar zijn vader durft. Moeder heeft daarvoor best aannemelijke redenen. En dan hoor je dat kind praten en dan hoor je dat een kind van 8 jaar precies dezelfde volwassen woorden gebruiken als haar moeder. Tja, wat moet je dan?” (RFG)

Zorgaanbod

Met betrekking tot het zorgaanbod werd benoemd dat passende hulpverlening voor dit type casuïstiek ontbreekt en dat de fragmentatie in de hulpverlening een groot probleem is. Het geeft ouders de ruimte om hulpverleners tegen elkaar uit te spelen en men heeft het gevoel dat hierdoor steeds opnieuw dezelfde zetten worden herhaald. Men benoemde dat diverse trajecten worden doorlopen voordat uiteindelijk een ondertoezichtstelling (OTS) verzocht wordt.

Het handelingsprotocol gaat alleen over VT en zegt dus niets over het zorgaanbod.

“En dan komt zo’n casus voor de zoveelste keer terug. Wijkteam ingezet, ouderschap blijft, mediation et cetera, et cetera. Wordt er eindelijk verwezen naar drang en dan gaat de drangmedewerker weer precies hetzelfde doen. Een herhaling van zetten, met hetzelfde effect. En uiteindelijk lijken we een jaar later niets opgeschoten.” (RFG)

5.1.3 Samenvatting

- De werkwijze van VT is uiteen te zetten in 6 stappen.
- De invulling van de werkwijze wordt op hoofdlijnen vormgegeven vanuit de Wettelijke taak- en doelstelling van VT, de richtlijnen jeugdhulp, de tien uitgangspunten van VT en het handelingsprotocol.
- Professionals ervaren knelpunten op 5 gebieden: organisatie en beleid, het werken met conflicterende partijen, kinderen, waarheidsvinding en zorgaanbod.
- Het handelingsprotocol geeft professionals enige richting op de algemene aanpak en visie en de stappen rondom de kinderen.
- 4 van de 11 focusgroepdeelnemers kennen het handelingsprotocol niet op inhoud.
- De behoefte van professionals zijn samen te vatten tot drie punten: duidelijke visie ten aanzien van de taak- en doelstelling in complexe scheidingszaken, scholing op het gebied van werken met conflicterende partijen en een betere afstemming in de keten.

5.2 Deelvraag 2: Wat is er in de literatuur en bij experts bekend over wat werkt in complexe scheidingssituaties?

In de literatuur is veel te vinden over het werken in complexe scheidingssituaties. Met als doel de hoeveelheid aan informatie te kanaliseren is ervoor gekozen om de literatuur te verbinden aan de verschillende werkwijzeaspecten die zijn beschreven in paragraaf 5.1. Bij ieder aspect van het werkproces wordt duidelijk welke punten vanuit de literatuur en experts de aandacht verdienen. Dit is niet altijd heel duidelijk te scheiden. Voor een deel van de informatie geldt dat dit van toepassing is op de gehele bemoeienis. Er wordt aangevangen met informatie over de rol van VT als organisatie en de competenties van professionals. Elk werkwijzeaspect wordt afgesloten met een kleine samenvatting.

Veilig thuis

5 experts vinden dat VT een rol heeft in complexe scheidingen. Voornamelijk het doen van onderzoek en het borgen van de veiligheid. Het doel: Een goede analyse van de situatie waarmee de drijvende kracht achter het conflict in beeld gebracht wordt. Dit is nodig om te beoordelen waar de hulp in een vervolgtraject zich op moet richten. Eén van hen vindt dat VT zich specifiek moet richten op de veiligheid en verdergaand onderzoek aan anderen moet over laten.

Op het gebied van facilitering noemt men casuïstiekbesprekingen, interview, werken in duo's en goede scholing van professionals. Een van de experts zei hierover:

“Wanneer je werkt met dit soort complexe gezinssystemen heb je meerdere personen nodig die het met elkaar bekijken en elkaar ook kritisch durven te bevragen... Is het niet zo dat jij er ingezogen bent? Sta je niet te veel aan de kant van moeder? Kan je je nog verplaatsen in de positie van de vader? Als niemand dit soort vragen stelt, ben je verloren.” (RE2)

Competenties van de professional

Experts benoemen een groot aantal verschillende aspecten die belangrijk zijn in het contact met cliënten. Belangrijk is systemisch- en traumasensitief werken en je bewust zijn van de verschillende belangen van de cliënten en de kwetsbaarheden die mensen hebben. Daarnaast is de grondhouding van de werker belangrijk zoals niet veroordelend en transparant zijn.

“Je moet dus inzicht hebben in hoe mensen met elkaar onderhandelen en hoe ze op systeemniveau werken en wat voor processen daar spelen, want anders wordt je zo in het pak genaaid.” (RE4)

De rol van VT moet bestaan uit het doen van een goede analyse van waaruit gekomen kan worden tot een veilige situatie en een passend vervolgtraject. De organisatie dient professionals hierin voldoende te faciliteren. Van de professional worden bij complexe scheiding specifieke competenties gevraagd als systemisch en traumasensitief kunnen werken.

1. Eerste contact

Het is belangrijk alert te zijn op complexe scheiding in casuïstiek. In de adviesfunctie is het van belang dat de professional zelf over voldoende kennis van complexe scheidingen beschikt. Hulpverleners moeten kennisnemen van cijfers, de belangrijkste risicofactoren en de belangrijkste gevolgen van ouderlijke scheiding voor jeugdigen. Ook moeten zij kennis hebben van het hulpaanbod in de regio (Anthonijsz et al., (2015).

Volgens Anthonijsz et al., (2015) is het belangrijk dat een professional op de hoogte is van verschillende aspecten van een scheidingssituatie: juridische aspecten, relationele aspecten, ouderschapsaspecten en veiligheidsaspecten.

Voor VT-professionals betekent dit dat zij over voldoende kennis van complexe scheiding dienen te beschikken en in casuïstiek zichzelf op de hoogte stellen van de verschillende aspecten van een scheidingssituatie.

2. Triage *(Zie ook bijlage D)*

Bij de triage wordt aan de hand van de meldingsinformatie en verrijking een besluit genomen ten aanzien van de spoed en expertise die nodig is in de casus.

Een melding in een complexe scheidingszaak vraagt om een objectieve en transparante beoordeling van de ernst van de zorgen, de waarde van de informatie en van de mogelijkheden van de beller om vervolgstappen te nemen. Gericht op deze aspecten zijn vragen geformuleerd die gesteld moeten worden wanneer berichten afkomstig zijn van ex-partners (Geurts, 2009).

De mate waarin cliënten open lijken te staan voor hulp wordt ook meegewogen (Baeten, 2014). Wanneer cliënten open staan voor hulp wordt de casus veelal overgedragen aan het lokale veld. Een van de experts zegt hierover:

“Ik merk dat wanneer ouders mee willen werken VT vaak vindt dat onderzoek niet nodig is. Ik ben het daar niet mee eens. Onderzoek in complexe scheiding is nodig om te kunnen beoordelen welke hulp passend is. VT heeft hiervoor de expertise in huis, in complexe problematiek” (RE5)

Wat tevens van invloed is op de triage is de visie die men (of de organisatie) heeft op complexe scheiding. Deze visie is bepalend voor de uitkomst van de triage. Er bestaan verschillende mogelijkheden. Ter verduidelijking een drietal voorbeelden:

- Ziet men complexe scheiding als structurele onveiligheid dan betekent dit dat VT betrokken zal blijven.
- Ziet men complexe scheiding als kindermishandeling dan zou dit kunnen betekenen dat een onderzoek naar kindermishandeling niet meer nodig is maar dat de casus kan worden overgedragen aan een ketenpartner die een hulpaanbod heeft voor complexe scheiding.
- Ziet men complexe scheiding als een mogelijke ernstige bedreiging voor de veiligheid en ontwikkeling dan betekent dit dat vanuit de triage onderzoek geïndiceerd is.

Voor VT-bemoeienissen betekent dit dat een melding wordt beoordeeld aan de hand van de vragenlijst van Geurts en een onderzoek ook moet worden overwogen wanneer betrokkenen open staan voor hulpverlening. Daarbij is het van belang dat binnen de organisatie een visie op complexe scheiding wordt geëxpliciteerd en geïmplementeerd.

3. Contact met cliënten *(Zie ook bijlage A)*

Berben (2015) beschrijft dat een eerlijke, duidelijke en transparante communicatie naar beide partijen een voorwaarde is om de hulp te laten slagen. Het is echter discutabel of cliënten gezamenlijk of apart moeten worden gesproken. Er wordt geadviseerd cliënten in een complexe scheiding alleen gezamenlijk te spreken (Anthonijsz et al., 2015; Berben, 2015). Echter, in mediation en gezamenlijke gesprekken wordt uitgegaan van een bepaalde gelijkwaardigheid, waarvan in huiselijk geweldrelaties niet altijd sprake is. Hierdoor worden soms vanuit angst, druk of kwetsbaarheid keuzes gemaakt die niet in het belang van het kind zijn (Gaulier et al., 2007; Holzworth-Munroe, 2011). Dit pleit ervoor om cliënten apart te spreken. Twee experts benoemen dit ook. Zij geven aan dat cliënten altijd apart gesproken moeten worden zodat zij zich veilig voelen om hun verhaal te doen.

In contact met conflicterende partijen is een meervoudig partijdige houding noodzakelijk. Ook experts benadrukken deze grondhouding. Meervoudig partijdig zijn betekent oog hebben voor de vele kanten van de waarheid en erkenning geven aan iedereen die in een relationeel conflict betrokken is (Deltour, 2005). Het betekent niet dat ten aanzien van veiligheid of problemen geen stelling genomen wordt.

“Als kinderen geschaad worden in hun ontwikkeling, als vrouwen geslagen worden, als mannen afgeschilderd worden als beesten, mogen hulpverleners niet stilzwijgend doen alsof niemand de verantwoordelijkheid draagt... Meersydig partijdig zijn betekent begrip kunnen opbrengen voor wat elke persoon in zijn context geïnvesteerd heeft of niet kon investeren. Degene die onrecht deed, is daarom geen monster dat willens en wetens heeft willen kwetsen” (Michielsen, Van Mullingen & Hermkens (2007).

Kinderen hebben het recht hun eigen mening te geven over alle zaken die hen aangaan, zo staat beschreven in artikel 12 van het internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (Rijksoverheid, 2017). Kinderen vanaf 6 jaar worden daarom door VT gesproken. De drie huizen van Signs of Safety is een van de methoden die in één gesprek gebruikt kan worden. Andere methoden gaan veelal uit van een meer langdurige betrokkenheid. Experts zijn het erover eens dat kinderen in een onderzoek gesproken moeten worden. 2 van hen adviseren hierin een (meer) forensische insteek.

Voor VT-bemoeienissen betekent dit dat eerlijk, duidelijk en transparant gecommuniceerd moet worden naar betrokkenen. De professional dient hierbij een meervoudig partijdige houding aan te nemen en stelling te nemen ten opzichte van de veiligheid.

In eerste instantie moeten betrokkenen apart gesproken worden. Na een inschatting van de veiligheid kan besloten worden of gezamenlijke gesprekken wenselijk zijn. Kinderen vanaf 6 jaar dienen in een onderzoek altijd gesproken te worden.

4. Regie en onderzoek (Zie bijlage A & B & D & E)

Doel van een onderzoek is te beoordelen of er sprake is van huiselijk geweld en/of kindermishandeling en welke (onderliggende) problemen er zijn die (ook) moeten worden opgelost om tot duurzame veiligheid en herstel te komen (Baeten, 2014).

Een goed onderzoek van VT bestaat volgens experts uit een aantal aspecten. Namelijk het spreken met cliënten, het spreken met het kind en het raadplegen van informanten.

Vanuit de verschillende bronnen dient men feiten te verzamelen, te objectiveren en te reconstrueren. Het is belangrijk een aantal frames, scenario's of hypothesen voor ogen te houden en te onderzoeken. Onder experts is er verschil van mening over de invulling van een onderzoek. Dit loopt uiteen van een gestructureerde forensische insteek tot onderzoek waarin de creativiteit en professionaliteit van de werker meer ruimte heeft.

Bij complexe scheiding is er vaak sprake van ingewikkelde communicatie. Betrokkenen lopen het risico om ingezogen te raken in het conflict (Ehrlich, 2002; Groenhuijsen, 2014). Waarheidsvinding en feitenonderzoek is daarom belangrijk. Het scheiden van feiten en meningen is hierin van belang. Tevens dienen feiten toetsbaar te zijn en moet gebruik worden gemaakt van hoor en wederhoor (Huijter, 2014). Experts onderschrijven dit. Daarbij wordt genoemd dat het belangrijk is op te schrijven wat niet duidelijk is geworden in een onderzoek.

“Waarheidsvinding betekent dat een medewerker zich tot het uiterste inspant om feiten en omstandigheden te achterhalen, voor zover die van belang zijn voor het maken van een zorgvuldige inschatting van de veiligheid en ontwikkeling van betrokkenen”. (Ombudsman, 2013)

“Het gaat hierin niet zozeer om het vinden van ‘de’ waarheid maar om alert te blijven op alle mogelijke signalen die de ontwikkeling van een kind kunnen beïnvloeden en deze op juiste waarde te schatten.” (Groenhuijsen, 2014)

“Een van de thema's waar wij niet goed in zijn... Wat we beter zouden moeten doen, is wat laatst uit een onderzoek naar voren kwam, is hoor en wederhoor toepassen. We schrijven alles op wat die ander zegt, denk ik ja maar dat is wel het verhaal van deze mevrouw, en je schrijft het wel op in je dossier. En als jij het niet checkt bij die ander van klopt het wat hier staat? Dan staat het er wel en heeft het een heleboel impact.” (RE3)

Informatie van het professionele netwerk is in veel gevallen nodig voor een goede beoordeling van de aard en ernst van de problematiek (Baeten, 2014) en het maken van een goede objectieve inschatting van de veiligheid. Politiegegevens en medische gegevens dienen hierbij te worden verzameld (Austin, 2000; Drozd & Williams Olesen, 2004; De kindermobudsman, 2013; De Ruiter, 2017). Bijna alle experts bevestigen dit. Zij benadrukken tevens het betrekken van het informele netwerk voor het vergaren van informatie en het leveren van een bijdrage aan de oplossing. Een van hen zei hierover:

“En daar kwamen we tot de conclusie dat het heel vaak nodig is dat iemand eens heel breed het hele systeem op een rij zet. Want vaak gaat het zo van generatie op generatie... En als je geen oog hebt voor het netwerk, het hele systeem, dan kom je nooit tot een geïntegreerd verhaal.”
(RE5)

Niet alle complexe scheidingen zijn hetzelfde. Om te komen tot een passend advies met betrekking tot hulp is van belang te onderzoeken waar deze zich op moet richten. Het is daarom belangrijk een complexe scheiding nader te analyseren (Dijkstra, 2016; De Ruiter, 2017). Ook de experts bekrachtigen dit.

Uit literatuur en interviews met experts komen 35 uiteenlopende aandachtsgebieden naar voren waarover informatie moet worden verzameld. Deze zijn terug te brengen tot 1: Persoonskenmerken, zoals demografische- en medische gegevens; 2: Relatie en conflict, zoals mate van onenigheid en scheidingsgeschiedenis; 3: Veiligheidsrisico's zoals huiselijk geweld; 4: Aspecten die ten grondslag kunnen liggen aan een conflict zoals opvoedstijl of religie; 5: Hulpverlening zoals de motivatie voor vrijwillige hulp. In bijlage 6 is een overzicht te zien van de probleemspecifieke aandachtsgebieden en bijbehorende bronnen.

Beschuldigingen van huiselijk geweld en kindermishandeling (Zie ook Bijlage D)

Signalen van ex-partners over huiselijk geweld en kindermishandeling zijn erg ingewikkeld voor professionals om mee om te gaan (Geurts, 2009; Saini et al., 2012).

Over de exacte prevalentie van meldingen door ex-partners bij VT zijn geen cijfers bekend. Ook is er geen onderzoek gevonden over de prevalentie van meldingen van kindermishandeling in complexe scheidingen.

Naar de prevalentie van huiselijk geweld in complexe scheidingssituaties is wel onderzoek gedaan. Onderzoek van Austin (2000) laat zien dat in 12% van de huwelijken sprake is van partnergeweld. In high conflict cases ligt dit percentage echter aanzienlijk hoger, namelijk tussen de 72- 80% (Johnston & Roseby, 1997) of 40-50% (De Ruiter & van Pol, 2017).

Onder werkers leeft de indruk dat met regelmaat opzettelijk valse beschuldigingen worden geuit (Brown, Frederico, Hewit & Sheehan, 2001; De Ruiter & van Pol, 2017). Er bestaat een dubbel beeld van vermoedens van kindermishandeling bij ex-partners. Enerzijds wordt de kans op valse beschuldigingen in die situaties groot geacht, maar anderzijds lijkt de kans dat kindermishandeling optreedt tijdens of na de scheiding groter (Geurts, 2009).

Uit verschillende onderzoeken blijkt echter dat het percentage onterechte meldingen slechts 9% (Brown et al., 2001) of 12% opzettelijk vals (Trocmé en Bala, 2005) is.

De boodschap van de onderzoekers aan de professionals luidt: De beschuldigingen van kindermishandeling zijn in de context niet eerder onwaar dan in andere omstandigheden.

Beschuldigen moeten worden onderzocht. (Bow & Boxer, 2003; Dijkstra, 2014; Geurts, 2009; De Ruiter, 2017; Spruijt & Kormos, 2014). Een vergelijkbare boodschap komt van alle experts. Een van de experts zegt hierover:

“Wanneer er geen goed onderzoek wordt gedaan en er geen stelling genomen kan worden vanuit de overtuiging dat er zoveel mogelijk zicht is op wat er is gebeurd, dan blijven mensen hun gelijk willen halen. Ze zijn dan ook niet erkend in hun pijn en oprechte angst.” (RE5)

Het onderzoeken van beschuldigingen dient volgens Austin (2000) te gebeuren aan de hand van:

- objectieve verificatie van geweld (via aangiften en medische dossiers);
- het patroon van de klachten over het geweld;
- bevestiging van het geweld door betrouwbare derden;
- afwezigheid van weerlegging van het geweld door betrouwbare derden;
- het psychologisch profiel en gewelddadig verleden van de vermeende dader;
- de psychische toestand van het vermeende slachtoffer.

Ook is het mogelijk gebruik te maken van risicotaxatie-instrumenten als bijvoorbeeld de CARE-NL of de DAS (Dijkstra, 2014) of gestructureerde vragenlijsten zoals de MASIC (De Ruiter & van Pol, 2017). Hierover verderop meer.

Verstoorde omgangsregelingen

(Zie ook bijlage E)

Wanneer een kind een van zijn ouders niet meer wil zien kunnen hiervoor verschillende redenen zijn. Er kan sprake zijn van oprechte angst door een verleden van huiselijk geweld of kindermishandeling of PAS, het Parental Alienation Syndrome, ofwel ouderverstoting (Eddy, 2010; Gardner, 1992; Kelly, 2010; Kelly en Johnston, 2001). Een combinatie van beide is ook mogelijk.

Ouderverstoting is een situatie waarin een van de ouders, in 90% van de gevallen de moeder, een pathologische binding heeft met het kind en er in slaagt het kind de andere ouder te laten verstoten (Spruijt & Kormos, 2014).

Over de term ouderverstoting is de afgelopen jaren veel discussie. Deze richt zich met name op de rol van het kind en de omgevingsfactoren hierin; de term vervreemding werd hier geïntroduceerd. Deze discussie neemt niet weg dat het belangrijk is middels onderzoek onderscheid te maken tussen oprechte angst en PAS (Drozd & Olesen, 2004; Eddy, 2010; De Ruiter & van Pol, 2017). Een vroege herkenning is van belang (Eddy, 2010). Drozd en Olesen (2004) beschrijven een beslisboom die onderscheid maakt in mishandeling, verstoting en vervreemding. In de beslisboom wordt uitgegaan van drie hypothesen.

Ook experts benadrukken het belang van onderzoek naar de reden van afwijzing. Een deel van hen vindt ook dat VT stelling moet nemen ten aanzien van dit thema en daarmee de omgangsregeling en de veiligheid. Een ander geeft aan dat VT er onvoldoende op ingericht is hierin een goede beoordeling te maken. Daarbij is er discussie over de vraag in hoeverre VT echt iets kan zeggen over de omgangsregeling. Eén van de experts zegt hierover:

“Een omgangsregeling wordt vastgesteld door de rechter. Dit neemt echter niet weg dat VT wel een verantwoordelijkheid heeft om zich een mening te vormen over de veiligheid. Indien ouders aan de hand van deze conclusie zelf geen stappen of besluiten nemen, dan heeft VT de verantwoordelijkheid om naar de Raad te gaan.” (RE4)

Of kinderen ertoe gebracht moeten worden de relatie met de afgewezen ouder te herstellen, is een vraag waarover de antwoorden uiteenlopen, zo beschrijven Spruijt en Kormos (2014) en Eddy (2010). Het voert echter buiten de kaders van dit onderzoek hierop in te gaan.

Wanneer uit onderzoek blijkt dat het kind realistische redenen heeft om geen contact te willen dan wordt door verschillende auteurs (Gaulier et al., 2007; Spruijt & Kormos, 2014) geadviseerd het contact tussen de geweldpleger en het kind in eerste instantie af te raden. Aan herstel kan pas gedacht worden wanneer er sprake is van passende intensieve begeleiding en een deskundige heeft vastgesteld dat het kind baat heeft bij de contacten.

Voor VT-bemoeienissen betekent dit dat onderzoek moet bestaan uit het spreken van betrokkenen, kinderen en informanten. Het gaat uit van verschillende hypothesen en waarheidsvinding is van belang. Verschillende aandachtsgebieden verdienen de aandacht en dienen te worden onderzocht in complexe scheidingszaken. Goed onderzoek is tevens een eerste antwoord op beschuldigingen van huiselijk geweld en kindermishandeling en kinderen die aangeven geen contact te willen met een van beide ouders.

5. Veiligheid (Zie ook bijlage C & D)

Het is van belang te differentiëren in complexe scheidingen (Dijkstra, 2016; Holtzworth-Munroe, 2011; De Ruiter, 2017). Het bepalen van de mate van escalatie van een conflict helpt in het bepalen van het effect van verschillende interventies. Daarnaast geeft het de cliënten inzicht in hun eigen conflict en ontstaat er zicht op de mate van onveiligheid. De escalatieladder van Glasl kan hiervoor worden gebruikt (Dijkstra, 2016; Glasl, 1999; Glasl, 2015; Spruijt & Kormos, 2014).

Tevens is het belangrijk ernstig geweld (Kelly & Johnson, 2008; De Ruiter, 2017), psychiatrische complicaties en/of verslaving uit te filteren (Dijkstra, 2016; De Ruiter, 2017). We moeten hierover kritische vragen en normen durven stellen. “Investeren in veiligheid betekent soms ook normstellende gesprekken en bescherming tegen gevaar”, aldus Dijkstra (2016). Ook experts vinden dat VT stelling moet nemen ten opzichte van de veiligheid.

“Tegen zo iemand zeg je dan:... Nu ook, er is 70% kans dat u helemaal niets gedaan heeft, maar wij moeten er rekening mee houden. We moeten het uitzoeken maar ondertussen moet het wel veilig zijn. Het moet in een veilige omgeving gebeuren. Dus we doen u ontzettend tekort, we zeggen ook niet dat u het gedaan heeft maar we gaan eerst proberen de situatie overzichtelijk te houden. Ondertussen zorgen we er wel voor dat.... Want uw kind heeft het recht om zijn ouders te zien. Hoe zouden we dat aan kunnen pakken?” (RE1)

Zij verschillen van mening over de vraag of hier gestructureerde vragenlijsten, analysemodellen of risicotaxatielijsten bij gebruikt moeten worden. Dit loopt uiteen van gestandaardiseerd gebruik tot gebruiken naar eigen inzicht. 9 Tools, waaronder de escalatieladder van Glasl, de ‘vier vensters’, de MASIC en de CRFA-methode worden genoemd.

“Professionals zijn goed in staat zelf te bepalen of zij gebruik maken van instrumenten. We moeten niet alles vast willen leggen. Ik geloof bij dit soort dingen ook helemaal niet in allerlei vragenlijsten, ook niet in instrumenten.” (RE4)

“Ik vergelijk het altijd met de spoedeisende hulp. Er komt een melding van toch iets redelijk ernstigs. Je komt bij de eerste hulp. Moet je meteen een lijstje invullen over medicijngebruik etc. Er zijn allerlei dingen volledig gestandaardiseerd.” (RE2)

6. Verwijzing en overdracht (Zie ook bijlage C & D)

Bij scheiding of heftige conflicten tussen ouders, is het van belang de hulpverlening te richten op zowel de ouders als op de jeugdige (Anthonijsz et al., 2015).

Bij het beoordelen welke hulpverlening nodig is in een complexe scheiding zijn er drie aspecten om rekening mee te houden: proportionaliteit, geschiktheid en het juridisch kader.

Hulp en interventies in complexe scheidingssituaties dienen proportioneel te zijn. Hiermee wordt bedoeld dat de intensiteit van de hulp aansluit bij de problematiek en de mate van escalatie (Glasl, 2015; Groenhuijsen, 2014).

Niet alle interventies blijken geschikt voor alle complexe scheidingen. Er zijn aanwijzingen dat mediation weinig succesvol is in situaties waarin partnergeweld een rol speelt (Rossi, Holtzworth-Munroe & Applegate, 2015) of onvoldoende effect heeft omdat cliënten niet over de vaardigheden beschikken die nodig zijn om mediation te laten slagen (Eddy, 2017). Niet passende interventies hebben mogelijk zelfs een averechts effect (De Ruiter, 2015).

Juridificering van scheidingsprocessen kan ook leiden tot escalatie en voortdurende van de strijd (Dijkstra, 2016; Holtzworth-Munroe, 2011; Spruijt & Kormos, 2014). Echter, in sommige situaties is betrokkenheid van de rechtbank de enige manier om een slachtoffer te beschermen of de strijd te begrenzen (Eddy, 2010; Glasl, 2015; De Ruiter, 2017). Daar komt bij dat het in high conflict cases regelmatig voorkomt dat een van de cliënten zich terugtrekt uit een traject. Wanneer vanuit de rechtsgang wordt toegezien op het verloop van een traject verkleint dit de kans (Eddy, 2017). Het juridisch kader verdient daarom de aandacht.

Ook experts vinden het belangrijk dat de afweging gemaakt wordt of een melding bij de Raad voor de Kinderbescherming noodzakelijk is.

Rapportage (Zie ook bijlage A)

Met betrekking tot de rapportage in complexe scheidingszaken staat in het handelingsprotocol dat beide wettelijke vertegenwoordigers inzage hebben op de gegevens die betrekking hebben op de veiligheid van hun kind. Ook wanneer dit informatie over de problematiek van de andere ouder of stiefouder betreft.

“Als de veiligheidsrisico's van het kind bijvoorbeeld te maken hebben met de verslaving van de moeder of de gewelddadigheid van de partner van de moeder, heeft de vader, in zijn rol van ouder met gezag over zijn kind, inzage in deze gegevens over de moeder en haar partner omdat deze informatie over de veiligheid of de veiligheidsrisico's van zijn kind gaat.” (Baeten, 2014)

Samenwerking

Een complexe scheiding komt samen met splitgedrag van cliënten. Niet zelden ontstaat onenigheid tussen betrokken hulpverleners (Dijkstra, 2016). Verschillende auteurs (Anthonijsz et al., 2015; Dijkstra, 2016; De Ruiter, 2016; Saini et al. 2012) signaleren problemen in de samenwerking en benadrukken het belang van de verbetering van samenwerking met ketenpartners. Ook experts benoemen deze problemen. Het voert buiten de kaders van dit onderzoek in te gaan op mogelijke oplossingen om samenwerking te verbeteren.

Experts geven aan dat duidelijkheid over de taak van VT belangrijk is. Dit lijkt soms onduidelijk. 1 betrokkene benoemt expliciet het belang van onderscheid tussen een onderzoeksforensische taak of een hulpverlenende taak. Deze keuze heeft grote invloed op de invulling van de werkzaamheden.

Voor VT-bemoeienissen betekent dit dat bij het bepalen van een vervolgtraject rekening moet worden gehouden met proportionaliteit, geschiktheid en het juridisch kader. Ouders met gezag hebben recht op inzage in de aspecten van het dossier die betrekking hebben op de veiligheid van hun kind. Met het oog op samenwerking is het belangrijk dat er duidelijkheid is over de taak van VT.

5.2.1 Samenvatting

Vanuit de literatuur en experts wordt het volgende duidelijk:

- VT-bemoeienissen zijn primair gericht op het herstellen van veiligheid.
- Bij complexe scheiding is onderzoek noodzakelijk voor het borgen van veiligheid en een passende verwijzing.
- De visie van een medewerker of organisatie op complexe scheiding kan grote invloed hebben op de uitkomst van de triage en bepalend voor de rol van VT.
- Een goed onderzoek bestaat uit gesprekken met betrokken volwassenen, kinderen en informanten en gaat uit van verschillende hypothesen.
- Experts verschillen van mening over de invulling van een onderzoek. Dit loopt uiteen van een gestructureerde forensische insteek tot een onderzoek waarin veel ruimte is voor creativiteit en eigen inschatting van de werker.
- Bij het bepalen van een vervolgtraject moet rekening worden gehouden met proportionaliteit, geschiktheid en het juridisch kader.
- In alle 6 stappen in het werkproces liggen aandachtspunten en thema's betreffende complexe scheiding. Over een aantal is discussie.
- Het werken met conflicterende partijen brengt het risico met zich mee ingezogen te raken. Professionals dienen meervoudig partijdig te blijven.
- Het werken in complexe scheiding is ingewikkeld. Dit vergroot het belang van ondersteuning van professionals middels casuïstiekbespreking en intervisie.

5.3 Deelvraag 3: Welke methodieken of richtlijnen worden binnen andere Veilig Thuis organisaties gehanteerd als het gaat om het werken in complexe scheidingssituaties?

In de voorgaande paragraaf werd duidelijk wat in de literatuur en bij experts bekend is over het werken in complexe scheidingen. In dit hoofdstuk komen werkwijzen van andere VT-organisaties aan bod. Deze worden opnieuw verbonden aan de verschillende aspecten van het werkproces. Op de aspecten waar dit uitgebreid is, wordt opnieuw afgesloten met een korte samenvatting.

Veilig Thuis

De 6 VT-organisaties werken allemaal volgens het handelingsprotocol. 5 Van hen hebben hierop een aanvulling in de vorm van een methodiek, richtlijn of aandachtspunten. Hierna te noemen 'aanvulling'. Een aanvulling geeft professionals meer houvast en geeft meer (wetenschappelijke) visie op wat werkt. 1 VT gebruikt geen aanvulling omdat zij vindt dat probleemspecifieke richtlijnen en methoden tot gevolg hebben dat je blik vernauwt.

Alle VT-organisaties vinden dat complexe scheiding bij VT hoort. Het voornaamste doel van de bemoeienis is komen tot een goed en passend advies voor vervolghulp. Hiervoor is het noodzakelijk dat er een betrouwbaar en volledig beeld is van de situatie.

De manier waarop de VT-organisaties dit willen bereiken verschilt: 4 organisaties richten zich op (feiten)onderzoek, 2 richten zich meer op hulpverlening gericht op de de-escalatie van de problemen omdat ze vinden dat onderzoek niet bijdraagt aan de oplossing van een conflict.

"Wanneer je in een complexe scheiding tot onderzoek besluit, weet je bij voorbaat al wat daar uitkomt. Namelijk, kindermishandeling bevestigd, want een vechtscheiding is kindermishandeling. Het heeft veel meer zin om de focus te leggen op ouderschap in plaats van op de scheiding." (RVT2)

"De gedachte achter de keuze voor onderzoek is dat onderzoek de geuite zorgen serieus neemt en kan helpen om de angel uit een conflict te halen." (RVT3)

De aanvullingen kennen verschillende aspecten zoals stellingname ten opzichte van het kind en/of de veiligheid in het systeem, (onafhankelijk) onderzoek volgens de stappen van het handelingsprotocol, waarheidsvinding, proces- en verwachtingenmanagement, psycho-educatie en reflectie op de dynamiek tussen ouders.

Facilitering en het werken in duo's draagt bij aan een meer objectieve beoordeling en geeft professionals steun aan elkaar.

1. Eerste contact

1 organisatie heeft in haar aanvulling aandacht voor het werk in frontoffice. De situatie wordt, ook wanneer het een gescheiden ouder betreft, altijd nauwkeurig uitgevraagd. Het uitgangspunt is dat een betrokkene belt met een oprechte zorg en niet met een valse melding.

2. Triage

Bij alle organisaties mogen ouders zelf melden. Bij 2 VT-organisaties krijgt de meldende ouder de verantwoordelijkheid om de andere ouder op de hoogte te stellen van de melding.

Er is verschil in de aanname van meldingen. Dit loopt uiteen van het altijd aannemen van meldingen tot het niet aannemen van anonieme meldingen bij complexe scheiding in verband met mogelijk pestgedrag.

3. Contact met cliënten

De organisaties zijn uitermate verdeeld over het al dan niet gezamenlijk uitnodigen van cliënten. De helft heeft het principe cliënten gezamenlijk te spreken tenzij de casus dit niet toelaat. De andere helft geeft aan ouders in principe (ook) altijd afzonderlijk te spreken. Men zegt hierover:

“Als je ouders afzonderlijk spreekt raak je als werker verstrikt in de verschillende verhalen. Je komt er nooit achter wat waarheid is... Daarbij ligt de oplossing in de samenwerking tussen ouders. Daar kom je niet toe als je ze niet gezamenlijk spreekt.” (RVT2)

“Wanneer je ouders apart van elkaar spreekt heb je de mogelijkheid om uitgebreid in te gaan op alles dat in hun relatie en scheiding heeft gespeeld. Het geeft een zuiver beeld los van beïnvloeding... Daarbij is het mijn ervaring dat als je ouders samen spreekt, je vooral iets ziet van het conflict en niet van de werkelijke inhoud.” (RVT4)

4 organisaties maken afspraken over de transparantie en communicatie met de cliënten in een complexe scheiding. De afspraken lopen enigszins uiteen maar gaan er voornamelijk over dat niet afzonderlijk met een van de partijen wordt gecommuniceerd. Belangrijke aspecten zijn tevens duidelijkheid over mogelijkheden en verwachtingen en structuur en regievoering in een casus.

“Onze methodiek is gebaseerd op een heel gestructureerd proces. Hierin is vooraf duidelijk met wie we spreken en wanneer... Er zijn er hele duidelijke regels over de communicatie. We communiceren niet met een van beide partijen afzonderlijk en mailcontact gaat altijd in cc. In principe wordt hier niet van afgeweken. We merken dat het collega's en cliënten houvast geeft en het beperkt de stroom aan informatie.” (RVT1)

Een groot aantal aspecten is gericht op het werken met conflicterende partijen. Ze gaan voornamelijk over structuur en de regie en grondhouding van de werker. Voorbeelden als meervoudige partijdigheid, compassie en begrip en nieuwsgierigheid naar beide ouders worden in de interviews genoemd. Dit staat echter niet in de aanvulling beschreven maar komt vanuit de geïnterviewden zelf.

Kinderen boven de 6 jaar moeten gesproken worden binnen het traject. Er is verdeeldheid over het doel van de gesprekken. Een specifieke methode zoals de 'drie huizen' of onderdelen van 'KIES' wordt door de helft gebruikt. Het terugkoppelen van de uitkomst is soms een motivatie voor ouders.

“Wij hebben heel duidelijk de richtlijn dat we een kindgesprek gebruiken om te zien hoe het met het kind gaat en niet om een geheim boven tafel te krijgen. Een kind voelt het meteen als dat je insteek is. Je plaatst het daarmee in een lastig pakket. Je komt er dan ook niet meer achter hoe het werkelijk gaat.” (RVT5)

4. Regie en onderzoek

Bij 5 organisaties komen specifieke onderwerpen naar voren in hun aanvulling. 2 benoemen geen probleemspecifieke aandachtsgebieden te formuleren maar uit te gaan van de eigen creativiteit van de werker; aandachtsgebieden vernauwen de blik. Het dubbele standpunt van een van de organisaties hierin is wat opvallend.

Meest genoemde thema's zijn: de scheidings- en relatiegeschiedenis, juridische aspecten van de situatie, de mate van escalatie volgens Glasl en aandacht voor huiselijk geweld. Een volledig overzicht is te vinden in de bijlage 7.

“Het in beeld brengen van de scheidings- en relatiegeschiedenis is heel belangrijk. Het heeft een grote invloed op het verloop van de scheiding en moet dus voldoende aandacht krijgen wil men een bijdrage leveren aan het oplossen van het conflict of verwijzen naar een passende vorm van hulpverlening.” (RVT3)

Beschuldigingen van huiselijk geweld en kindermishandeling worden door alle organisaties onderzocht. Hierbij worden soms risicotaxatie-instrumenten of gestructureerde vragenlijsten gebruikt. Voor 1 VT is een gestructureerde vragenlijst over partnergeweld een specifiek onderdeel van het onderzoek.

“Met het gebruik van de MASIC ontstaat een volledig beeld van de scheiding, het geweld en de rollen van beide partners daarin...Doordat je zo gedetailleerd doorvraagt wordt het verschil tussen feiten en beleving ook heel duidelijk. Dat geeft gespreksstof.... Het interessante is dat de verhalen van beide betrokkenen vaak helemaal niet zo ver uit elkaar liggen.” (RVT4)

Kinderen worden gesproken wanneer zij geen contact willen met een van beide ouders. Dit met als doel duidelijk te krijgen wat hieraan ten grondslag ligt. Een situatie wordt goed uitgevraagd met aandacht voor de beleving van het kind, tijdpad, congruentie en rol van het netwerk. Het grootste deel van de organisaties benoemt stelling te nemen ten opzichte van de veiligheid. Tevens wordt benoemd dat VT niet zomaar uitspraken kan doen over een omgangsregeling.

Traumasensitief werken heeft op verschillende manieren een plek binnen de werkwijze. Traumasensitiviteit ligt in de houding van werkers, maar kan ook verweven zijn met een probleemspecifiek onderzoekaandachtsgebied zoals het scheidingstrauma of partnergeweld. De helft van de organisaties vindt dat traumasensitief werken nog een betere plek moet krijgen.

Informanten & netwerk

(Zie ook bijlage B)

5 organisaties verrijken een melding met informatie van derden volgens de richtlijnen van het handelingsprotocol. 4 doen bij complexe scheiding onderzoek volgens de stappen van het handelingsprotocol en betrekken daarin informanten. 2 van hen benoemen dat zij doen aan waarheidsvinding.

Het netwerk van de cliënt wordt soms betrokken. Dit is afhankelijk van de wens van de cliënt en keuze van de professional. Bij het in kaart brengen kan onderscheid gemaakt worden tussen steunend en stokend netwerk. 1 van de organisaties betreft het systeem altijd. Dit is onderdeel van de werkwijze. Het netwerk vult een vragenlijst in over de opvoedingsvaardigheden van de ouder bij wie het betrokken is.

Organisaties gaan verschillend om met nieuwe partners. Soms worden zij betrokken soms niet. In 2 gevallen is er geen beleid.

5. Veiligheid

Bij alle organisaties is stellingname ten opzichte van het kind en/of de veiligheid in het systeem een aspect binnen de aanvulling op het handelingsprotocol.

De twee organisaties die kiezen voor een insteek vanuit hulpverlening benadrukken dat het daarvoor wel voldoende veilig moet zijn. De beoordeling hiervan wordt veelal vanuit de triage gedaan.

6. Verwijzing en overdracht

Bij 1 VT is de opzet van de rapportage met ketenpartners samen opgesteld. Gezamenlijk is vastgesteld welke aspecten van een situatie worden beschreven. Eén rapportage wordt mee overgedragen naar een volgende ketenpartner. Hiermee voorkomt men dat een nieuwe partij eenzelfde onderzoek gaat doen wat een conflict kan voeden of vergroten.

Alle organisaties benadrukken dat het belangrijk is dat vervolghulp aansluit. Zij zetten hun werkwijze in om tot een goede analyse van de situatie te komen en beoordelen aan de hand van de analyse welk hulpverlening passend is. Hierin wordt rekening gehouden met alle factoren die in de betrokkenheid aan bod zijn gekomen.

Een aantal organisaties gebruikt de escalatieladder van Glasl om de mate van escalatie te bepalen. Bij ernstige conflicten wordt de stap naar de beschermtafel gezet. Ook verwijst 1 VT situaties van ernstig partnergeweld niet door naar mediation.

5.3.1 Samenvatting

Vanuit VT-organisaties wordt het volgende duidelijk:

- 6 VT-organisaties gebruiken een aanvulling op het handelingsprotocol met betrekking tot complexe scheiding.
- Er is een aanzienlijk verschil in aanpak. 4 organisaties richten zich op onderzoek, 2 op hulpverlening gericht op de-escalatie van de problemen.
- De uitkomst is over het algemeen hetzelfde, namelijk een goede analyse van wat er aan de hand is. Dit is nodig voor een goed en passend advies voor vervolghulp.
- Alle organisaties nemen stelling met betrekking tot de veiligheid van het kind en/of gezinssysteem.
- In onderzoeken spreekt men betrokkenen, het kind en informanten.
- In de hulpverlenende variant zet men op gestructureerde wijze in op verbinding op het thema gescheiden ouderschap en voert men gesprekken over de vormgeving hiervan.
- Er zijn verschillen op het gebied van het gebruik van probleemspecifieke thema's, het betrekken van netwerk, het gezamenlijk spreken van ouders en het al dan niet gebruik maken van gestructureerde vragenlijsten of risicotaxatie-instrumenten.
- Alle organisaties maken afspraken met betrokkenen over communicatie en transparantie en investeren in verwachtingenmanagement.
- Duidelijkheid en regie zijn essentieel bij complexe scheiding, evenals de grondhouding van de werker.

5.4 Deelvraag 4: Wat zijn de overeenkomsten en verschillen tussen handelingsprotocol, literatuur, experts en VT-organisaties?

In voorgaande paragrafen is vanuit verschillende bronnen informatie naar voren gekomen. In deze paragraaf wordt de informatie met elkaar verbonden en in beeld gebracht wat de overeenkomsten en verschillen zijn in deze resultaten. Er is uitgegaan van de knelpunten die professionals ervaren en de 6 aspecten van de werkwijze: 1: Eerste contact; 2: Triage; 3: Contact met cliënten; 4: Onderzoek en regie; 5: Veiligheid; 6: Verwijzing en overdracht. Daarnaast is er aandacht voor visie en beleid.

De verschillen tussen auteurs, experts en de VT-organisaties zijn opgenomen in tabel 1. Hierin zijn tevens de knelpunten en aangedragen oplossingen vanuit de focusgroepen opgenomen. De beargumentering voor de verschillende ideeën is opgenomen in deze paragraaf. Aansluitend is beschreven welke discussiepunten hierdoor blijven bestaan.

De overeenkomsten in de verschillende onderzoekbronnen zijn beschreven in tabel 2. Aansluitend is bekeken welke aanvullingen hieruit voort kunnen komen op het handelingsprotocol. Deze zijn opgenomen in tabel 3.

Uit de resultaten komt naar voren dat niet op alle gebieden overeenstemming is. Als het gaat om het doel van de bemoeienis zitten literatuur, experts en VT-organisaties redelijk op één lijn. Een goede analyse, het waarborgen van veiligheid en een passende verwijzing.

Visie en beleid

Een deel van de visie, namelijk dat met betrekking tot de taak van VT, ligt vast in het handelingsprotocol. Hierin staat onder andere dat VT primair is gericht op het herstellen van veiligheid, onderzoek doet bij onduidelijkheid over huiselijk geweld en kindermishandeling en passende hulp inschakelt als dat nodig is. Dit komt grotendeels overeen met de visie van experts en andere VT-organisaties.

Geen van de VT-organisaties en experts benoemt letterlijk dat VT specifiek beleid moet hebben op complexe scheiding. Echter, redelijkerwijs kan gesteld worden dat het hebben van visie en beleid op bepaalde thematiek noodzakelijk is in een organisatie. Daarbij ervaren professionals het ontbreken van visie en beleid als een knelpunt in de aanpak van complexe scheidingen. Ook het management van VT Gelderland Midden erkent dat er vanuit de organisatie momenteel geen duidelijke richtlijnen liggen als het gaat om de aanpak van complexe scheidingen. Dat dit erg bepalend is, wordt duidelijk in dit onderzoek. Hoe men naar complexe scheiding kijkt, is van invloed op de uitkomst van de triage en is daarmee erg bepalend voor het verdere verloop van een casus.

Inhoudelijke input voor visievorming komt naar voren vanuit literatuur, experts en VT-organisaties.

Experts zijn het erover eens dat VT een rol moet hebben bij complexe scheiding. Onderzoek, stellingname ten opzichte van veiligheid en verwijzen naar passende hulpverlening zijn de taken van VT.

Tussen VT-organisaties is minder overeenstemming. Zij werken allemaal volgens hetzelfde handelingsprotocol maar hebben een andere visie op de invulling van hun taak, wanneer het gaat om complexe scheiding. 4 doen onderzoek, 2 hebben de visie dat hulpverlening gericht op de-escalatie van de problemen beter werkt dan onderzoek. Beide insteken leiden echter tot een goede analyse van de situatie, aldus de VT-organisaties. Dit laat tevens zien dat het bestaande protocol, nog veel ruimte geeft voor eigen invulling. Een probleemspecifieke invulling zou meer richting kunnen geven aan het handelen van werkers en organisatie.

1. Eerste contact

In het handelingsprotocol staat dat het bij het geven van advies en het aannemen van een melding van belang is dat de beller zorgvuldig wordt bevraagd op zijn of haar zorgen. Er worden buiten de aard en ernst van de gesignaleerde problemen, de relatie van de melder tot het systeem en risico- en beschermende factoren geen probleemspecifieke aandachtsgebieden genoemd die de aandacht verdienen.

Met betrekking tot dit aspect van de werkwijze is er overeenkomst tussen experts en VT-organisaties dat een adviesvraag of melding altijd serieus genomen moet worden en dat het belangrijk is alert te zijn op complexe scheiding in casuïstiek en voldoende kennis te hebben van de problematiek. Auteurs, experts en VT-organisaties zijn het er tevens over eens dat het belangrijk is kennis te nemen van de juridische aspecten, relationele aspecten, ouderschaps- en veiligheidsaspecten wil men cliënten goed kunnen adviseren of ondersteunen.

2. Triage

Het handelingsprotocol geeft aan dat binnen de triage bij de melder en een aantal andere partijen informatie wordt verzameld. Aan de hand van de meldingsinformatie en de verrijking wordt vervolgens het triage-instrument ingevuld en wordt besloten welke spoed en expertise nodig is om het geweld te stoppen. Tevens geeft het handelingsprotocol richtlijnen voor anonimiteit.

Auteurs en VT-organisaties zijn het erover eens dat het bij complexe scheiding extra belangrijk is om een objectieve en transparante beoordeling van de melding te doen. De vragenlijst van Geurts (2009) draagt hieraan bij en kan een ondersteunende aanvulling zijn op het handelingsprotocol.

Daarbij wordt uit de literatuur duidelijk dat maar een klein percentage van de meldingen (9-12%) opzettelijk vals is. Experts benadrukken dat professionals kennis dienen te hebben van deze cijfers, dit heeft invloed op hun beoordeling van casuïstiek.

3. Contact met cliënten (Zie ook bijlage A)

Professionals ervaren knelpunten als het gaat om het werken met conflicterende partijen. Vanuit het handelingsprotocol worden geen suggesties gedaan over hoe hier mee om te gaan. Het handelingsprotocol biedt slechts de richtlijnen dat VT contact dient te hebben met cliënten en per casus moet afwegen wie dit zijn.

Er is overeenstemming over een aantal suggesties die ondersteunend kunnen zijn bij het omgaan met conflicterende partijen. Auteurs en experts benoemen het gebruik van de escalatieladder van Glasl die ook door 2 VT-organisaties wordt gebruikt voor het beoordelen van de vervolghulp.

Professionals van VT Gelderland Midden denken dat afspraken over communicatie en transparantie helpend kunnen zijn. Een aantal VT-organisaties blijkt hiervan al gebruik te maken. Zij benoemen ook structuur in de bemoeienis en een stevige regierol van de professional. Experts bevestigen dit.

Tussen alle bronnen is overeenstemming dat de grondhouding van de werker niet mag worden onderschat. Een meervoudige partijdigheid is van belang. Door professionals van VT Gelderland Midden werd aangegeven dat zij dit erg moeilijk vinden in complexe scheiding. Zelf gaven zij aan behoefte te hebben aan scholing op dit thema. Experts onderschrijven dit.

Er is geen volledige overeenstemming als het gaat om het belang van systemisch werken en traumasensitief werken. Experts benadrukken het belang hiervan en VT-organisaties blijken hier op verschillende wijzen mee om te gaan. De thema's hebben een verschillende plek binnen de werkwijze. Bij beide thema's adviseren experts scholing aan professionals in te zetten. Het handelingsprotocol geeft richtlijnen voor het betrekken van het formeel en informeel netwerk. Tevens is gedurende het werkproces aandacht voor het uitfilteren van ernstig geweld en worden richtlijnen gegeven voor de inzet van diagnostisch onderzoek en herstelplannen.

Over het al dan niet gezamenlijk spreken van cliënten staat niets beschreven in het handelingsprotocol. De meningen hierover onder auteurs, experts en VT-organisaties zijn verdeeld. Voorstanders van gezamenlijk spreken zijn van mening dat beide ouders nodig zijn voor de oplossing en vinden dat individuele gesprekken de professional vooral confronteert met verschillende verhalen. Tegenstanders zijn van mening dat een gezamenlijk gesprek onveiligheid creëert, niet los is van beïnvloeding en daardoor onvoldoende en onjuiste informatie oplevert. Eerder werd in dit onderzoek duidelijk dat gezien de hoge mate van onveiligheid in deze casussen het wenselijk is een afzonderlijke start te maken waarna beoordeeld kan worden of er een gezamenlijk vervolg kan plaatsvinden.

4. Regie en onderzoek (Zie ook bijlage A & C & D & E)

Eerder in deze paragraaf was aandacht voor het verschil in mening tussen VT-organisaties als het gaat om onderzoek of hulpverlening bij complexe scheiding. Bij beschuldigingen van huiselijk geweld en kindermishandeling en situaties waarin een kind aangeeft geen contact te willen met een van de ouders is er overeenstemming. Experts en VT-organisaties vinden dat dit onderzocht moeten worden. Een onderzoek bestaat uit contacten met ouders, kinderen en informanten en gaat uit van meerdere hypothesen. Daarover is iedereen het eens. De verantwoordelijkheden en richtlijnen hiervoor staan in het handelingsprotocol. Wat ontbreekt zijn richtlijnen over een groot aantal aspecten van onderzoek. Dit gaat om de invulling van kindgesprekken, het gebruik van probleemspecifieke aandachtsgebieden, risicotaxatie-instrumenten en afspraken rondom informanten.

Kindgesprekken

Literatuur, experts en VT-organisaties zijn het erover eens dat kindergesprekken moeten plaatsvinden. Het handelingsprotocol geeft globale richtlijnen hiervoor. De verdere invulling hiervan ontbreekt. VT-organisaties beogen verschillende doelen met de kindgesprekken. Daarbij gebruiken sommige van hen een methodiek, andere laten hun professionals hierin vrij. Experts spreken zich hier niet allemaal over uit. Twee van hen pleiten voor een meer forensische insteek. Wel zijn de meeste experts het erover eens dat de kindgesprekken meer aandacht behoeven en om scholing vragen. Wanneer een kind aangeeft geen contact te willen met een van beide ouders dan is er geen totale overeenstemming. Auteurs en experts zijn het erover eens dat onderscheid gemaakt moet worden tussen PAS en oprechte onveiligheid. Echter, vanuit de literatuur ontstaat het beeld dat PAS zeer complexe problematiek betreft, met verschillende interpretaties. Sommige experts vinden daarom dat VT onvoldoende in huis heeft om PAS te herkennen. Het handelingsprotocol geeft voor deze specifieke situatie geen richtlijnen. In de literatuur zijn wel richtlijnen en criteria te vinden die een aanvulling zouden kunnen zijn op het handelingsprotocol.

Probleemspecifieke aandachtsgebieden

Het handelingsprotocol geeft geen probleemspecifieke aandachtsgebieden die meegenomen dienen te worden in een onderzoek.

Tussen experts en VT-organisaties is geen overeenstemming over het gebruik hiervan. De meerderheid benoemt een scala aan probleemspecifieke aandachtsgebieden waarover informatie verzameld moet worden wil men een complexe scheiding goed in beeld brengen. Echter er zijn ook respondenten die vinden dat het gebruik van aandachtsgebieden de blik van de professional kan vernauwen. Professionals van VT Gelderland Midden hebben behoefte aan visie en richting. Vanuit literatuur, experts en VT-organisaties komt een groot aantal probleemspecifieke aandachtsgebieden naar voren. Het gaat hier om 1: persoonskenmerken; 2: relatie en het conflict; 3: veiligheidsrisico's; 4: aspecten die ten grondslag kunnen liggen aan een conflict; 5: hulpverlening (Bijlage 8).

Vragenlijsten en risicotaxatie-instrumenten

(Zie ook bijlage D)

De triage, wat een vorm van risicotaxatie is, is opgenomen in het handelingsprotocol. Buiten de triage om zijn echter geen richtlijnen opgenomen als het gaat om het gebruik van risicotaxatie-instrumenten of probleemspecifieke vragenlijsten.

Over het gebruik van instrumenten is geen overeenstemming tussen experts en VT-organisaties. Niet over de vraag of ze gebruikt moeten worden maar wel over de vraag of het gebruik gestandaardiseerd moet worden. Voorstanders van standaardisatie geven aan dat complexe scheiding gaat over ernstige problematiek met grote veiligheidsrisico's. Dit vraagt huns inziens om een gestandaardiseerde aanpak die zorgt voor een objectieve en gestructureerde beoordeling. Anderzijds wordt aangegeven dat professionals goed in staat zijn te beoordelen wanneer een instrument bruikbaar is.

Verschillende type instrumenten worden door auteurs en experts naar voren gebracht en/of bij VT-organisaties gebruikt.

In de literatuur zijn diverse vragenlijsten gevonden die bruikbaar zijn ter aanvulling op het handelingsprotocol. De lijsten zijn bruikbaar op verschillende momenten in het werkproces en helpen bij een objectieve beoordeling en een zorgvuldige analyse van de situatie. Geen van de VT-organisaties maakt gebruik van deze lijsten. Eén organisatie gebruikt een ander type gestructureerde vragenlijst waarmee gescreend wordt op partnergeweld. Het instrument heeft een belangrijke rol in haar aanpak bij complexe scheidingen en zorgt ervoor dat problematiek beter uitgevraagd wordt waardoor een meer volledig beeld ontstaat van de scheiding, eventueel geweld en de rollen van beide partners daarin.

Informanten en netwerk

(Zie ook bijlage B)

Informanten dienen te worden geraadpleegd bij de verrijking voor de triage en binnen een onderzoek. Buiten de informanten die genoemd worden bij de triage en de professional uit het lokale veld ligt in het handelingsprotocol niet vast welke informanten dienen te worden benaderd. Informatie van informanten maakt volgens experts en het grootste deel van de VT-organisaties wel een belangrijk deel uit van een VT-onderzoek. Medische gegevens en informatie vanuit de politie zijn belangrijk voor een goede inschatting van de veiligheid en een objectieve beoordeling van de signalen, zo blijkt uit literatuur. De politie is reeds een informant in de verrijking. De huisarts zou opgenomen kunnen worden in aanvulling op het handelingsprotocol.

Het betrekken van het netwerk is belangrijk volgens experts. Het geeft een completer beeld van de situatie. De VT-organisaties blijken hier echter wisselend mee om te gaan. Bij een aantal verdient dit

thema meer aandacht, bij een ander aantal wordt het netwerk betrokken voor informatie en een bijdrage aan het veiligheidsplan. In het handelingsprotocol staan richtlijnen met betrekking tot het betrekken van het netwerk. Meer specifieke afspraken over het betrekken van informeel netwerk zouden een aanvulling kunnen zijn op het handelingsprotocol. Echter, voorafgaand hieraan dient een discussie gevoerd te worden over de rol die het netwerk dient te krijgen.

5. Veiligheid

Het handelingsprotocol stelt dat VT verantwoordelijkheid draagt voor veiligheid en herstel bij alle meldingen waarvoor een vervolgtraject wordt ingezet. In het handelingsprotocol is vastgelegd wanneer veiligheidsafspraken gemaakt moeten worden en aan welke algemene voorwaarden deze moeten voldoen. Dit komt overeen met de visie van experts en VT-organisaties. Zij vinden dat VT stelling moet nemen met betrekking tot de veiligheid van cliënten. Een aantal experts en auteurs maakt onderscheid tussen de directe veiligheid en die op lange termijn. Zij vinden dat de verantwoordelijkheid voor de veiligheid op lange termijn elders moet worden belegd. Vanuit de literatuur, experts en VT-organisaties wordt geadviseerd te differentiëren in scheidingen en zaken als verslaving en geweld uit te filteren. Vragenlijsten vanuit de literatuur kunnen hierbij ondersteunen en zouden een aanvulling op het handelingsprotocol kunnen zijn.

6. Verwijzing en overdracht (Zie ook Bijlage C)

In het handelingsprotocol is beschreven dat VT een vervolgtraject dient in te zetten op duurzame veiligheid en herstel dient te bewerkstelligen. Beschreven staat wanneer een herstel- en hulpverleningsplan moet worden opgesteld en hoe dit er uit dient te zien. Met betrekking tot de overdracht is beschreven hoe dit dient te gebeuren en wie hiervan op de hoogte moeten worden gesteld. Ook zijn richtlijnen opgesteld wanneer de Raad voor de Kinderbescherming of het Openbaar Ministerie betrokken moet worden.

Er is overeenstemming tussen auteurs, experts en VT-organisaties in de gedachte dat de verwijzing een belangrijk punt is van de VT-bemoeienis. Zij zijn het erover eens dat niet alle vormen van hulp passend zijn bij iedere complexe scheiding. Het is daarom belangrijk dat aan de hand van de analyse van de situatie bekeken wordt welke hulp aansluit. Proportionaliteit, geschiktheid en het juridisch kader dienen hierbij volgens hen in ogenschouw te worden genomen.

De escalatieladder van Glasl kan volgens experts en VT-organisaties helpend zijn in de beoordeling van de mate van het conflict en zou hiermee een aanvulling kunnen zijn op het handelingsprotocol. Tevens is het van belang dat professionals op de hoogte zijn van wetenschappelijk onderzoek betreffende hulpverleningsvormen zodat zij op de hoogte zijn van wat passend is.

Met betrekking tot het informeren van cliënten en de rechten op dossierinzage is in het handelingsprotocol een uitgebreid schema opgenomen. Opvallend is dat hier wel een knelpunt wordt ervaren door professionals van VT Gelderland Midden. Met wat er reeds beschreven is, lijkt een aanvulling op het handelingsprotocol niet nodig. Wel is het van belang te achterhalen hoe het komt dat professionals hier een knelpunt ervaren.

5.4.1 Discussiepunten

Uit onderstaande tabel (Tabel 1) wordt duidelijk dat er een aantal discussiepunten blijft bestaan. Deze liggen op het gebied van: visie, contact met cliënten en regie en onderzoek. De vragen die blijven bestaan zijn:

- Wat is de visie op complexe scheiding?
- Welke aanpak vraagt een complexe scheiding (onderzoek of hulpverlening)?
- Gezamenlijk of afzonderlijk spreken?
- Onderzoek of hulpverlening?
- Hoe gestandaardiseerd wil men een onderzoek inrichten?
- Informanten vastleggen?
- Probleemspecifieke aandachtsgebieden vastleggen?
- Specifieke vragen vastgelopen omgang?
- Standaard gebruik van risicotaxatielijsten en/of gestructureerde vragenlijsten?
- Afspraken over het gebruik van risicotaxatielijsten en/of gestructureerde vragenlijsten?
- Gebruik methoden kindgesprekken?

Stap werkproces	Handelingsprotocol	Literatuur en experts	Andere VT-organisaties
Triage	Doel: beoordelen spoed en expertise - Gebruik triage-instrument - Verrijking - Richtlijnen anonimiteit	- Visie op complexe scheiding heeft invloed op uitkomst triage - Kennis hebben van cijfers: slechts 9-12% meldingen opzettelijk vals	- Verschil van mening over het aannemen van meldingen - Altijd aannemen
Contact met betrokkenen * Conflictterende partijen	Algemeen doel VT-bemoedigen - Doel verschillende taken - Wettelijke verantwoordelijkheden, termijn en verplichtingen van VT - Algemene zaken die besproken moeten worden - Processtappen Traumasensitiviteit: - Richtlijnen specialistisch en diagnostisch onderzoek - Richtlijnen herstelplan	- Cliënten afzonderlijk spreken - Gezamenlijk of afzonderlijke gesprek is niet ter sprake gekomen	- Cliënten afzonderlijk spreken - Cliënten gezamenlijk spreken
Regie en onderzoek * Beschuldigingen en waarheidsvinding * Wat te doen bij 'ouderverstoting' * Kinderen en loyaliteit * Onderzoek complexe scheiding kost meer tijd	Doel: onderzoek VT - Wettelijke termijnen of verplichtingen van VT - Algemene zaken die besproken dienen te worden - Processtappen Systemisch werken: - Verrijking - Hulpverlener wijkteam - Richtlijnen gesprekken met informeel netwerk Traumasensitiviteit: - Uitsluiten ernstig geweld Kinderen: - Richtlijnen kindgesprek - Rechten van kinderen Tijdsdruk: Geen richtlijn tijdsinvestering	- Nader analyseren/onderzoeken van complexe scheiding - Waarheidsvinding en feitenonderzoek - Spreken betrokkenen, kinderen en informanten - Spreken van informanten, waaronder politie en medische gegevens - Uitgaan van verschillende hypothesen Mate van standaardisatie: Verschil van mening: - Vastgelegd vs eigen ruimte - Verschil in belang gebruik gestructureerde vragenlijsten en/of risicotaxatie-instrumenten Bij vastgelopen omgangsregelingen: Onderscheid tussen oprechte angst en PAS - Kind spreken - Kenmerkenlijst PAS - Beslisboom Drozd - Uitspraken doen m.b.t. veiligheid (omgangsregeling voor rechtbank) - VT heeft niet de expertise om PAS vast te stellen - Bij realistische angst contact in eerste instantie afraden - Geen uitspraken over omgangsregelingen	- 4 gericht op onderzoek - 2 gericht op hulpverlening Onderzoek: - Informanten - Stelling nemen t.a.v. veiligheid - Risicotaxatie-instrument of gestructureerde vragenlijsten Hulpverlening: - Gesprekken op gestructureerde wijze met insteek op verbinding op het thema gescheiden ouderschap - Onderzoek is niet helpend, professional raakt in conflict gezogen en waarheid is niet te achterhalen Mate van standaardisatie: Verschil van mening: - Vastgelegd vs eigen ruimte - Verschillend in gebruik gestructureerde vragenlijsten en/of risicotaxatie-instrumenten Bij vastgelopen omgangsregelingen: Wat ligt ten grondslag aan het niet willen hebben van contact? - Beleving kind - Tijdsdruk - Congruentie verhaal - Rol netwerk - Specifieke aandachtspunten - Stellingname veiligheid

Tabel 1: Verschillen tussen onderzoeksbronnen

Stap werkproces	Handelingsprotocol	Literatuur en experts	Andere VT-organisaties
Eerste contact	Doel: melding en advies - Algemene thema's en richtlijnen advies - Zorgvuldig bevragen op: . ernst en aard . relatie melder tot systeem . risico- en beschermende factoren	- Alert zijn op complexe scheiding - Voldoende kennis complexe scheiding - Op de hoogte van: . juridische aspecten . relationele aspecten . ouderschapsaspecten . veiligheidsaspecten	- Adviesvraag of melding altijd serieus nemen
Triage	Doel: beoordelen spoed en expertise - Gebruik triage-instrument - Verrijking	- Vragenlijst Geurts voor een objectieve en transparante beoordeling van de melding - Slechts 9-12% van de meldingen is opzettelijk vals; professional dient op de hoogte te zijn van cijfers en onderzoek	- Geen specifieke aandachtspunten
Contact met betrokkenen * Conflicterende partijen	Algemeen doel VT-bemoeienis - Doel verschillende taken - Wettelijke verantwoordelijkheden, termijn en verplichtingen van VT - Algemene zaken die besproken moeten worden - Processtappen Traumasensitiviteit: - Richtlijnen specialistisch en diagnostisch onderzoek - Richtlijnen herstelplan	- Escalatieladder van Glasl - 2 hulpverleners - Systemisch werken - Bewust zijn van verschillende belangen van cliënten - Gevoelig zijn voor aanwezigheid van trauma - Hulp inzetten bij aanwezigheid van trauma - Grondhouding werker - Meervoudig partijdig	- Afspraken transparantie en communicatie (Ook door VT Gelderland Midden) - Vervachtingenmanagement - Duidelijke structuur en regievoering - Escalatieladder van Glasl - 2 hulpverleners - Grondhouding werker - Meervoudig partijdig - Compassie en begrip - Systemisch werken - Traumasensitiviteit wordt verschillend mee omgegaan, wel belangrijk
Regie en onderzoek * Beschuldigingen en waarheidsvinding * Wat te doen bij 'ouderverstoting' * Kinderen en loyaliteit * Onderzoek complexe scheiding kost meer tijd	Doel onderzoek VT - Wettelijke termijnen of verplichtingen van VT - Algemene zaken die besproken dienen te worden - Processtappen Systemisch werken: - Verrijking - Hulpverlener wijkteam - Richtlijnen gesprekken met informeel netwerk Traumasensitiviteit: - Uifilteren ernstig geweld Kinderen: - Richtlijnen kindgesprek - Rechten van kinderen Tijdsdruk: Geen richtlijn tijdsinvestering	- Spreken betrokkenen, kinderen en informanten - Politie en medische gegevens - Scholing (forensische) kindgesprekken Systemisch werken: - Systemisch denken en werken - Netwerk betrekken voor zowel informatie als oplossing Traumasensitiviteit: - Aandacht en inzet op trauma Bij beschuldigingen huiselijk geweld en kindermishandeling: - Onderzoek - Uitgaan van slechts een zeer klein percentage opzettelijk valse meldingen - 6 vragen Austin (2002)	- Aandachtgebieden complexe scheiding - Netwerk in verschillende mate betrokken - Duidelijke rol netwerk kan helpend zijn Systemisch werken: - Netwerk in verschillende mate betrokken Traumasensitiviteit: In verschillende mate Bij beschuldigingen huiselijk geweld en kindermishandeling: - Altijd onderzoek - Risicotaxatie-instrumenten - Gestructureerde vragenlijsten
Veiligheid (veiligheid- en herstelplan)	- Veiligheidsafspraken directe veiligheid - Algemene voorwaarden inhoud veiligheidsplan	- Stellingname ten opzichte van veiligheid - Gezamenlijk veiligheidsplan - Differentiëren in scheidingen, uifilteren geweld et cetera	- Stellingname ten opzichte van veiligheid
Verwijzing, rapportage, samenwerking en overdracht * Onduidelijkheid over informeren ouders	- Algemene afspraken overdracht en rapportage - Richtlijnen dwangmiddelen - Afspraken en richtlijnen m.b.t. informeren en dossierinzage - Schema dossierrechten	- Verwijzen naar passende hulp - Escalatieladder Glasl - Geen mediation bij huiselijk geweld - Juridisch kader noodzakelijk? - Wanneer nodig Raad voor de Kinderbescherming	- Verwijzen naar passende hulp - Escalatieladder Glasl - Uifilteren huiselijk geweld - Indien nodig Raad voor de Kinderbescherming

Tabel 2: Overeenkomsten verschillende onderzoeksbronnen

5.4.2 Richtlijnen en handvatten

Vanuit deze knelpunten en overeenkomsten kan een groot aantal richtlijnen en handvatten worden geformuleerd die een aanvulling kunnen zijn op het handelingsprotocol.

Werkproces	Richtlijnen en handvatten ter ondersteuning
Eerste contact	- Meldingen ook bij complexe scheiding serieus nemen - Kennisnemen van: . juridische aspecten . relationele aspecten . ouderschapsaspecten . veiligheidsaspecten Los van handelingsprotocol: Voldoende kennis van complexe scheiding
Triage	- Vragenlijst Geurts voor een objectieve en transparante beoordeling van de melding Los van handelingsprotocol: Kennis hebben van feiten en cijfers
Contact met betrokkenen * Conflicterende partijen	- Afspraken transparantie en communicatie - Afspraken verachtingen VT toegespitst op complexe scheiding - Duidelijke structuur en regievoering - In kaart brengen positie op escalatieladder van Glasl - Specifieke onderzoeksvragen gericht op trauma Los van handelingsprotocol: - 2 hulpverleners bij complexe scheiding - Scholing meervoudig partijdig werken - Scholing systemisch werken - Scholing traumasensitief werken
Regie en onderzoek * Beschuldigingen en waarheidsvinding * Wat te doen bij 'ouderverstoting' * Kinderen en loyaliteit * Onderzoek complexe scheiding kost meer tijd	- Opnemen afspraken informanten - Huisarts als informant opnemen - Richtlijnen rol netwerk - 6 Vragen Austin - Gebruik van risicotaxatieinstrument of gestructureerde vragenlijsten - Inhoudelijke informatie, werkwijze bij onderzoek in complexe scheiding - Probleemspecifieke aandachtsgebieden complexe scheiding - Inhoudelijke informatie, werkwijze of aandachtspunten kindgesprekken - Uitspraken m.b.t. veiligheid Los van handelingsprotocol: - Scholing (forensische) kindergesprekken - Tijdsinvestering onderzoek
Veiligheid (veiligheid- en herstelplan)	- Richtlijnen veiligheidsplan - Probleemspecifieke aandachtsgebieden gericht op onveiligheid (geweld en verslaving et cetera)
Verwijzing, rapportage, samenwerking en overdracht * Onduidelijkheid over informeren ouders	- Invullen beoordeling escalatieladder Glasl - Invullen specifieke afweging juridisch kader

Tabel 3: Richtlijnen en handvatten ter ondersteuning van professionals

5.4.3 Samenvatting

- Het handelingsprotocol biedt ondersteuning op hoofdlijnen. Het geeft op hoofdlijnen richting en visie aan het handelen van professionals. Tevens staan taakomschrijving, termijnen en verantwoordelijkheden beschreven. Probleemspecifieke richtlijnen en visie ontbreken.
- Op hoofdlijnen en in een groot aantal aspecten van het werken in complexe scheiding is overeenstemming tussen literatuur, experts en andere VT-organisaties. De werkwijze van VT Gelderland Midden sluit hierop aan.
- Op een aantal punten is geen overeenstemming tussen literatuur, experts en andere VT-organisaties. Voorafgaand aan de vraag wat steunend is voor professionals in complexe scheiding zal eerst discussie moeten worden gevoerd.
- Hoe men kijkt naar complexe scheiding, de taak van de organisatie en de rol en verantwoordelijkheid van de professional is van invloed op de uitkomst van deze discussie.
- De complexiteit en de veiligheidsrisico's die gepaard gaan met complexe scheiding vragen om een gestandaardiseerde en gestructureerde aanpak.
- Bij iedere stap in het werkproces kan een aantal probleemspecifieke richtlijnen en aanvullingen worden opgenomen ter ondersteuning van de werker.
- Aanvullingen zoals de escalatieladder van Glasl, de vragenlijst van Geurts en afspraken met betrekking tot transparantie en communicatie zijn opgenomen in een schema.
- Vijf probleemspecifieke aandachtspunten dienen in kaart te worden gebracht in een goede analyse van een complexe scheiding.
- Scholing op het gebied van complexe scheiding, meervoudige partijdigheid en systemisch werken en traumasensitief werken zijn noodzakelijk.

6. Conclusie

Complexe scheiding is een groot probleem met grote consequenties voor alle cliënten. Op de hulpverlening wordt de afgelopen jaren en steeds groter beroep gedaan wanneer het gaat om dit type casuïstiek. Zo ook op Veilig Thuis, het advies- en meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling. Het werken in complexe scheiding is voor professionals ingewikkeld en wordt ervaren als een grote belasting. Men voelt zich handelingsverlegen.

Het doel van dit onderzoek was te komen tot richtlijnen en handvatten die voor professionals ondersteunend zijn in het werken in complexe scheidingen. Het bestaande handelingsprotocol, dat primair als landelijke richtlijn dient voor het handelen van VT-professionals, is hierbij als uitgangspunt genomen.

In dit onderzoek stond de vraag centraal in hoeverre het handelingsprotocol ondersteuning biedt bij het werken in complexe scheidingen, en welke richtlijnen en handvatten, in aanvulling op het bestaande handelingsprotocol, professionals kunnen ondersteunen bij het adequaat werken in complexe scheidingen.

Er is stilgestaan bij de huidige werkwijze van VT Gelderland Midden en de knelpunten die professionals hierin ervaren. Vanuit literatuur en experts zijn daarnaast verschillende aspecten en thema's rondom complexe scheiding in beeld gebracht. Door met andere VT-organisaties in gesprek te gaan is getracht een beeld te vormen van hun werkwijze en de motivatie voor verschillende keuzes daarin. Input vanuit literatuur, experts en andere VT-organisaties zijn met elkaar verbonden wat heeft geleid tot een nauwgezet beeld van complexe scheiding en de aandachtspunten en thema's die dit met zich meebrengt in het werken in deze casuïstiek. Na vergelijking met de huidige werkpraktijk van VT Gelderland Midden en het huidige handelingsprotocol is een aantal handvatten en richtlijnen tot stand gekomen.

1. Wat is de huidige werkwijze in het werken in complexe scheidingssituaties binnen Veilig Thuis Gelderland Midden, welke knelpunten worden ervaren en welke rol speelt het handelingsprotocol hierin?

De werkwijze van VT Gelderland Midden is uiteen te zetten in zes stappen. De invulling daarvan wordt op hoofdlijnen vormgegeven vanuit het handelingsprotocol en aspecten uit de richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming.

In het werken in complexe scheidingszaken ervaren professionals van VT Gelderland Midden knelpunten op het gebied van 6 thema's. Met name op het gebied van organisatie en beleid, het werken met twee conflicterende partijen en met betrekking tot de loyaliteit en beslissingen rondom de kinderen

Men dient zich te verhouden tot ruziënde ouders en krijgt te maken met verschillende verhalen en beschuldigingen. Werken met deze conflicterende partijen, meervoudig partijdig blijven en de behoefte aan waarheidsvinding vormen een groot knelpunt.

Tevens wordt een groot knelpunt ervaren rondom de loyaliteit van kinderen, specifiek wanneer een kind aangeeft geen contact meer te willen met een van de ouders.

Een duidelijke visie en beleid op het gebied van complexe scheidingen ontbreken in de organisatie. Met name in de triage blijkt het van grote invloed hoe men naar complexe scheiding kijkt.

Het handelingsprotocol, waarvan 4 van de 11 focusgroepeelnemers aangeven het niet op inhoud te kennen, geeft professionals op hoofdlijnen enige richting op de aanpak en visie en de stappen rondom de kinderen. Meer probleemspecifieke inhoud over complexe scheiding ontbreekt. Daarbij wordt door professionals ondersteuning gemist op het gebied van het werken met conflicterende partijen.

Professionals hebben behoefte aan een duidelijke visie ten aanzien van de taak- en doelstelling in complexe scheidingszaken en scholing op het gebied van werken met conflicterende partijen. Tevens is er behoefte aan een betere afstemming binnen de keten.

2. Wat is er in de literatuur en bij experts bekend over wat werkt in complexe scheidingssituaties?

VT-bemoeienissen zijn primair gericht op het herstellen van veiligheid. Wanneer er onduidelijkheid is over huiselijk geweld of kindermishandeling is onderzoek noodzakelijk.

Experts zijn het erover eens dat in complexe scheidingszaken onderzoek noodzakelijk is. De ruime meerderheid is van mening dat VT hier een taak in heeft. Onderzoek leidt tot een goede analyse van de situatie, wat nodig is wil men de veiligheid borgen en passende hulp inzetten.

Onderzoek is ook een eerste antwoord op beschuldigingen van huiselijk geweld en kindermishandeling of wanneer er sprake is van een kind die geen contact wil met een van beide ouders.

Een goed onderzoek bestaat uit gesprekken met betrokken volwassenen, kinderen en informanten en gaat uit van meerdere hypothesen.

De meningen onder experts zijn wat verdeeld over de verdere invulling van onderzoek. Dit loopt uiteen van een zeer gestructureerde forensische insteek waarbij gebruik wordt gemaakt van gestandaardiseerde forensische methoden, tot onderzoek waarin de creativiteit en professionaliteit van de werker meer ruimte heeft.

Aan de hand van een goede analyse van de melding wordt de keuze gemaakt welke vervolghulp nodig is en waar deze op gericht moet zijn. Bij dit traject zijn er drie aspecten om rekening mee te houden: proportionaliteit, geschiktheid en het juridisch kader.

In alle stappen van de VT-bemoeienis zijn aandachtspunten naar voren gekomen wanneer het gaat om complexe scheiding. Deze aandachtspunten helpen bij een goede objectieve beoordeling van de situatie. Ook is er een aantal probleemspecifieke aandachtsgebieden dat onderzocht moet worden binnen een complexe scheidingssituatie. Over deze aandachtspunten en aandachtsgebieden is discussie.

Het werken met twee conflicterende partijen is ingewikkeld en complex. Niet zelden raakt een professional ingezogen in het conflict. Professionals dienen meervoudig partijdig te zijn en te blijven. De complexiteit van de thematiek vergroot het belang van ondersteuning van professionals middels casuïstiekbespreking en intervisie.

3. Welke methodieken of richtlijnen worden binnen andere Veilig Thuis organisaties gehanteerd als het gaat om het werken in complexe scheidingssituaties?

6 VT-organisaties werken volgens de richtlijnen van het handelingsprotocol van VT. Daarnaast hanteren 5 van hen een aanvulling met betrekking tot complexe scheiding, die zorgt voor meer visie op het thema en meer houvast voor professionals. 1 VT heeft hanteert geen aanvulling. Dit is een bewuste keuze.

VT heeft een taak in de aanpak van complexe scheidingen. De verschillen in aanpak zijn aanzienlijk. 4 organisaties zijn gericht op onderzoek, 2 op hulpverlening gericht op de-escalatie van de problemen. Alleen bij beschuldigingen van huiselijk geweld of kindermishandeling of ernstige signalen van onveiligheid doen zij onderzoek.

In onderzoeken spreekt men betrokken volwassenen en het kind en wordt informatie opgehaald bij informanten. Zo ook wanneer een kind geen contact wil met één ouder. Alle organisaties nemen stelling met betrekking tot de veiligheid van het kind en/of het gezinssysteem.

In de hulpverlenende variant zet men op gestructureerde wijze in op verbinding op het thema gescheiden ouderschap en voert men gesprekken over de vormgeving hiervan.

De verschillende insteken leveren grotendeels hetzelfde op, namelijk een goede analyse van wat er aan de hand is. Zicht op de 'angel van het conflict' is nodig voor een goed en passend advies voor vervolghulp.

Verschil in aanpak is er ook in het gebruiken van probleemspecifieke aandachtsgebieden, betrekken van het netwerk, gezamenlijk spreken van ouders en het al dan niet gebruik maken van gestructureerde vragenlijsten of risicotaxatie-instrumenten.

Overeenstemming is er op het gebied van contact met cliënten. Alle organisaties maken afspraken met cliënten over communicatie en transparantie en investeren in verwachtingenmanagement.

Duidelijkheid en regie zijn essentieel, evenals de grondhouding van de werker

4. Wat zijn de overeenkomsten en verschillen tussen handelingsprotocol, literatuur, experts en VT-organisaties?

Literatuur, experts en andere VT-organisaties zijn geraadpleegd op ideeën over een werkwijze bij complexe scheidingen. Op hoofdlijnen komt de informatie uit de literatuur overeen met de visie van experts en ook de aanpak van het merendeel van de VT-organisaties sluit hierop aan. Ingezoomd op detail blijkt en meer verschil.

Over één ding is bijna iedereen het eens: Onderzoek is noodzakelijk bij complexe scheiding. Een goede en zorgvuldige analyse van de situatie is nodig wil men de veiligheid borgen en verwijzen naar passende hulp. Het handelingsprotocol biedt hierin ondersteuning op hoofdlijnen. Het geeft op hoofdlijnen richting en visie aan het handelen van professionals. Tevens staan taakomschrijving, termijnen en verantwoordelijkheden beschreven. Probleemspecifieke richtlijnen en visie ontbreken.

Wanneer we inzoomen op de inhoudelijke vorm van de bemoeienis: onderzoek, veiligheid en de verwijzing. Dan zien we dat op een groot aantal punten geen volledige overeenstemming is tussen literatuur, experts en andere VT-organisaties. Het gaat hier om het gebruik van risicotaxatie-instrumenten en gestructureerde vragenlijsten, de keuze om cliënten al dan niet gezamenlijk te spreken en meer overstijgend de vraag in hoe hoeverre men werkprocessen wil standaardiseren. Deze keuze die men hierin maakt wordt beïnvloed door een visie op complexe scheiding, de taak van de organisatie en de rol en verantwoordelijkheid van de professional. Vanuit literatuur en experts komt naar voren dat complexe scheidingen ingewikkeld zijn en veiligheidsrisico's kennen. Naar indruk van de onderzoeker pleit dit voor een gestandaardiseerde en gestructureerde aanpak waarin het gebruik van gestructureerde vragenlijsten of risicotaxatie-instrumenten en probleemspecifieke aandachtsgebieden wordt vastgelegd.

Alles overziend kan geconcludeerd worden dat:

Beantwoording van de hoofdvraag:

In hoeverre biedt het handelingsprotocol ondersteuning bij het werken in complexe scheiding? En indien nodig, welke richtlijnen en handvatten, in aanvulling op het bestaande handelingsprotocol, kunnen professionals ondersteunen bij het adequaat werken in complexe scheidingen.

Het handelingsprotocol geeft op hoofdlijnen richting aan het handelen van de professional. Probleemspecifieke richtlijnen en handvatten, in aanvulling op het bestaande handelingsprotocol, zijn gewenst. Een aantal daarvan is concreet voortgekomen uit dit onderzoek. Daarnaast is duidelijk geworden dat het expliciteren en uitdragen van een visie op complexe scheiding van belang is.

Deze studie laat zien dat een duidelijke visie en werkwijze op het gebied van complexe scheiding ontbreken bij VT Gelderland Midden. Op grote lijnen wordt vanuit het handelingsprotocol richting gegeven aan het handelen van de professional maar visie op complexe scheiding en hoe hier mee om te gaan ontbreekt. Het ontbreken hiervan wordt door professionals ervaren als een gemis. Dat een visie op de problematiek bepalend is, wordt duidelijk in dit onderzoek. Hoe men naar complexe scheiding kijkt heeft invloed op de uitkomst van de triage en is daarmee erg bepalend voor het verdere verloop van een casus. Daarbij vormt een visie de basis voor keuzes die de organisatie moet maken, bijvoorbeeld met betrekking tot de mate van standaardisering van werkprocessen of het vastleggen van een (meer) probleemspecifieke werkwijze.

Uit deze studie blijkt dat onderzoek, stellingname ten opzichte van veiligheid en een passende verwijzing noodzakelijk zijn bij complexe scheiding. Differentiëren in complexe scheidingen is noodzakelijk. Een goede en zorgvuldige analyse van de situatie is nodig voor het borgen van veiligheid en het verwijzen naar hulpverlening die aansluit bij de situatie van cliënten. Goed onderzoek bestaat op hoofdlijnen uit gesprekken met betrokken volwassenen, met kinderen en informanten, en gaat uit van verschillende hypothesen.

Uit deze studie blijkt dat het handelingsprotocol op hoofdlijnen ondersteuning biedt aan professionals. Het geeft op hoofdlijnen richting en visie aan het handelen van diegene die met de inhoud bekend zijn. Probleemspecifieke richtlijnen en visie ontbreken echter. Tevens blijkt dat een deel van de professionals van VT Gelderland Midden het handelingsprotocol niet op inhoud kent. Dit suggereert dat het handelingsprotocol in zijn huidige vorm meer ondersteunend zou kunnen zijn dan het nu is.

Daarbij, meer ingezoomd op de invulling van de bemoeienis, blijkt uit deze studie dat er verschillende mogelijkheden zijn om een VT-werkwijze meer probleemspecifieke invulling te geven. Een aantal richtlijnen of handvatten in aanvulling op het handelingsprotocol is gewenst als het gaat om complexe scheiding. De belangrijkste conclusies hierin zijn:

- Probleemspecifieke aanvullingen op het handelingsprotocol zijn gewenst.
- Vragenlijsten kunnen ondersteunend zijn bij het maken van een goede, objectieve analyse.
- Het gebruik van de escalatieladder van Glasl kan ondersteunend zijn bij het maken van een goede analyse, het differentiëren in complexe scheidingen en het komen tot een objectieve beoordeling en verwijzing.
- Het toevoegen van probleemspecifieke aandachtgebieden rondom veiligheid en een passende verwijzing draagt bij aan een goede analyse en een passende verwijzing.
- Afspraken met betrekking tot transparantie en communicatie zijn ondersteunend in het werken met conflicterende partijen.
- Scholing op het gebied van systemisch- en traumasensitief werken en het werken met conflicterende partijen is gewenst.
- Faciliteer professionals in de vorm van collegiaal overleg, het werken in duo's, tijd, casuïstiekbesprekingen en interview.

Mogelijk zijn meer richtlijnen of handvatten ondersteunend maar hierover is discussie. Deze discussie heeft betrekking op de mate van standaardisering van het werkproces en het gebruik van risicotaxatie-instrumenten en/of gestructureerde vragenlijsten. Het is de indruk dat de visie op complexe scheiding en de mate waarin men vindt dat een werkproces gestandaardiseerd moet zijn hierop van invloed is. In dit onderzoek wordt duidelijk dat complexe scheiding een ernstig probleem is met grote veiligheidsrisico's. Dit, in combinatie met de vraag om een objectieve analyse van de situatie en de boodschap dat cliënten een duidelijk gestructureerd proces nodig hebben, pleit voor een meer gestandaardiseerde aanpak waarin het gebruik van gestructureerde vragenlijsten of risicotaxatie-instrumenten en probleemspecifieke aandachtgebieden, in aanvulling op het handelingsprotocol wenselijk zijn.

7. Advies

Op grond van dit onderzoek wordt tot de volgende adviezen gekomen.

- 1 Ontwikkel en expliciteer een visie op complexe scheiding en de rol van Veilig Thuis daarin en draag deze uit.**
- 2 Ontwikkel voor complexe scheidingen probleemspecifieke elementen en voeg deze toe aan de bestaande werkwijze van Veilig Thuis.**
- 3 Investeer in de implementatie van (minimaal) het bestaande handelingsprotocol en, indien van toepassing, in die van de voor complexe scheiding specifieke werkwijze.**
- 4 Faciliteer professionals in het werken met complexe scheiding.**
- 5 Doe onderzoek bij iedere complexe scheiding.**

Navolgend worden deze adviezen kort toegelicht.

1. Ontwikkel en expliciteer een visie op complexe scheiding en de rol van Veilig Thuis daarin en draag deze uit.

Deze studie laat zien dat een duidelijke visie en beleid op het gebied van complexe scheiding ontbreken bij VT Gelderland Midden. Het ontbreken hiervan wordt door professionals ervaren als een gemis. Een duidelijke visie is belangrijk. Ze vormt onder meer de basis voor verdere keuzes die door de organisatie gemaakt moeten worden, bijvoorbeeld met betrekking tot het al dan niet standaardiseren van het gebruik van instrumenten of het vastleggen van een (meer) probleemspecifieke werkwijze c.q. probleemspecifiek handelingsprotocol. Daarnaast geeft een duidelijke visie professionals houvast, zorgt naar verwachting voor meer uniformiteit in de werkwijze en maakt het duidelijk aan ketenpartners en cliënten wat van VT Gelderland Midden en zijn professionals verwacht mag worden. Dit kan op verschillende manieren, bijvoorbeeld door het inzetten van een traject tot visievorming (<http://managementsite.nl>). Op de managementsite wordt dit uitgebreid besproken. Dit traject bestaat grofweg uit een stappenplan waarin in samenwerking tussen management en professionals een visie wordt vastgesteld.

2. Ontwikkel voor complexe scheidingen probleemspecifieke elementen en voeg deze toe aan de bestaande werkwijze van Veilig Thuis.

Ook laat deze studie zien dat een probleemspecifieke invulling van het handelingsprotocol ontbreekt. Professionals missen dit. Vanuit literatuur, experts en andere VT-organisaties is een aantal aspecten naar voren gekomen die ondersteunend kunnen zijn bij het maken van een goede objectieve analyse of kunnen helpen om te differentiëren in complexe scheidingen.

Het toevoegen van afspraken met betrekking tot de communicatie en transparantie kan een antwoord zijn op de knelpunten die worden ervaren in het werken met twee conflicterende partijen.

Het toevoegen van probleemspecifieke aandachtspunten, probleemspecifieke vragenlijsten en de escalatieladder van Glasl aan de werkwijze kunnen een probleemspecifieke aanvulling zijn op het bestaande handelingsprotocol.

3. Investeer in de implementatie van (minimaal) het bestaande handelingsprotocol en, indien van toepassing, in die van de voor complexe scheiding specifieke werkwijze.

Uit deze studie blijkt dat een aantal focusgroepdeelnemers het handelingsprotocol niet op inhoud kent. Tevens werd duidelijk dat het handelingsprotocol op hoofdlijnen, zeker bij hen die het kennen, richting en ondersteuning geeft aan het handelen van de professional. De handelingsverlegen professional kan dus op hoofdlijnen steun ervaren vanuit het protocol, mits hij dit kent. Er is hier sprake van een gedeelde verantwoordelijkheid. De professional heeft een eigen verantwoordelijkheid in het verwerven en kennen van de vereiste basiskennis met betrekking tot de werkwijze. Maar ook de VT-organisatie heeft een verantwoordelijkheid, al was het alleen maar jegens de cliënten, zich ervan te verzekeren dat professionals kennis hebben van en handelen naar de normen die de sector en de organisatie stelt. Scholing is hier het 'toverwoord'. Die kan op verschillende manieren ingestoken worden. Bijvoorbeeld in een klassieke scholingssituatie. Maar ook is het mogelijk het handelingsprotocol bijzondere aandacht te geven in bijvoorbeeld werk- of casuïstiekbesprekingen.

4. Faciliteer professionals in het werken met complexe scheiding.

Professionals ervaren het werken in complexe scheiding als belastend. Daarbij blijkt dat er een groot risico is om ingezogen te raken in de casuïstiek en objectiviteit te verliezen. Dit risico en de complexiteit van de casuïstiek vraagt om gedegen ondersteuning van professionals. Meer dan in andere casuïstiek is collegiaal overleg, intervisie en werken in duo's van belang. Het is aan de organisatie professionals hierin te faciliteren.

Ook scholing, hierboven al aangehaald, faciliteert professionals. Onder aanbeveling 3 wordt vooral ingegaan op scholing met betrekking tot het handelingsprotocol. Maar er is meer. Het werken in complexe scheiding vraagt vaardigheden en competenties van professionals als systemisch- en traumasensitief werken en een meervoudig partijdige grondhouding. Voor professionals blijkt dit moeilijk. Het is de verwachting dat scholing op deze thema's resulteert in een organisatie met meer kundige en meer zelfverzekerde professionals.

Daarbij lijkt het aanbevelenswaardig voor de organisatie om nader te kijken naar de tijdsinvestering die het werken met complexe scheidingen vraagt. Professionals ervaren dat complexe scheidingen meer dan de (gebruikelijk) beschikbare tijd vergen.

5. Doe onderzoek bij iedere complexe scheiding.

Dit onderzoek laat zien dat onderzoek bij iedere complexe scheiding gewenst is. Een goede en zorgvuldige analyse van de situatie is nodig voor het borgen van veiligheid en het verwijzen naar hulpverlening die aansluit bij de situatie van cliënten. Tevens past onderzoek doen binnen de taak- en doelstelling van VT.

Goed onderzoek bestaat op hoofdlijnen uit gesprekken met betrokken volwassenen, kinderen en informanten en gaat uit van verschillende hypothesen. Daar zijn alle bronnen het over eens. Dit is tevens vastgelegd in het handelingsprotocol. Over de verdere invulling ervan lopen de meningen in dit onderzoek uiteen. Het is wenselijk dat het management van VT Gelderland Midden hierin keuzes maakt. Het gaat hier om het gebruik van gestandaardiseerde vragenlijsten, risicotaxatie-instrumenten en het vastleggen van probleemspecifieke aandachtspunten in een onderzoek. Het is de vraag in hoeverre men de invulling van een onderzoek wil vastleggen of dat men het gebruik van instrumenten en dergelijke wil overlaten aan de keuze van de werker. De complexe problematiek in combinatie met de vraag van professionals om meer visie en richting nodigt uit tot een gestandaardiseerd werkproces waarin gebruik van instrumenten wordt vastgelegd.

8. Discussie

Het belangrijkste doel van dit onderzoek was te komen tot richtlijnen in aanvulling op het bestaande handelingsprotocol. Aan professionals van VT Gelderland Midden is gevraagd in hoeverre het handelingsprotocol ondersteuning gaf. Opmerkelijk was dat 4 van de 11 focusgroepeelnemers aangaf het protocol niet op inhoud te kennen. Zij hebben wel deelgenomen aan het verdere gesprek over knelpunten, oplossingen en de rol van het handelingsprotocol hierin. Dit geeft mogelijk een enigszins vertekend beeld van de mate waarin het bestaande handelingsprotocol ondersteunend zou kunnen zijn. Het is de vraag in hoeverre zij dezelfde knelpunten hadden ervaren als zij het handelingsprotocol wel op inhoud hadden gekend.

Er bestaat niet één complexe scheiding. In dit onderzoek is de definitie van complexe scheiding helder uiteengezet. Dit neemt echter niet weg dat respondenten vanuit hun eigen perspectief een beeld hebben bij een complexe scheiding en de ernst en risico's hiervan. De expert met een achtergrond in de forensische psychologie heeft hierbij een ander beeld dan de professional die werkzaam is in de frontoffice van VT. De input van de verschillende respondenten is gekleurd door hun eigen achtergrond. Juist daarom is gekozen voor experts vanuit verschillende invalshoeken. Het nadeel hieraan is echter, dat hun input daardoor misschien niet altijd even goed aansluit bij elk 'type' scheiding.

Daarbij zijn de conclusie en aanbevelingen met betrekking tot de werkwijze relevant voor de complexe scheiding, uitgaande van de definitie zoals in dit onderzoek gehanteerd. Scheidingen die ernstig zijn maar hier net buiten vallen, en waarin VT met regelmaat wordt benaderd vragen mogelijk om een 'mildere' variant. Dit vraagt om een zorgvuldige beoordeling en een visie vanuit de organisatie op wat te doen met 'mildere' casuïstiek.

Dit onderzoek heeft een aantal beperkingen. In hoofdstuk 3 zijn de beperkingen ten aanzien van de betrouwbaarheid reeds beschreven. Daarnaast zijn ten aanzien van de strekking van het onderzoek een aantal opmerkingen te maken.

In dit onderzoek is vanuit literatuur, experts, VT-organisaties en professionals probleemspecifieke aanvulling gegeven op de werkwijze van VT. Cliënten zelf zijn hierin niet meegenomen.

Vervolgonderzoek zou gericht mogen zijn op ervaringen van cliënten zelf, zodat inzichtelijk kan worden gemaakt wat zij nodig hebben aan ondersteuning.

Een andere beperking van dit onderzoek is dat het zich alleen richt op de rol en werkwijze van VT. Andere ketenpartners zijn hierin niet meegenomen terwijl zij wel een belangrijke rol spelen bij de aanpak van complexe scheidingen. Een goede analyse is tenslotte niet de uiteindelijke oplossing maar een eerste stap daartoe. Uit dit onderzoek kwam naar voren dat de samenwerking in de keten vaak problematisch verloopt. Het is raadzaam de knelpunten hierin met ketenpartners te onderzoeken en op te lossen. De 'bijvangst' in dit onderzoek laat zien dat het wenselijk is hierin kritisch te kijken naar de inrichting van het systeem en de overlap en scheiding in taken en verantwoordelijkheden die organisaties als De Raad voor de Kinderbescherming, de Jeugdbescherming en VT hebben. Door een ruime meerderheid van de respondenten wordt aangegeven dat het huidige, gefragmenteerde systeem, de effectiviteit van de hulpverlening ondermijnt.

In dit onderzoek komt ook naar voren dat het belangrijk is te differentiëren in scheidingen en te verwijzen naar hulpverlening die aansluit bij de situatie. Dit onderzoek geeft, buiten een aantal richtlijnen, geen antwoord op de vraag welke hulp passend is bij welk 'type' complexe scheiding. Dit is een grote beperking. Ook in de literatuur lijkt hierop nog geen antwoord. Toekomstig onderzoek naar deze vraag is zeer gewenst.

Tot slot is op te merken dat dit onderzoek het eerste onderzoek was naar complexe scheidingen in het kader van VT-bemoeienissen. Een breed scala aan onderwerpen is daarom in dit onderzoek meegenomen. De beperking hieraan is dat onderwerpen minder gedetailleerd aan bod zijn gekomen. Toekomstig onderzoek zou meer gedetailleerd in kunnen gaan op specifieke thema's zoals de rol van VT bij vermoedens van parental alienation of het gebruik van specifieke instrumenten bij complexe scheiding.

Bibliografie

- Aken, van, J., & Andriessen, D. (2011). *Handboek ontwerpgericht wetenschappelijk onderzoek: Wetenschap met effect*. Den Haag: Boom Lemma Uitgevers
- Anthonijsz, I., Spruijt, E., & Zwikker, N. (2015). *Richtlijn Scheiding en problemen van jeugdigen*. Utrecht: NJI
- Amato, P. (2010). Research on Divorce: Continuing Trends and New Developments. *Journal of Marriage and Family* 72(3): 650-666
- Austin, W. G. (2000). Assessing credibility in allegations of marital violence in the high-conflict child custody case. *Family and Conciliation Courts Review*, 38, 462-477
- Baarda, D (2013). *Basisboek Kwalitatief onderzoek: handleiding voor het opzetten van en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. Houten: Noordhoff uitgevers
- Baeten, P. (2014). *VNG-model handelingsprotocol voor het advies- en meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling 'Veilig Thuis'*. Den Haag: VNG
- Bala, N. M. C., Mitnick, M., Trocmé, N., & Houston, C. (2007). Sexual Abuse Allegations and Parental Separation: Smokescreen or Fire? *Journal of Family Studies*. Vol., 2007, pp. 26-56
- Berben, E.G.M.J. (2015) *Jeugdzorg Nederland: Methodiek bij aanpak van complexe scheidingen*. Jeugdzorg Nederland
- Bow, J. H., & Boxer, P. (2003). Assessing Allegations of Domestic Violence in Child Custody Evaluations. *Journal of Interpersonal Violence*, Vol. 18 No 12, 2003, pp 1394-1410
- Brown, T., Frederico, M., Hewitt, L., & Sheehan, R. (2001). The Child Abuse and Divorce Myth. *Child Abuse Review*. Vol., 10, 2002, pp 113-124
- Bureau Jeugdzorg Friesland. (2013). *Handboek methodiek Echtscheidingsproblematiek in beschermingszaken (OTS)*. Bureau Jeugdzorg Friesland
- Deltour, B. (2005). Veelzijdige partijdigheid: Kernbegrip in de contextuele hulpverlening. *Denkbeeld*, 2005, No 17, pp 58-60
- Dijkstra, S. (2016). Beweging brengen in complexe scheiding en complex ouderschap. In Freers, G., Jongbloed, T. en M. Uitslag. *Vechten, straffen of helen in mediation: dilemma, paradox of contradictie*. Antwerpen/Apeldoorn: Maklu
- Dijkstra, S. I., & Verhoeven, W. O. (2014). Gescheiden werelden gespannen verhoudingen: Ouderschap na scheiding en geweld met dodelijke afloop. *Maatwerk, Vakblad Voor Maatschappelijk Werk*. Nummer 1, feb 2014.
- Donker, A., & Egelkamp, M. (2016, juli 28). Module 5. Onderzoeksvaardigheden voor forensisch sociale beroepspraktijken. Utrecht: Faculteit Maatschappij en Recht. Hogeschool Utrecht.

- Droz, L. M., & Williams Olesen, N. (2004). Is it abuse, Alienation, and/or Estrangement? A Decision Tree. *Journal of Child Custody*, Vol 1(3) 2004.
- Eddy, B. (2017) Resultaten van het project Ketenaanpak Conflictscheidingen in vogelvlucht [PowerPoint slides] Retrieved from <http://www.veilighaven.nl/conferentie/samenvattingen>
- Eddy, B. (2016). *High conflict people in legal disputes*. Scottsdale: Unhooked Books
- Ehrlich, J. (2002). Losing Perspective: A Danger in Working with High-Conflict Divorces. *American Journal of Family Law*, 4, 307-310
- Gardner, R. (1992). The parental alienation syndrome: A guide for mental health and legal professionals. Cresskill: Creative Therapeutics
- Gaulier, B., Margerum, J., Price, J., & Windell, J. (2007). *Defusing the High-Conflict Divorce: A treatment Guide for Working with Angry Couples*. California: Impact Publishers
- Gemeente Amsterdam (2013). Een veilig thuis. Gemeentelijke visie op de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Den Haag: De Swart.
- Geurts, E. (2009). Omgaan met signalen van ex-partners over kindermishandeling. *JeugdenCo*. 02, 2009, pp. 8-17.
- Glasl, F. (2015). *Handboek Conflictmanagement*. Amsterdam: Uitgeverij SWP
- Glasl, F. (1999). *Confronting Conflict: A first-aid kit for handling conflict*. Gloucestershire: Hawthorn Press
- Groenhuijsen, E.A. (2014) *Jeugdzorg Nederland: Theoretisch fundament bij aanpak van complexe scheidingen*. Jeugdzorg Nederland
- Holtzworth-Munroe, A. (2011). Controversies in divorce mediation and intimate partner violence: A focus on the children. *Aggression and Violent Behavior*. 16, 2011, pp 319-324
- Huijter, J., (2014). Waarheidsvinding in de jeugdbescherming; een juridisch perspectief. *Nederlands Juristenblad*, afl 13, 2014, pp 834-840
- Hume, M. (1997) *Child sexual abuse allegations and the family court*, Master Thesis, University of South Australia.
- IJsselmuiden, S., & Chan, C., (2016). *Uit elkaar maar voor elkaar: Maatschappelijke kosten en baten analyse van vechtscheidingen*. Den Haag: Society Impact
- Inspectie Jeugdzorg (2016). *Toetsingskader Stap 2 voor toezicht naar Veilig Thuis*. Utrecht: Inspectie Jeugdzorg. Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.
- Johnston, J. R., & Roseby, V., (1997). *In the name of the child: A developmental approach to understanding and helping children of conflicted and violent divorce*. New York: US Free Press
- Kelly, J. B. (2010). *Don't Alienate the Kids!: Raising Resilient Children While Avoiding High Conflict Divorce*. Scottsdale: HCI Press

- Kelly, J. B., & Johnston, J. R. (2001). The alienated child: A reformulation of Parental Alienation Syndrome. *Family court review*, Vol. 39, 2001, pp 249-266
- Kelly, J.B. & Johnson, M. P. (2008). Differentiation among types of intimate partner violence: research update and implications for interventions. *Family court review*, Vol. 46, 2008, pp 476-499
- De Kinderombudsman (2014). *Vechtende ouders, het kind in de knel. Adviesrapport over het verbeteren van de positie van kinderen in vechtscheidingen.*
- De Kinderombudsman (2013). *Is de zorg gegrond?: Analyse van het feitenonderzoek aan de basis van ingrijpende jeugdzorgbeslissingen.*
- Landelijk netwerk Veilig Thuis. (2016). Kwaliteitskader Veilig Thuis. Onderdeel: Zicht op veiligheid. Utrecht: Landelijk Netwerk Veilig Thuis
- Michielsens, M., Mullingen, Van, W., & Hermkens, L. (2007). *Leren over leven in loyaliteit. Over contextuele hulpverlening.* Leuven: Acco
- Montfoort, van, A., Boeser, A. & Sondorp, E. (2017) De rol van het jeugdteam bij (conflictueuze) scheidingen. Woerden: VanMontfoort
- Rijksoverheid. (2017). Retrieved from <http://wetten.overheid.nl/BWBV0002508/2002-11-18>
- Rossi, F. S., Holtzworth-Munroe, A. & Applegate, A. G. (2015). Does level of intimate partner violence and abuse predict the content of family mediation agreements? *Association of Family and Conciliation Courts 2015*, 53, pp 134-161
- Ruiter, de, C. (2015). Het Programma Kinderen uit de knel in de knel. *Directieve Therapie*, 2015, nummer 3
- Ruiter, de, C. & Pol, van, B. (2017). Mythen over conflictscheidingen: een onderzoek naar de kennis van juridische en sociale professionals. *Family & Law* May 2017
- Ruiter, de, C. (2017). Resultaten van het project Ketenaanpak Conflictscheidingen in vogelvlucht [PowerPoint slides] Retrieved from <http://www.veilighaven.nl/conferentie/samenvattingen>
- Saini, M., Black, T., Lwin, K., Marshall, A., Fallon, B., & Goodman, D. (2012). Child protection workers' experiences of working with high-conflict separating families. *Children and Youth Services*. Review 34, 2012, pp 1309-1316
- Spruijt, E., & Kormos, H. (2014). *Handboek scheiden en de kinderen. Voor de beroepskracht die met scheidingskinderen te maken heeft.* Houten: Bohn Stafleu van Loghum
- Tenbeck, C., & Mooren, M. (2017). *Een veilig thuis, dat doen we samen!: Onderzoek naar de wijze waarop Veilig Thuis omgaat met complexe echtscheidingsproblematiek* (bachelorscriptie)
- Tierolf, B., Lünemann, K., Steketee, M. (2014). *Doorbreken geweldspatroon vraagt gespecialiseerde hulp: Onderzoek naar de effectiviteit van de aanpak van huiselijk geweld in de G4.* Utrecht: Verweij-Jonker Instituut
- Trinder, L., Kellet, J., & Swift, L. (2008). The relationship between contact and child adjustment in high conflict cases after divorce or separation. *Child and Adolescent Mental Health*. Volume 13, No. 4, 2008, pp 181-187

- Trocmé, N., & Bala, N. (2005). False allegations of abuse and neglect when parents separate. *Child Abuse & Neglect*, 29, 2005, pp. 1333-1345
- Turnell, T., & Essex, S. (2010). *Als er 'niets aan de hand' is. Een oplossingsgerichte methode bij ontkenning van kindermishandeling*. Houten: Stafleu van Loghum
- Veilig Thuis Gelderland Midden (2017a). *Veilig Thuis Gelderland Midden: Jaarverantwoording 2016 aan regiogemeenten*. Retrieved from company documents
- Veilig Thuis Gelderland Midden (2017b). *Werkproces: Het bieden van ondersteuning gericht op veiligheid en herstel*. Retrieved from company documents
- Vereniging van Nederlandse Gemeenten (2014). *Notitie niet-wettelijke taken AMHK*. Den Haag: VNG Nederland.
- Vogtländer, L., & Arum, van, S. (2015). *Triage Veilig Thuis bij huiselijk geweld, kindermishandeling en seksueel misbruik*. Utrecht: GGD GHOR Nederland.
- Vogtländer, L., & Arum, van, S. (2016). Eerst samenwerken voor veiligheid, dan samenwerken voor risicogestuurde zorg. Een duurzame visie op ketenzorg bij kindermishandeling, huiselijk geweld en seksueel misbruik en de centrale rol hierbij van het triage-instrument Veilig Thuis. Den Haag: VNG Nederland.
- Weigel, D. J., & Donovan, K. (2006). Parental Alienation Syndrome: Diagnostic and Triadic Perspectives. *The Family Journal: Counseling and Therapy for couples and families*. July 2006
- Willems, J. C. M. (1999). Wie zal de opvoeders opvoeden? Het mensenrechtelijke vereiste van een preventief systeem van opvoedingsondersteuning en kinderbescherming. *NJCM Bulletin: Nederlands tijdschrift voor de mensenrechten*, 623-633

Medewerkers Bijlagen

Dit gedeelte van het onderzoeksverslag bevat 6 bijlagen waarin specifieke onderdelen van dit onderzoek zijn uitgediept aan de hand van literatuur.

Met als doel concrete handvatten te bieden aan medewerkers van Veilig Thuis zijn de volgende onderwerpen verder uitgewerkt:

- A) Werken met conflicterende partijen**
- B) Het netwerk**
- C) De mate van escalatie van een conflict**
- D) Partnergeweld en beschuldigingen van partnergeweld en kindermishandeling**
- E) Onveiligheid of parental alienation (PAS)**
- F) Hulpaanbod (2018) complexe scheidingen gemeente Arnhem en omstreken**
- G) ^{*1}**

- H) Voorstel met betrekking tot de probleemspecifieke invulling van het werkproces van Veilig Thuis Gelderland Midden. (Gebaseerd op het bestaande handelingsprotocol en beschreven werproces)**

¹ Een bijlage in dit onderzoek zou moeten gaan over gespreksvoering met kinderen. In deze studie komt de 'Drie-huizen methode' naar voren als bruikbaar. Tevens komen in hoofdstuk 5 adviezen voor kindgesprekken aan de orde. Daarnaast wordt gepleit voor een meer forensische insteek bij kindgesprekken. Omdat het onderwerp kindgesprekken dusdanig groot en complex blijkt, is er voor gekozen hier op een later moment een zorgvuldig vervolg aan te geven. Derhalve is deze bijlage niet opgenomen in dit verslag.

Bijlage A: Werken met conflicterende partijen

1. Aspecten aan het werken met conflicterende partijen

Mensen zijn in bepaalde fasen van een conflict niet meer in staat dit zelf te sturen, danwel te stoppen (Glasl, 2010). Daar komt bij dat high-conflict personalities vaak extreem hoge verwachtingen hebben van de uitkomst van hun case en de mogelijkheden en capaciteiten van de professional (Eddy, 2016). Dit vraagt om **regie** van buitenaf en **verwachtingenmanagement**. **Eerlijke, duidelijke en transparante communicatie** naar beide partijen is een voorwaarde om de hulp te laten slagen (Berben, 2015; Eddy, 2016; Glasl, 2010). Een concrete voorgestructureerde aanpak die voor betrokkenen vanaf de start helder is geeft duidelijkheid en beperkt de 'speelruimte' van cliënten. Tevens geeft het medewerkers houvast wanneer cliënten proberen de procedure naar hun hand te zetten. Zo is de ervaring van een aantal VT organisaties in deze studie.

Aspecten rol- en verwachtingenmanagement (Eddy, 2016)

- Realistisch zijn over de (on)mogelijkheden van VT
 - Wat is de taak van VT
 - Hoe ziet een onderzoek er uit
 - Waar houdt VT zich niet mee bezig
 - Bevoegdheden
 - Welke uitkomsten zijn er mogelijk
 - Het kan helpend zijn een aantal scenario's te schetsen
- Hoe ziet de onderzoeksprocedure er uit bij complexe scheiding
 - Gestandaardiseerd proces
 - Zo concreet mogelijke beschrijving
 - Procedure op papier
- Realistisch zijn over je eigen mogelijkheden en onmogelijkheden
 - Wat is de taak van de onderzoeker
 - Wat kan men verwachten in het contact
 - Waar kan men de onderzoeker wel of niet over bellen
 - Bereid de cliënt voor op teleurstellingen.
 - Er is een grote kans dat cliënt en onderzoeker op den duur van mening gaan verschillen

Verschillende betrokken VT organisaties werken met afspraken rondom transparantie en communicatie. In deze afspraken is vastgelegd:

Afspraken transparantie en communicatie

- Via welk medium er contact is;
- Frequentie van het contact;
- Afspraken over de bejegening;
- Transparantie

Regie

Cliënten in een langdurig conflict zijn zelf niet meer in staat dit te stoppen (Glasl, 2010). Zij verkeren in een status van overleving, gaan terug naar hun primitieve reacties en proberen vanuit coping zo veel mogelijk betrokkenen in 'hun kamp' te krijgen (Ehrlich, 2002). Zij hebben regelmatig moeite hun emoties te reguleren en het ontbreekt hen aan controle over hun eigen gedrag. Regelmatig zoeken zij grenzen op, op zoek naar uitzonderingen of aandacht voor hun problemen (Eddy, 2016). Regie vanuit een externe partij is daarom van essentieel belang.

Transparantie en veiligheid

Binnen een onderzoek is een zo transparant mogelijke aanpak gewenst. In deze studie werd duidelijk dat verschillende VT organisaties werken met communicatie via de mail die alleen gelezen en beantwoord wordt richting beide cliënten. Betrokkenen geven aan deze werkwijze leidt tot duidelijkheid voor beide cliënten en beide ten allen tijden op de hoogte zijn van dezelfde informatie.

Hierbij dient echter vanuit deze studie wel een kanttekening te worden gemaakt. Uit verschillende onderzoeken komt naar voren dat in situaties van partnergeweld transparantie of gezamenlijke gespreksvoering kan leiden tot onveilige situaties.

Zicht op de veiligheid is dus van groot belang alvorens hierover afspraken worden gemaakt.

Uit deze studie blijkt dat het wenselijks is om cliënten in iedere geval één maal afzonderlijk van elkaar te spreken om hiervan een goede inschatting te maken.

In principe is de informatie in een dossier open voor alle in het dossier betrokken partijen. Echter, ook hier geldt: *“wanneer privacybelangen van een derde daardoor kunnen worden geschaad of als de bescherming van de veiligheid van alle bij het geweld betrokken personen in het geding is. Kan VT het recht op afschift en inzage beperken”* (Baeten, 2014). In het handelingsprotocol (Baeten, 2014) staan de rechten van de bij een dossier betrokken personen uitgebreid beschreven. In het handelingsprotocol staat onder andere het volgende:

“....Deze wettelijke rechten betekenen dat beide wettelijk vertegenwoordigers inzage hebben in de gegevens die betrekking hebben op het geweld dat wordt vermoed ten aanzien van hun kind. Zij hebben recht op inzage in de inhoud van de melding, in de weergave van de informatie van informanten over de mogelijke mishandeling en andere omstandigheden waarin hun kind zich bevindt en in de uitkomsten van het onderzoek. Deze rechten gelden ook voor beide gezagsouders als zij gescheiden zijn en de kindermishandeling zich mogelijkerwijs afspeelt in een nieuw gezin van een van de ouders. Niet de gezinssamenstelling maar het feit dat de ouder gezag uitoefent brengt deze rechten met zich mee. Als de veiligheidsrisico's van het kind bijvoorbeeld te maken hebben met de verslaving van de moeder of de gewelddadigheid van de partner van de moeder, heeft de vader, in zijn rol van ouder met gezag over zijn kind, inzage in deze gegevens over de moeder en haar partner omdat deze informatie over de veiligheid of de veiligheidsrisico's van zijn kind gaat...” (Geciteerd uit Baeten, 2014)

Meervoudige partijdigheid

In contact met conflicterende partijen is een meervoudig partijdige houding noodzakelijk.

Ook experts benadrukken deze grondhouding. Meervoudig partijdig zijn betekent oog hebben voor de vele kanten van de waarheid en erkenning geven aan iedereen die in een relationeel conflict betrokken is (Deltour, 2005). Het betekent niet dat ten aanzien van veiligheid of problemen geen stelling genomen wordt.

Een meervoudig partijdige houding houdt in het:

- **Aanmoedigen van de dialoog (cliënten uitnodigen te vertellen)**
- **Erkennen welke moeite een cliënt gedaan heeft in een bepaalde situatie**
- **Erkennen welk onrecht een cliënt werd/ wordt aangedaan.**

Er dient vanuit de hulpverlener onvoorwaardelijke aanvaarding van de persoon van de cliënt te zijn, maar voorwaardelijke aanvaarding van zijn/ gedrag (Deltour, 2005). Een VT medewerker dient zich uit te spreken over mishandeling of onveiligheid.

2. High conflict Personalities

Het blijft moeilijk te zeggen wat maakt dat de ene scheiding redelijk rustig en vredig verloopt en de andere scheiding volledig escaleert. Duidelijk is dat vele factoren een rol spelen. In het licht van het omgaan met conflicterende partijen is het pleidooi van Eddy (2016), die benoemt dat bij iedere complexe scheiding tenminste 1 High Conflict Personality (HCP) betrokken is, interessant. Eddy benoemt dat niet meningsverschillen over geld of de omgangsregeling het conflict aandrijven maar **persoonlijkheden**.

HCP's zijn mensen met een opvallende persoonlijkheid. Hun emoties zijn regelmatig overdreven en hun gedrag is met herhaling ongepast. Hun leven wordt gekenmerkt door conflicten, zij nemen geen verantwoordelijkheid voor hun problemen en leggen veelal de schuld buiten zichzelf. Dit is ingebed in hun persoonlijkheid en brengt hen met regelmaat in conflict met anderen.

Volgens Eddy (2010, 2016) is in iedere complexe scheiding minimaal één HCP betrokken en soms twee. **Zijn ervaring is dat in 50-60% van de complexe scheidingen één HCP betrokken is en één redelijke welwillende ouder.** De laatste loopt vaak jarenlang op eieren in een poging conflicten te vermijden en het niet uit de hand te laten lopen.

Veel HCP passen in de criteria van cluster B persoonlijkheidsproblematiek, zoals beschreven in de DSM-5. Evenals bij persoonlijkheidsproblematiek is er dus sprake van:

- Een voortdurend patroon van gedrag
- Dit patroon bestaat al vanaf jonge jeugd
- Het patroon is rigide en onveranderlijk
- Het leidt tot leed of problemen

Kenmerken van een High Conflict Personality (Eddy, 2016)

- Levenslange preoccupatie met beschuldigen van anderen
- Vermijdt van het nemen van verantwoordelijkheid
- Alles-of-niets denken
- Altijd op zoek naar aandacht en sympathie
- Strijdbaar zoeken naar bondgenoten
- Spreekt in dramatisch, emotionele extremen
- Intensieve focus op het gedrag van anderen
- Straft hen die verantwoordelijk zijn voor het kwetsen van henzelf
- Probeert anderen te strikken om hun problemen op te lossen
- Het is ok om te 'liegen' wanneer je wanhopig bent.

Er hoeft geen officiële diagnostiek plaats te vinden om **disfunctionele patronen te herkennen en hier naar te handelen**. Belangrijk hierin is het begrijpen van de verschillende persoonlijkheidsstoornissen. In zijn boek geeft Eddy (2016) een uitgebreide uitleg over de gedragspatronen van:

- De Borderline persoonlijkheidsstoornis (Ik hou van je, ik haat je)
- De Narcistische persoonlijkheidsstoornis (Ik ben superieur)
- De Antisociale persoonlijkheidsstoornis (De oplichter)
- De Theatrale persoonlijkheidsstoornis (Altijd dramatisch)
- De Paranoïde persoonlijkheidsstoornis. (Altijd achterdochtig)

Bij iedere persoonlijkheidsstoornis worden tips en technieken aan de hand gedaan die helpend zijn in de omgang. Voor verdere informatie is het raadzaam het boek van Eddy (2016) te lezen.

Daarbij worden 4 stappen beschreven die raadzaam zijn in de omgang met een HCP, namelijk **verbinden, structuur, het checken van realiteit en consequenties**.

- Verbinden

Mensen met een HCP bevinden zich constant in een verbindings-crisis. Hun emoties en verwarrende gedrag heeft veelal meer te maken met hun levenslange problemen in de verbinding/ relatie met anderen dan met hun actuele conflict. In de meeste gevallen is dit de grootste oorzaak van het conflict.

Voor betrokkenen (professionals en netwerk) is het daarom van belang om:

- **Luisteren naar angst en boosheid:** Reageer met empathie en erkenning maar vermijd instemmen met de inhoud.
- **Ben consistent in de mate en wijze van contact:** Bewaar gepaste betrokkenheid en afstand en realiseer je dat wijzigingen hierin een HCP onzeker maker en conflicten kunnen doen ontstaan/ oplaaien.
- **Anticipeer op crisis:** Leg contact op momenten dat je voorvoelt dat deze de spanning doen toenemen (rechtzaak oid). Wacht niet af tot de zaak geëscaleerd is. Kalm contact op voorhand kan escalatie voorkomen.
- **Creëer een arm-lengte verbond:** Nauwe relaties vergroten het risico op extreem hoge verwachtingen en mogelijk zelf intieme verwachtingen. Vermijd een hoge responsiviteit op de emoties van de HCP. Blijf kalm en consistent.
- **Bevestig de persoon, niet de klacht:** Vermijd in te stemmen met de inhoud van klachten.
- **Zorg voor een neutrale verbinding met beide partijen**
- **Vermijd boosheid naar de cliënt:** Boosheid voelt voor de HCP als een afwijzing en zal het gevoel oproepen je te willen straffen.
- **Focus op krachten:** Het erkennen van krachten draagt bij aan een betere relatie.

- Structuur

HCP's hebben moeite hun emoties en gedrag te controleren en reguleren. Regelmatig zoeken zij grenzen op bij hulpverleners en netwerk door te vragen om gunsten en uitzonderingen of door de aandacht op zichzelf te vestigen. Zij zijn veelal geoccupeerd met hun eigen problemen en crisis en hebben als gevolg daarvan baad bij een grote mate van externe structuur en regie.

Voor betrokkenen (professionals en netwerk) is het daarom van belang om:

- **Het vaststellen van verwachtingen, rollen en grenzen met betrekking tot het contact:** Ben voorzichtig maar duidelijk en vastberaden. Vermijd het afwijken van de regels en afspraken. Op de lange termijn zorgt dit ten aller tijden voor problemen.
- **Ben realistisch over wat men kan verwachten:** HCP's hebben zéér hoge verwachtingen. Zowel van de uitkomst van hun zaak, als van de capaciteiten van de betrokken medewerker. Het is belangrijk hierover duidelijkheid te verschaffen.
- **Choose your battles:** HCP's zijn geneigd op iedere aantijging of misperceptie te reageren. Het kan helpend zijn de relatief kleinere aspecten in een groter geheel te plaatsen en de HCP te adviseren bepaalde zaken te laten rusten vanuit een groter belang.
- **Niet uitdiepen van emoties:** HCP's hebben grote moeite om te gaan met hun emoties of die van anderen te zien of horen. Het uitdiepen van emoties geeft een groot risico op escalatie. Het kort aanstippen en erkennen en vervolgens de focus elders leggen is wenselijk. Het erkennen van emoties is belangrijk. Het voorkomt dat de HCP gaat vechten om aandacht te verwerven voor zijn emoties.
- **Focus op de taken:** Wanneer een HCP zich kan focussen op een taak/ opdracht die gegeven is dan kan dit aandacht afleiden van strijd en emotie. Tevens kan men hier zijn/haar energie in kwijt.
- **Omgaan met het netwerk:** Met regelmaat raakt het netwerk betrokken in complexe scheidingen. Niet zelfde raken zij ingezogen in het conflict en hebben een negatieve bijdrage. Benader het netwerk met empathie en duidelijke grenzen. Het netwerk is te gebruiken als steun- en informatiebron. Psychoeducatie, advies en opdrachten gericht op de ondersteuning van de cliënt zijn van belang. (Zie bijlage B)

- **Checken van realiteit**

De meeste HCP's kunnen maar één visie op de werkelijkheid verdragen, namelijk die van henzelf. Voor hen zijn hun gevoelens feiten geworden. Zij zullen ten aller tijden betrokkenen proberen te overtuigen van hun gelijk en escaleren emoties tot ze in het gelijk gesteld worden. Voor hen voelt een andere visie op de werkelijkheid als een persoonlijke afwijzing of verraad. Zij zijn er van overtuigd dat hun vervorming van de werkelijkheid waarheid is.

Voor betrokkenen (professionals en netwerk) is het daarom van belang om:

- **Behoud een gezonde scepsis:** Ben kritisch op de informatie die je toekomt. Sta open voor het verhaal en stel vragen. Vraag naar feiten. Waar komt het signaal vandaan? Is er bewijs voor de beschuldiging? Etc etc.
- **Herkennen van cognitieve vervormingen zoals:**
 - Emotionele redenering > Dat wat iemand voelt is waarheid
 - Minimalisering > Het minimaliseren van eigen gedrag en de consequenties
 - Overdrijving > Het overdrijven van gedrag
 - Personalisering > Iemand is overtuigd dat een daad persoonlijk gericht is
 - Projectie > Eigen emotie wordt op de ander geprojecteerd
- **Verwacht leugens:** In complexe scheidingen is er veel te winnen en te verliezen. Bij HCP's is het ingewikkeld leugens te achterhalen omdat zij er vanuit een cognitieve vervorming zelf in geloven. Het confronteren van leugens met feiten is de meest effectieve manier
- **Geef uitleg over het (civiel)rechtssysteem:** Veel cliënten hebben een vervormd beeld van het rechtssysteem en de (on)mogelijkheden hierin. Het is belangrijk dat zij op de hoogte zijn van de werkelijkheid.
- **Herken gedrag patronen van persoonlijkheidsproblematiek en confronteer cliënten hiermee:** Gebruik concrete signalen en voorbeelden uit het contact die je visie onderbouwen.

- **Consequenties/ hulpverlening en therapie**

HCP's hebben langdurig gedrag patronen. Het vraagt duidelijke grenzen, consequenties en hulpverlening om deze te veranderen. Goed bedoelde uitgebreide adviezen en regelmatige negatieve feedback op het functioneren van de HCP hebben geen langdurig effect.

Consequenties & hulpverlening moeten logisch zijn en direct verbonden aan een oplossing. Bij onveiligheid moet een consequentie zowel gericht zijn op het gedrag als op een eventuele herhaling hiervan.

Verschillende vormen van therapie zijn denkbaar. Echter, HCP's zullen zich niet snel kunnen vinden in het advies met betrekking tot hulpverlening. Met hen is immers niets mis. Daarom moet de afweging gemaakt worden in hoeverre bemoeienis vanuit de rechtbank noodzakelijk is. Hierbij moet rekening worden gehouden met het feit dat HCP's beschikkingen vaak niet uitvoeren. Het is daarom helpend een **sanctie of consequentie** te verbinden aan het niet naleven van de beschikking. Tevens kan het helpend zijn hen te laten inzien dat zij kwetsbaar zijn in bijvoorbeeld een nieuwe rechtzaak wanneer zij de beschikking of adviezen vanuit de hulpverlening niet naleven.

Tot slot geeft het figuur op de volgende pagina een beknopt overzicht van het herkennen en omgaan met HCP's.

APPENDIX D

Identifying and Managing High-Conflict Personalities

	Borderline	Narcissistic	Antisocial	Histrionic	Paranoid
Unconscious Drive	Fear of Being Abandoned	Fear of Being Inferior	Fear of Being Dominated	Fear of Being Neglected	Fear of Being Betrayed
Constant Overcompensating Behaviors	Frequent Anger, Manipulation, Efforts to Control others	Self-absorbed, Bragging, Shows Disdain for others	Dominating, Manipulating, Controlling, Deceiving	Attention-Seeking, Drama, Emotionalism	Suspicious of co-workers, bosses, partners, everyone
Bonding	Reassurance, Arms-length Consistency, Avoid Excessive Flattery	Recognize Strengths, Avoid Confronting Weaknesses	Be Wary of False Charm and False Allegations about Others	Empathy with Person, Not Dramatics	Friendly tone and Body language, be reassuring, avoid unnecessary personal questions
Structure	Provide Security with Clear Relationship Boundaries	Provide Tasks, Use Strengths, Share Credit for Successes	Avoid Doing Favors, Focus on Goals and Good Behavior	Keep Focusing on Tasks, Encourage Use of Own Skills	Explain a lot, ask if they have questions, explain policies
Reality Testing	Avoid Great Expectations, Avoid Jumping to Conclusions	Reduce Expectations of Easy Success & Need to Be Special	Expect Lying, Corroborate Information, See Consequences	Find Out About Real Abilities, Encourage Self-Sufficiency	Ask how they see things, notice unrealistic fears, clarify a lot
Consequences (Restraining orders; possible jail time; plus:)	Skills Training in Regulating Emotions, Penalties for False Statements	Cognitive Therapy, Penalties for False Statements	Group Program for abusers, Penalties for False Statements	Cognitive Therapy, Penalties for False Statements	Focus on policies and standard consequences, individual cognitive therapy, penalties for false statements

Figuur 4: Identifying and managing High-Conflict Personalities (Eddy, 2016)

Bijlage B: Netwerk

Het netwerk

Niet zelden raakt het netwerk ingezogen in een complexe scheiding (Eddy, 2010, 2016; Ehrlich, 2002). Betrokkenen doen bewust of onbewust een groot beroep op hun netwerk en proberen hen in hun kamp te krijgen (Ehrlich, 2002). Vanuit de wens om te helpen maar soms overmand door eigen emoties en het verdriet van de direct betrokkenen raakt het netwerk met regelmaat verwickeld in de strijd.

Eddy (2010) en een aantal in dit onderzoek betrokken professionals en VT organisaties maken onderscheid tussen **positief- en negatief betrokken netwerk** ofwel steunend- en stokend netwerk. Het is van belang dat cliënten en hun netwerk zich bewust zijn van deze twee posities. Psychoeducatie vanuit de betrokken professionals is hierin van belang.

Het is belangrijk dat het netwerk betrokken is op een positieve manier. Eddy (2010) omschrijft een aantal eigenschappen van een 'positive advocate' en een 'negative advocate'.

Positive advocate	Negative advocate
▪ Vermijdt het maken van veronderstellingen; ▪ Onderzoek/ exploreer problemen; ▪ Biedt ondersteuning en informatie; ▪ Vermijdt het nemen van een te grote verantwoordelijkheid voor het gedrag of problemen van anderen; ▪ Vermijdt meer werk te doen dan de betrokkenen in het conflict; ▪ Vermijdt het blokkeren van feedback van anderen en gevolgen; ▪ Vermijdt het kiezen van een kant.	▪ Zijn emotioneel 'verslaafd' aan de intense emoties als angst, verdriet, schaamte etc. van de betrokken ouder. ▪ Willen helpen maar escaleren het conflict met regelmaat; ▪ Zijn vaak niet geïnformeerd over details en zijn vaak verbaasd als zij hierover horen; ▪ Zijn soms zelf HCP maar veelal 'normale' mensen die ingezogen zijn in de strijd. ▪ Raken betrokken in het splitten. Vrijwillig of onder druk. Ze moedigen aan om de andere ouder (het kwaad) te elimineren.

'Positive advocates' laten redelijk/behoorlijk gedrag zien. Zij zijn in staat om flexibel te denken, hebben hun emoties onder controle en laten gematigd gedrag zien. 'Negative advocates' denken in alles of niets termen, hebben hun emoties niet onder controle en laten extreem gedrag zien.

In het de-escaleren van een conflict is het netwerk van essentieel belang. Een aantal voorbeelden van positief en steunend gedrag zijn:

Flexibel denken
Zien beide ouders als personen met een mix van kwaliteiten en minder eigenschappen en gedragingen.
Helpen beide ouders hier aan herinneren.
Het steunen van een zo goed mogelijke relatie van het kind met beide ouders.
Voorstellen van verschillende oplossingen voor een probleem.
Emoties onder controle
Geen boosheid in bijzijn van de kinderen.
Creëren van een rustpauze wanneer een discussie of probleem verhit raakt.
Regelmatig positief uitlaten over beide ouders in bijzijn van kinderen of de ex-partner.

Gematigd gedrag
Niet ondersteunen van concurrerende activiteiten.
Actief ondersteunen van de relatie die beide ouders met het kind hebben.
Oefenen en ondersteunen in respectvolle communicatie.
Onderbreken wanneer emoties hoog oplopen.

Het is belangrijk dat professionals zorgvuldig omgaan met het netwerk van cliënten, in het geval van VT soms adviesvragers of melders. Zowel bij een positieve- als negatieve betrokkenheid is van belang het netwerk te benaderen met **empathie** en tevens **duidelijke grenzen**. In sommige gevallen kan het lonen om het netwerk **duidelijke opdrachten** te geven die hen ondersteunen om positieve betrokkenen te zijn/ worden (Eddy, 2010).

Tevens kan het helpend zijn ouders aan hun netwerk te laten vragen om een positieve bijdrage te leveren zonder de haat voor de andere ouder over te nemen.

Men kan geneigd zijn 'negative advocates' niet te willen betrekken in een onderzoek/ betrokkenheid. Echter, hierbij is het van belang te realiseren dat deze personen alsnog hun invloed zullen uitoefenen. Juist daarom lijkt het van belang dit netwerk te betrekken.

Het netwerk als steun- en informatiebron

In deze studie komt naar voren dat het netwerk binnen een onderzoek een belangrijke rol kan hebben. Door experts en VT organisaties wordt aanbevolen het netwerk te gebruiken als **steun- en informatiebron**.

Bij het netwerk als steunbron kan gedacht worden aan het rechtstreeks ondersteunen van cliënten in gesprekken, een bijdrage leveren in (begeleide) bezoeken, het veiligheidsplan of een directe steunbron/ aanspreekpunt voor de kinderen. Belangrijk hierin zijn:

- Een goede inschatting of betreffend persoon een positieve of negatieve advocate is.
- Psychoeducatie
- Duidelijke en concrete afspraken

Wanneer gekozen wordt voor een directe steunbron voor het kind is het van belang dat het kind deze persoon vertrouwd en beide ouders zich kunnen vinden in deze keuze. Ook hierin zijn psychoeducatie en duidelijk afspraken met kind en andere betrokkenen van essentieel belang.

Het netwerk van een cliëntensysteem kan ons veel vertellen over de verschillende aandachtsgebieden die in een complexe scheiding een rol spelen. Het netwerk kan met regelmaat ook een specifieke bijdrage leveren als het gaat om de geschiedenis van cliënten en/of hun persoonlijke- en relationele patronen. Eén VT organisatie heeft een standaard vragenlijst die door betrokkenen uit het netwerk wordt ingevuld.

Bijlage C: De mate van escalatie van een conflict

1. Het escalatiemodel

Een conflictueuze scheiding ontstaat niet ineens. Zoals duidelijk wordt uit de definitie in dit onderzoek spelen de conflicten binnen een complexe scheiding zich al jaren af. Niet zelden al tijdens de relatie tussen partners, nog voordat een scheiding in gang gezet wordt (Dijkstra, 2016).

Het gaat in conflicten voornamelijk om de subjectieve ervaring van een conflict en de gevolgen er van voor betrokkenen. Veranderingen in de perceptie, interpretatie, emotie en intentie zijn volgens Glasl (2017) zowel oorzaak als gevolg van een conflict.

Conflicten in het algemeen verlopen volgens vaste patronen (Glasl, 2015). Glasl onderscheidt 9 treden van een conflictescalatie welke stapsgewijs verlopen. Een conflict beweegt van naar rechts (verergerd) of naar links (wordt minder erg) over de ladder (Montfoort & Boeser & Sondorp, 2017). Naar rechts verschuift het conflict door incidenten zoals een afgezegd bezoek of een ruzie hierover. Een conflict beweegt naar links wanneer positieve ervaringen worden opgedaan zoals bijvoorbeeld het nakomen van afspraken. Iedere trede wordt gekenmerkt door een aantal kernpunten, welke door Glasl omschreven worden. Met het betreden van een volgend geweldsniveau opent zich voor de partijen een heel scala aan actiemogelijkheden.

Overstijgend zijn de 9 treden onder te verdelen in 3 fasen: Trede 1 t/m 3: De win-win fase waarin het partijen zowel strijdige als gemeenschappelijke belangen hebben. Trede 4 t/m 6: De win-lose fase waarin het conflict zich ontwikkelt heeft tot een strijd die gewonnen moet worden ten koste van de ander. Het is winnen of verliezen. Trede 7 t/m 9: De lose-lose fase waarin het conflict geworden is tot een totale oorlog waarin de ander tot ieders prijs vernietigd moet worden. Er zijn in deze fase alleen maar verliezers.

FASE 1			FASE 2			FASE 3		
1								
discussies verharderen	2							
impasse	intellectueel geweld	3						
geen wederzijds begrip		geen woorden maar daden	4					
	superioriteitsgevoel	non-verbale communicatie		5				
afschermen	polarisatie	prestigezaak	uitbreiding conflict	gezichtsaanval en -verlies	6			
	stijl van het debat	niet terug op ingenomen standpunt	behoefte aan sympathie	vuil spel	dreiging	7		
coöperatief oplossen van conflicten	scoren	inlevingsvermogen neemt af	mensen aan je kant krijgen	ontmaskeren	paniekreacties	object / vijand beeld	8	
hulpvorming	oproepen irritaties	niet samen verantwoordelijk	coalities	elkaar dood verklaren	sancties	geweld	systematische vernietiging	9
selectieve aandacht	lachers op de hand	uitschakelen	zwart-wit beeld	immoreel gedrag	stress	de ander schaden	de ander versplinteren	samen in de afgrond
WIN - WIN			WINNEN - VERLIEZEN			ALLES OF NIETS		

Het conflictmodel van Glasl beschrijft de treden van conflicten in het algemeen. In onderstaande tabellen van Bureau Jeugdzorg Friesland (2013) is het conflictmodel bruikbaar gemaakt voor conflictueuze scheidingssituaties. Ouder en kindsignalen zijn in beeld gebracht.

Betrokkenen kunnen zich op verschillende treden begeven en ook signalen van kinderen kunnen in een andere trede scoren dan ouders.

Win- Win Fase

Fase 1 Verharding	
Ouders:	Kinderen:
• Discussies verharden	• Er is weinig ruimte en minder aandacht van de ouders voor de kinderen.
• Bewust van spanningen-verkramping.	• Beetje ongeloof en hoop.
• Optreden van impasse	• Kinderen houden het voor zich.
• Men zoekt naar praktische zakelijke oplossingen	• Ondervinden spanningen in huis.
• Opstelling: We moeten eruit komen.	• Nog geen angsten
• Er is nog vertrouwen om eruit te komen.	• Schuldgevoel.
• Wederzijds begrip is niet meer vanzelfsprekend.	• Boosheid.
• Men gaat zich afschermen.	• Zijn getuige van discussies, soms ruzies.
• Er is selectieve aandacht.	

Trede 2 Debat en politiek	
Ouders:	Kinderen:
• Polarisatie	• Voelen verschillen in de opvoedings- en gezinssituaties.
• Men gaat eisen stellen "Ik wil. "Ik vind".	• kinderen houden het voor zich.
• Competentie.	• Kinderen horen dingen.
• Men is op de hoede. Wat gaat de ander doen?	• Kinderen kunnen in een emotioneel isolement komen.
• Superioriteitsgevoel.	• Krijgen meer probleemgerichte aandacht.
• Men roept door gedrag irritatie op.	
• Proberen lachers op hun hand te krijgen.	
• Zwart wit denken	

Trede 3 Daden in plaats van woorden	
Ouders:	Kinderen:
• De gezamenlijke verantwoordelijkheid is weg.	• Krijgen te maken met nieuwe (andere) opvoeding en leefsituaties.
• Geen woorden maar daden.	• Voelen de spanningen tijdens omgang en het pessimisme.
• Niet meer praten Het heeft geen zin meer.	• De hoop vermindert.
• Indirecte communicatie.	• Schriftjes worden gebruikt, mailtjes en SMS-jes.
• Verkeerde interpretaties van feiten men is aan het gissen.	• Worden betrokken in de strijd. Zij krijgen gerichte vragen.
• Inlevingsvermogen neemt duidelijk af	• Nemen minder/geen vriendjes en vriendinnetje mee naar huis.
• Wordt prestige zaak.	• Maken meer een scheiding tussen thuis en school.
• Men komt niet meer terug op ingenomen standpunten.	• Sterke non-verbale communicatie.
	• Maken ruzies en discussies mee van de ouders.
	• Kunnen probleemgedrag gaan vertonen Trekken hiermee aandacht naar zich toe.

Win-Lose fase

Trede 4: Imago's en coalities	
Algemeen:	Kinderen
• Stereotype karikaturen.	• Kinderen horen veel. (bijvoorbeeld telefoongesprekken; 'Hij geeft alleen maar kapotte kleding mee.')
• Self-fulfilling prophecy.	• De ouder is sterk bezig met eigen belangen waardoor men weinig aan opvoeden toekomt.
• Uitbereiding conflict.	• Hierdoor zijn de ouders emotioneel zeer weinig beschikbaar voor de kinderen.
• Behoeft aan sympathie, mensen aan je kant krijgen.	• Kinderen worden belast met loyaliteit. Waardoor ze mogelijk niet alles meer kunnen zeggen. Gaan hierdoor liegen en lopen met geheimen etc.
• Coalities.	• De ouders proberen de kinderen voor zich te winnen (verwennen, op inspelen). • Het wordt een strijd welke gewonnen moet worden.
• Zwart wit beeld	• Er wordt negatief gesproken over de ander ouder.
• Men gaat twifelen over de capaciteiten van het ouder zijn/kunnen zijn van de andere ouder.	• Laten gedragssignalen zien en lichamelijke signalen.
• Het wordt een openlijke persoonlijke strijd via advocaat, rechtbank of mediator.	• Kinderen kunnen ouders gaan uitspelen.
• Men gaat op de persoon spelen.	• Krijgen te maken voor hen onvoorspelbare situaties
• Roddelen.	• Kinderen zien de machteloosheid van de ouders/ een ouder.
• Oude koeien komen uit de sloot. Alles wordt opgerakeld in belang van eigen gelijk/ eigen belang.	
• Dubbele binding door paradoxale opdrachten.	

Trede 5 Gezichtsverlies	
Algemeen:	Kinderen:
• Gezichtsaanval en gezichtsverlies van de ander proberen te bewerkstelligen	• Contact met de andere ouder wordt minder.
• Zaken worden uitvergroot. Veel negativiteit.	• Ontbreken van toestemming. Loyaliteitsproblematiek.
• Ontmaskering.	• Kinderen gaan stiekem bellen, verzwijgen zaken voor de andere ouder.
• Men is sterk gericht op de ander (fixatie) wat veel negatieve energie kost.	• Kinderen ervaren emotionele chantage: bijvoorbeeld: "Ik ben wel alleen als jij het weekend naar gaat".
• De ander is incompetent als persoon en als ouder.	• Aan kinderen worden vragen gesteld over de andere ouder (als controleurs ingezet).
• Elkaar niet zien.	• Er kan een tweedeling tussen de kinderen onderling binnen een gezin ontstaan
• Men zoekt bevestiging voor de beelden die men zichzelf heeft gevormd van de ander.	• Kinderen worden ingezet in de strijd van de ouders.
• Uitstoten.	• Ervaren steeds meer spanningen en problemen in de omgangsregeling. Omdat eerder gemaakte afspraken ter discussie worden gesteld weten ze niet meer goed weten waar ze aan toe zijn.
• Vuil spel. Men houdt zich steeds minder aan de gemaakte afspraken Gaan treiteren. bijvoorbeeld vakanties boycotten. Men gaat moeilijk doen over verjaardagen, extra dagen etcetera)	• Kinderen worden gecontroleerd als ze met de andere ouder bellen. Geen vrijheid in contact met de ander ouder. Geen werkelijke toestemming.
• Men praat met anderen (publiek geheim)	• Signalen van gedrag en lichamelijke problematiek.

• Omgangsregeling wordt ter discussie gesteld. Telefoon wordt niet meer opgenomen.	
• Normen en waarden en respect voor de ander gaan op de schop. Immoreel gedrag.	
• Er zijn sterke eigen belangen.	

Trede 6, Dreigstrategieën en afpersing	
Algemeen:	Kinderen:
• Er worden harde eisen gesteld.	• Het is heel onveilig voor kinderen.
• Paniekreacties.	• Kinderen ervaren een opgefokte sfeer.
• Ouders zijn verbitterd.	• Veel stress.
• Sancties.	• De ouders zijn emotioneel niet beschikbaar.
• Blokvorming: Wat betekent dat iedereen moet kiezen. Je bent voor of tegen! Familie, vrienden, etc. school.	• Kind moet kiezen: Dit is je nieuwe pappa, mamma.
• Hardnekkige misverstanden worden gecreëerd en versterkt.	• Er is geen rust.
• Er wordt bedreigd: als je dit niet doet dan.	• Loyaliteitsproblematiek.
• Ultimatums worden gesteld. Afspraken omtrent omgangsregelingen worden niet nagekomen (op het schoolplein staan bijvoorbeeld) (ik maak het geld niet over als..).	• Kinderen krijgen steeds meer negatieve zaken te horen over de andere ouder.
• Sterke onmacht gevoelens (dwaze vaders).	• Kinderen laten reactief gedrag zien, afhankelijk van de leeftijdsgroep. Onder andere lichamelijke klachten, buikpijn, slaapproblemen, angsten en gedragsproblemen.
• Advocaten zijn betrokken en procedures worden gestart of lopen door.	• Kinderen laten vluchtgedrag zien.
• Men gaat de ander controleren	• Mogelijk is er sprake van parentificatie.
• Men probeert allebei de baas te worden.	• Grote problemen bij de omgangsregeling. Kind gaat zichzelf verzetten, wil niet meer.
• Incidenten escaleren. Angst voor geweld.	• Er zijn incidenten waar kinderen getuige van zijn. Onder andere fysieke dreiging en verbaal geweld tussen de ouders.

Lose- Lose fase

Trede 7, Beperkte vernietigingsslagen	
Algemeen:	Kinderen:
• Communicatie tussen de partijen gaat via derden	• Kinderen worden mede verantwoordelijk gemaakt.
• De ander is geen persoon maar een object geworden, een ding en is niet meer menselijk.	• Kind moet kiezen (doet dat dan ook).
• Beperkte vernietigingsacties. Kan van alles zijn (zaken op facebook zetten bijvoorbeeld).	• Signalen bij kinderen nemen waarneembaar toe. Lichamelijke signalen, buikpijn, slaapproblemen, problemen op school en internaliserend en externaliserende problemen.
• De ander kapot maken. Dreigingen. De ander is de vijand.	• Kinderen ervaren hele grote verschillen in de leefsituaties bij beide ouders. Zijn strikt gescheiden.
• Partijen zijn verbitterd. Worden nog sterker slachtoffer of agressor.	• De ouders zijn emotioneel niet beschikbaar voor de kinderen.
• Er is sprake van geweld.	• Getuige van geweld.
• Het ontbreken aan reflectie op eigen gedrag.	
• Wijzen hulp af, zijn eenzijdig gericht. De ander moet maar veranderen.	
• Grote problemen rond omgangsregeling (wordt gestopt, aangevochten).	
• De ander schade aandoen, eventueel ook jezelf in mindere mate.	

Trede 8, Versplintering, totale vernietiging	
Algemeen:	Kinderen:
• Verlamming.	• Kinderen hebben geen stem meer.
• Versplinteren van tegenpartij.	• Kinderen worden niet teruggebracht naar de ander ouder.
• Dulden geen tegenspraak Er is geen contact meer met de andere partij.	• Kinderen worden geconfronteerd met ernstige bedreigingen.
• Remmen worden los gelaten.	• Zeer onveilig voor kinderen. Ernstige signalen bij kinderen.
• Men is zo boos, men gaat over eigen normen heen.	• Kinderen hebben nog maar met één ouder contact.
• Spullen worden kapot gemaakt van de ander.	• Ontvoering.
• Frontale bedreigingen (politie). Inrijden op de ander etc.	
• Stalking, ook via internet.	
• Zetten andere personen in, om te controleren.	

Trede 9, Samen de afgrond in	
Algemeen:	Kinderen:
• Samen de afgrond in	• Kinderen doen er niet meer toe. Hebben geen betekenis meer als individu.
• Geen weg terug	• Geen recht van bestaan.
• Alles is geoorloofd.	• Geconfronteerd met pogingen tot suicide of suicide.
• Kinderen en jezelf kapot maken.	
• Suicide met de ander daarbij, of moord	

Het bepalen van de fase waarin een conflict zich bevindt is om meerdere redenen noodzakelijk. Het gebruik van de escalatieladder kan in gesprek met cliënten bijdragen in de vorm van **psychoeducatie** door het inzichtelijk maken van de ontwikkeling van een conflict en de trede waarop men zich begeeft. Het kan op deze manier betrokkenen inzicht geven in hun eigen conflict.

Tevens zegt de fase van conflict waarin mensen zich bevinden iets over de **mogelijkheden en onmogelijkheden van cliënten**. Globaal gesteld kan in trede 1 t/m 3 hulp of bemiddeling geboden worden door familie, vrienden of bijvoorbeeld een maatschappelijke organisatie. Zoals eerder duidelijk werd, is het de verwachting dat cliënten vanaf trede 3 á 4 professionele ondersteuning behoeven bij het oplossen van een conflict (Montfoort et al., 2017).

Vanaf trede 7 á 8 is de acute veiligheid in het geding. Een (multidisciplinair) **veiligheidsplan** is noodzakelijk. De directe veiligheid dient te worden gewaarborgd alvorens aan stabiele veiligheid en herstel gewerkt kan worden (Voghtländer & Van Arum, 2016).

Interventies dienen aan te sluiten bij de mate van het conflict (Glasl, 2015). Niet iedere conflictbehandelingsinterventie past bij elk conflict. Het inzetten van een niet passende interventie kan een conflict verder doen escaleren en betrokkenen schade toebrengen (Glasl, 2015; De Ruiter, 2015). Interventies kunnen zich richten op de inhoud (strijdpunten), de setting (interactie) en de methode (procedure) (Glasl, 2015).

De mate van het conflict heeft invloed op hoe directief een interventie dient te zijn. Glasl stelt dat bij trede 3 t/m 6 een vorm van mediation is aangewezen. Vanaf trede 5 dienen interventies directiever te zijn. Vanaf trede 7 is het conflict volgens Glasl (2015) niet op te lossen zonder arbitrage of rechtspraak en is bemoeienis middels machtsingreep noodzakelijk. Bezien vanuit de context van VT: Het vrijwillig kader is dan zeer waarschijnlijk niet meer toereikend. Een melding bij de Raad voor de Kinderbescherming zal in overweging moeten worden genomen.

Bijlage D: Partnergeweld en beschuldigingen van partnergeweld en kindermishandeling

Signalen van ex-partners over huiselijk geweld en kindermishandeling zijn erg ingewikkeld voor professionals om mee om te gaan (Geurts, 2009; Saini et al., 2012).

Over de exacte prevalentie van meldingen door ex-partners bij VT zijn geen cijfers bekend. Ook is er geen onderzoek gevonden over de prevalentie van meldingen van kindermishandeling in complexe scheidingen.

Naar de prevalentie van huiselijk geweld in complexe scheidingssituaties is wel onderzoek gedaan. Onderzoek van Austin (2000) laat zien dat in 12% van de huwelijken sprake is van partnergeweld. In high conflict cases ligt dit percentage echter aanzienlijk hoger, namelijk tussen de 72- 80% (Johnston & Roseby, 1997) of 40-50% (De Ruiters & van Pol, 2017).

1. Beschuldigingen van partnergeweld en kindermishandeling

Onder werkers leeft de indruk dat met regelmaat bewust valse beschuldigingen gedaan worden om de andere ouder een hak te zetten, danwel een wijziging te bewerkstelligen in de bezoeksregeling.

Volgens Geurts (2009) bestaat er een dubbel beeld van vermoedens van kindermishandeling bij ex-partners. Enerzijds wordt de kans op valse beschuldigingen in die situaties groot geacht, maar anderzijds lijkt de kans dat kindermishandeling optreedt tijdens of na de scheiding groter.

Een aantal zaken kunnen aan de hand zijn wanneer na de scheiding een vermoeden bestaat dat het kind mishandeld wordt (Geurts, 2009). Kort samengevat:

- Het kan zijn dat kindermishandeling al voor de scheiding plaatsvond maar niet aan het licht kwam of niet werd gemeld vanuit onwetendheid of angst van ouders en of kinderen.
- Het kan zijn de mishandeling pas begon tijdens of na de scheiding vanuit wraak, strijd, stress, het wegvallen van een corrigerende ouder of het feit dat de mishandeling wordt gepleegd door een nieuwe partner.
- Het kan zijn dat het kind niet mishandeld wordt. De signalen zijn dan het gevolg van een ander probleem als bijvoorbeeld een val, misinterpretatie van het kind, een gedragsprobleem of een bewuste valse beschuldiging van de andere ouder, het kind of beide.

Binnen VT bemoeienissen is het van belang om vast te stellen wanneer de mishandeling zou zijn begonnen en aandacht te hebben voor de chronologie en het verloop van de signalen.

Naar (valse) beschuldigingen is het nodige onderzoek gedaan. Een van de meest uitgebreide, en veel aangehaalde onderzoeken is die van Trocmé en Bala (2005). Zij onderzochten in 1998 de uitkomsten van 7672 kindermishandelingonderzoeken. Uit dit onderzoek bleek dat 31% van de onderzoeken de kindermishandeling niet bevestigd werd. Echter maar 4% van alle zaken werden verondersteld opzettelijk valse meldingen te zijn. In het deel van de zaken waarin een omgangsgeschied speelde bleek het aantal opzettelijk valse beschuldigingen groter, namelijk 12%. De meeste valse beschuldigingen worden gemaakt door anonieme melders en niet-verzorgende ouders, meestal de vaders. Het gaat hier om opzettelijk valse beschuldigingen. Onopzettelijk valse beschuldigingen worden in dit onderzoek niet genoemd. De vraag of in complexe scheidingssituaties mogelijk vaker onopzettelijk valse beschuldigingen plaatsvinden wordt niet beantwoord.

Een Australisch onderzoek van Brown, waarin 200 dossiers werden geanalyseerd, laat zien dat slechts 9% van de beschuldigingen van kindermishandeling in echtscheidingssituaties onwaar was. Trocmé en Bala (2005) en Hume (1997) komen met vergelijkbare percentages wanneer het gaat om beschuldigingen die onwaar bleken. De boodschap van de onderzoekers aan de professionals luidt: **De beschuldigingen van kindermishandeling zijn in de context van een complexe scheiding niet eerder onwaar dan in andere omstandigheden.** Professionals moeten niet uitgaan van misleidende aannames, maar van beproefd onderzoek.

2. Veilig thuis en beschuldigingen van partnergeweld en kindermishandeling

Verschillende auteurs benadrukken het belang van het onderzoeken van de beschuldigingen van kindermishandeling en/ of huiselijk geweld (Austin, 2000; Dijkstra, 2014; Spruijt & Kormos, 2014; Geurts, 2009; De Ruiter, 2016).

Frontoffice

In het kader van VT bemoeienissen begint een weging van de signalen al in de frontoffice. Een melding in een complexe scheidingszaak vraagt om een objectieve en transparante beoordeling van de **ernst van de zorgen, de waarde van de informatie en van de mogelijkheden van de beller om vervolgstappen te nemen**. De vragenlijst van Geurts (2009) kan hierbij ondersteuning bieden (zie pagina 73).

Het onderzoeken van beschuldigingen

Het onderzoeken van beschuldigingen dient volgens Austin (2000) te gebeuren aan de hand van:

- **objectieve verificatie van geweld (via aangiften en medische dossiers);**
- **het patroon van de klachten over het geweld;**
 - Van wanneer zijn de eerste aantijgingen? hoe is het (tijds)verloop van de aantijgingen? Zijn de verhalen hierover consistent? En hoe verhoudt het verloop van aantijgingen zich tot het verloop van de relatiebreuk en eventuele rechtszaken over de scheiding?
- **bevestiging van het geweld door betrouwbare derden;**
 - Bij afwezigheid van een veroordeling is de bevestiging van het geweld door betrouwbare derden van belang. Belangrijk hierin is dat men zich realiseert dat een derde ook belangen kan hebben bij het bevestigen van het geweld. Hoe neutraler een derde partij, hoe meer wenselijk.
- **afwezigheid van weerlegging van het geweld door betrouwbare derden;**
 - Het is belangrijk te onderzoeken of er partijen zijn die de beschuldigingen ontkrachten. Ook hierin is het belangrijk dat men zich realiseert dat een derde ook belangen kan hebben bij het bevestigen van het geweld. Hoe neutraler een derde partij, hoe meer wenselijk.
- **het psychologisch profiel en gewelddadig verleden van de vermeende dader;**
 - Onderzoeken en in kaart brengen van risicofactoren mbt tot partnergeweld, psychologisch profiel en gewelddadig verleden.
- **de psychische toestand van het vermeende slachtoffer.**
 - De psychische toestand van het vermeende slachtoffer dient in kaart te worden gebracht omdat het meegewogen dient te worden in het oordeel mbt de betrouwbaarheid van het slachtoffer. Onderzoek suggereert dat psychiatrische ziektebeelden als psychoses, paranoïde- of theatrale persoonlijkheidsstoornis kunnen bijdragen aan het vervormen of overdrijven van partnergeweld.

Ook is het mogelijk gebruik te maken van risicotaxatie-instrumenten als bijvoorbeeld de CARE-NL of de DAS (Dijkstra, 2014) of gestructureerde vragenlijsten zoals de MASIC (De Ruiter & van Pol, 2017). De MASIC betreft een gestructureerde screener op partnergeweld waarin beide ex-partners onafhankelijk van elkaar gedetailleerd bevraagd worden op verschillende vormen van partnergeweld, namelijk emotionele mishandeling, dwingende controle, fysiek geweld, seksueel geweld, stalking en extreme angst. Op deze wijze ontstaat inzicht in de aard van de machtsverhouding tussen de ex-partners, welke vormen van geweld er gespeeld hebben of nog spelen en of er sprake is van psychische of verslavingsproblemen.

Let wel, gebruik van deze instrumenten vraagt om een goede scholing van medewerkers en implementatie binnen de organisatie.

Het onderscheiden van typen partnergeweld:

Kelly en Johnson (2008) maken onderscheid in 4 verschillende typen partnergeweld. Namelijk:
Coercive controlling violence: Dwangmatig, controlerend geweld: Een patroon van structureel emotioneel geweldadige intimidatie, dwang en controle gepaard met fysiek geweld.

Violent Resistance: Gewelddadig verweer: Geweld dat wordt gebruikt in reactie op de coercive controlling violence met als doel het geweld te stoppen of ter verdediging van zichzelf.

Situational couple violence: Situationeel partnergeweld: Type geweld dat geen basis heeft in de dynamiek van macht of controle. Escalerende conflicten en verlies van zelfcontrole en –regie.

Separation instigated violence: Geweld bij scheiding: Type geweld dat ingegeven is door (traumatische) scheiding. Veelal één of twee incidenten waarbij een van beide partners zijn/haar zelfbeheersing verliest. Het is belangrijk deze te onderscheiden van andere typen geweld die voortduren na de scheiding.

Tevens is het van belang in ogenschouw te nemen dat:

- Uit verschillende onderzoeken blijkt dat zowel mannen als vrouwen de agressor kunnen zijn in een partnerrelatie. In verschillende vormen van partnergeweld is het percentage mannelijke en vrouwelijke plegers gelijk.
- Bij dwangmatig controlerend geweld er bij 48-61% van de slachtoffers sprake is van een depressie.
- Bij dwangmatig controlerend geweld er bij 60% van de slachtoffers sprake is van PTSS
- In 71% van de slachtoffers van dwangmatig controlerend geweld zich (wel eens) verzet met geweld (violent resistance). In enkele gevallen leidt dit tot moord.
- In veel gevallen neemt het aantal geweldsincidenten toe wanneer het slachtoffer dreigt of probeert de partner te verlaten.
- Situationeel partnergeweld heeft een minder groot risico om te escaleren naarmate de tijd vordert en is een vorm van geweld die na scheiding vaker stopt dan dwangmatig controlerend geweld.
- Dwangmatig controlerend geweld heeft een groot risico om na een scheiding voort te duren en uit zich in pesterijen, bedreiging en stalking.

Het onderzoeken van partnergeweld en differentiatie hierin is van belang om verschillende redenen:

- **Inschatting van de veiligheid.**
- **Het creëren van directe veiligheid.**
- **Het inzetten van passende hulpverlening.**

3. Passende hulpverlening

Ook hier geldt: de vorm van hulpverlening **dient te worden aangepast aan het type geweld**. Kelly en Johnston (2008) geven hiervoor een aantal richtlijnen die ook van belang zijn als het gaat om complexe scheidingen waarin partnergeweld een rol speelt.

- Bij dwangmatig controlerend geweld is individuele behandeling en begeleiding aangewezen. De situatie is voor het slachtoffer onvoldoende veilig. Tevens is psychoeducatie aangewezen voor beide ex-partners. Het is belangrijk dat ex-partners patronen van macht en controle leren doorzien.
- Bij situationeel partnergeweld is cognitieve gedragstherapie aangewezen. In de therapie ligt de focus op persoonlijke vaardigheden die men nodig heeft om discussies niet te laten escaleren tot verbale agressie en uiteindelijk fysiek geweld.
- Over de effectiviteit van **mediation bij complexe scheidingen** waarin partnergeweld een rol speelt zijn de meningen verdeeld. Er zijn aanwijzingen dat mediation weinig succesvol is in situaties waarin partnergeweld een rol speelt (Rossi, Holtzworth-Munroe & Applegate, 2015). Anderzijds wordt aangegeven dat mediation in situaties van situationeel partnergeweld en geweld bij scheiding mogelijk kan bijdragen aan een oplossing (Kelly & Johnston, 2008). Bij dwangmatig controlerend geweld is mediation niet geïndiceerd. Mediation gaat uit van een gelijkwaardigheid tussen partners welke in deze ex-relaties niet aanwezig is. Mediation kan in situaties van dwangmatig controlerend geweld grote onveiligheid creëren.

- Bij alle vormen van geweld dient de vraag te worden gesteld wat ten grondslag ligt aan het geweld. Indien er sprake is van individuele factoren zoals bijvoorbeeld een psychiatrisch ziektebeeld of verslaving dan moet individuele hulpverlening of behandeling worden overwogen. Tevens moet de afweging worden gemaakt of de individuele problematiek geen contra-indicatie is voor behandeling of hulpverlening gericht op de scheiding of omgangsafspraken. Met regelmaat zal een tijdspad moeten worden uitgezet voor de langere termijn.

Aandachtslijst voor het behandelen van berichten van ex-partners (Geurts, 2009)

Inschatten aard en ernst

Vermoedelijke mishandeling

- Wat heeft de beller gezien of gemerkt?
- Wanneer heeft de beller dat gezien of gemerkt?
- Zijn er specifieke momenten waarop de beller dat ziet?
- En heeft de beller daar een verklaring voor?
- Zijn de zorgen ook door anderen geuit?
- Zijn de zorgen ook door anderen geuit?
- Zijn die zorgen van anderen ook vastgelegd?

Het kind

- Hoe is het met het kind?
- Hoe heeft het kind de scheiding ervaren?

Verloop van de zorgen

- Bestonden de zorgen al tijdens het huwelijk?
- Heeft de beller toen iets gedaan om ze aan te pakken?
- Zo ja, wat? En heeft dat geholpen?
- Is er onlangs iets gebeurd wat de zorgen heeft vergroot?
- Gaat er binnenkort iets gebeuren dat de zorgen kan versterken?
- Opvoeding en verzorging . Hoe is het gezag geregeld?
- Hoe is de regeling tot stand gekomen?
- Zijn er normverschillen tussen de gezinnen die de zorgen kunnen
- Waren er tijdens het huwelijk meningsverschillen over de

Conflicten tussen de ouders

- Is er nog communicatie met de andere ouder?
- Zijn er op dit moment conflicten tussen de ouders? Waarover?
- Hoe vaak maakt het kind ruzies mee?
- Heeft de beller de zorgen met de andere ouder besproken?
- Wat was het resultaat?

Hulpverlening

- Is de Raad voor de Kinderbescherming bij het gezin betrokken geweest? G&O of bescherming?
- Is er andere hulpverlening in het gezin?
- Lopen er juridische procedures?

Inschatten waarde van informatie

Directe aanleiding

Waarom belt de melder nu?
Sinds wanneer maakt de beller zich zorgen?
Is er iets gebeurd of staat er iets te gebeuren wat van invloed is op de zorgen?
Wat wil de melder met een melding bereiken?
Wat is de vraag achter de vraag?
Gaat het werkelijk om het kind of wil de beller eigenlijk de omgangsregeling of de hoofdverblijfplaats veranderen?

Juridische positie van de beller

Is het een biologische ouder?
Hoe is het gezag geregeld?
Is er een omgangsregeling?

Betrouwbaarheid en geloofwaardigheid van de beller

Wat is de kwaliteit van de informatie?
Is die direct of indirect verkregen?
Van wanneer dateren de zorgen?
Wanneer heeft de beller het kind voor het laatst gezien?
Hoe was de situatie tijdens het huwelijk?
In welke fase van de scheiding bevindt het gezin zich nu?
Zijn er nieuwe partners en nieuwe broers of zussen, waardoor nieuwe onrust ontstaat in het gezin?
Wat heeft de beller zelf gedaan om zijn verantwoordelijkheid te nemen?
Heeft de beller zijn zorgen besproken met de kinderen, of met de andere ouder?
Heeft de beller informatie in de omgeving ingewonnen?
Wat is het aandeel van de beller in de problematiek?
Was of is er sprake van partnergeweld?
Hoe gaat het met de ouders sinds de scheiding?
Hebben ze bijvoorbeeld een drankprobleem of lijden ze onder een depressie?

Inschatten van de mogelijkheden van de beller

Wat is de relatie met het gemelde gezin?
Hoe is de verhouding en de communicatie?
Kan de beller een gesprek aangaan?
Hoe vaak heeft de beller contact met het gemelde gezin?
Wat is het mogelijke risico voor kind, de beller en eventuele anderen als beller zelf de andere ouder vertelt over zijn zorgen?
In welke fase van scheiding verkeren de partners?
Welke stappen heeft beller zelf al ondernomen? Wat was het resultaat daarvan?
Hoe ziet de beller zelf zijn mogelijkheden om stappen te ondernemen?

MASIC

De volgende pagina's betreffen een weergave van de MASIC-3, een gestructureerde screener op partnergeweld.

Deze studie laat zien dat gebruik van MASIC wenselijk is in het onderzoek bij complexe scheidingen. Echter, medewerkers dienen geschoold te worden in het gebruik en interpretatie van de MASIC.

Tevens dient het gebruik te worden geïmplementeerd binnen de organisatie alvorens men de MASIC in gebruik neemt.

Meer informatie en trainingen zijn te vinden op: **www.conflictscheiding.eu**

BEOORDELING VAN VEILIGHEID EN ZORGEN (MASIC-3)

juli 2014ⁱ

De auteurs van dit instrument bevelen aan dat de interviewer, indien mogelijk, (a) informatie van de rechtbank of politie (denk hierbij aan: politieregistraties (ook de meldingen), reclasseringsrapportages, CJD informatie)-verkrijgt over mogelijk gewelddadig gedrag of mishandeling door de partij(en), alvorens deze beoordeling te verrichten, (b) de beoordeling uitvoert tijdens een intake sessie alvorens eventueel tot mediation wordt besloten, en (c) de beoordeling uitvoert met elke partij afzonderlijk (dat wil zeggen los van de andere partij)ⁱⁱ

[Lees deze introductie en de vragen voor aan elke partij:] Voordat we tot een goede beoordeling van de beste aanpak voor u kunnen komen, doen we een intake waarin we de partijen vragen om ons wat achtergrond informatie te geven.ⁱⁱⁱ U zult zich wellicht verbazen over sommige van de vragen, maar het is nuttig om deze intake als een bezoek aan de dokter te zien. Daar worden u vaak ook vragen gesteld die niet belangrijk lijken voor u, maar belangrijk zijn voor de arts. De vragen die we stellen zijn belangrijk voor ons om te beslissen wat het beste zou kunnen werken voor u en de andere partij. Dus probeert u alstublieft de volgende vragen zo goed mogelijk te beantwoorden, wetende dat wij uw antwoorden vertrouwelijk zullen behandelen ten opzichte van de andere partij (en, indien van toepassing, ook van de rechtbank).

Bijkomende instructies: Het heeft over het algemeen de voorkeur om bij het afnemen van het interview de andere partij bij naam te noemen in elk van de onderstaande vragen (in plaats van, bij elke vraag te zeggen: "de andere partij").

ⁱ Amy Holtzworth-Munroe, Connie J.A. Beck, & Amy G. Applegate, Mediator's Assessment of Safety Issues and Concerns Demonstration Version (MASIC-3 Demonstration Version) (2014). De MASIC-3 Demonstratie versie mag vrij worden gereproduceerd, verspreid en vertoond voor niet-commerciële doeleinden. Gebruik van de MASIC-3 Demonstratie Versie voor (a) commercieel gebruik; (b) niet erkend door de auteur; en/of (c) aanpassing van de MASIC-3 Demonstratie Versie zonder toestemming van de auteur, inclusief het ontwikkelen van afgeleide werken, is streng verboden. De eerste versie van de MASIC verscheen in Amy Holtzworth-Munroe, Connie J. A Beck & Amy G. Applegate, "The Mediator's Assessment of Safety Issues and Concerns (MASIC): A Screening Interview for Intimate Partner Violence and Abuse Available in the Public Domain," *Family Court Review*, 48, 646-662 (Oktober 2010). De auteurs erkennen dat de Family Court Review een tijdschrift is van de Association of Family and Conciliation Courts, en van hun uitgever Blackwell Publishing, Inc. De vragen in Sectie 2 van dit beoordelingsinstrument zijn afgeleid van Marshall L.L., Development of the Severity of Violence Against Women Scale; Sullivan CM, Parisian JA, Davidson WS, Index of Psychological Abuse; & Tjaden P, Thoennes N, National Violence Against Women Survey. De Marshall, Sullivan, en Tjaden screens zijn in hun geheel gevalideerd. Bovendien zijn de aanvankelijke betrouwbaarheids- en validiteitsdata voor Sectie 2 beschikbaar en kunnen op verzoek worden opgevraagd bij de auteurs (Holtzworth-Munroe, Pokman, Rossi, Beck, and Applegate, June 2012, Association of Family and Conciliation Courts conference). De auteurs bedanken hun studenten rechten en psychologie die direct en indirect, hebben geassisteerd bij de ontwikkeling van dit beoordelingsinstrument.

Nederlandse geautoriseerde vertaling: Corine de Ruiter en Brigitte van Pol, 2016.

ⁱⁱ De MASIC (met inbegrip van de huidige versie en alle vorige, toekomstige en afgeleide versies) is alleen bedoeld voor screening en biedt geen formele diagnose van de persoon die gescreend of beoordeeld is. De auteurs van de MASIC hebben geen wettelijke aansprakelijkheid of verantwoordelijkheid voor de juistheid en / of de volledigheid van de informatie verkregen door screening met behulp van de MASIC, of voor evaluaties en / of aanbevelingen die op basis van de informatie verkregen met MASIC screening zijn gedaan. Gebruikers van de MASIC, of gebruikers van de informatie verkregen via MASIC screening, worden geacht de voorwaarden in deze disclaimer te hebben aanvaard.

ⁱⁱⁱ Om een kopie van het vertrouwelijke intakeformulier dat gebruikt wordt door mediators van de Viola J. Taliaferro Family and Children Mediation Clinic aan de IE Maurer School of Law te verkrijgen, kunt u contact opnemen met Professor Amy G. Applegate via aga@indiana.edu.

Datum interview _____

Casusnummer _____ Onderzoeksnummer: _____ Naam interviewer _____
Geef aan welke partij is geïnterviewd: Man/Vrouw of Man 1/ Man 2 of Vrouw 1 / Vrouw 2
Datum interview _____

3d. Hebt u de relatie beëindigd vanwege een andere relatie? ☐ Ja ☐ Nee

3e. Gelooft [de andere partij] dat u de relatie heeft beëindigd vanwege een andere relatie? ☐ Ja ☐ Nee

4. 4a. Hebben u en de andere partij samengewoond?

☐ Ja, totale duur in: jaren _____ of maanden _____ ~~Ne~~ ☐ Nee

4b. Zo ja, wonen jullie nog samen?

☐ Ja OF ☐ Nee, hoelang geleden bent u apart gaan wonen? in jaren _____ of maanden _____

5. **5a. Hoe lang is het geleden dat u en de andere partij samen zijn geweest of samen iets hebben ondernomen, bijv. samen gegeten, naar een feest of film geweest, samen geslapen? [Wanneer de partijen samen hebben gewoond, maak duidelijk dat u naar de tijd vraagt NADAT ze uit elkaar zijn gegaan]**

Antwoord in een getal gemeten in een van de volgende opties:

_____ dagen _____ weken _____ maanden
_____ jaren

5b. Wat deden jullie samen? _____

6. 6a. Hebben u en de andere partij kinderen samen? Ja ☐ Nee ☐

Casusnummer _____ Onderzoeksnummer: _____ Naam interviewer _____
Geef aan welke partij is geïnterviewd: Man/Vrouw of Man 1/ Man 2 of Vrouw 1 / Vrouw 2
Datum interview _____

6b. Zo ja, kunt u hen beschrijven qua sekse en leeftijd:

Jongen of meisje?	Leeftijd?	Regelingen die voor dit kind moeten worden getroffen: Ja/Nee?	Indien ja, welke?

7. Heeft u kinderen uit een ander huwelijk of relatie die bij u wonen? ☐ Ja ☐ Nee
Heeft u kinderen van uit een andere relatie die nu elders wonen? ☐ Ja ☐ Nee

8. Zo ja, hoe kan de andere partij overweg met uw kind / kinderen? _____

9. Wat voor ouderschapsplan of -regeling denkt u dat het beste werkt voor uw gezin?

10. Voelt u zich op uw gemak bij het idee van mediation met de andere partij? ☐ Ja ☐ Nee [Zo JA, ga naar vraag 13]

11. [Wanneer het antwoord op vraag 10 NEE is] Wat maakt dat u zich niet op uw gemak voelt? _____

12. [Wanneer het antwoord op vraag 10 NEE is] Als dat mogelijk zou zijn, wat zou u dan helpen om u

Casusnummer _____ Onderzoeksnummer: _____ Naam interviewer _____

Geef aan welke partij is geïnterviewd: Man/Vrouw of Man 1/ Man 2 of Vrouw 1 / Vrouw 2

Datum interview _____

meer op uw gemak te laten voelen? _____

13. Denkt u dat er een reden is om niet deel te nemen aan mediation?

☐ Ja

☐ Nee

14. Zo ja, kunt u dat uitleggen: _____

15. Iedereen heeft wel eens ruzie of een meningsverschil met familieleden of vrienden. Wat gebeurde er als u ruzie had met [de andere partij]?

16. Welke van de volgende stellingen beschrijft het beste hoe u en [de andere partij] beslissingen hebben genomen in de afgelopen 12 maanden?

Wanneer partijen ouders zijn en de beslissingen betreffen regelingen voor hun kind(eren) vraag dan: Welke van de volgende stellingen beschrijft het beste hoe u en [de andere partij] beslissingen hebben genomen over het kind/de kinderen in de afgelopen 12 maanden? [Wanneer de partijen vragen wat voor beslissingen, stel de vragen dan over de zorg voor het kind / financiën / andere beslissingen die invloed hebben op het kind/de kinderen]

___U nam bijna alle beslissingen

___U nam de meerderheid van de beslissingen

Casusnummer _____ Onderzoeksnummer: _____ Naam interviewer _____
Geef aan welke partij is geïnterviewd: Man/Vrouw of Man 1/ Man 2 of Vrouw 1 / Vrouw 2
Datum interview _____

- ☐ U en [de andere partij] waren gelijkwaardig in het nemen van de beslissingen
☐ [De andere partij] nam de meerderheid van de beslissingen
☐ [De andere partij] nam bijna alle beslissingen

17. Hoe tevreden bent u met uw rol in het beïnvloeden en maken van de beslissingen?

Wanneer de partijen ouders zijn, vraag dan: Hoe tevreden bent u met uw rol in het beïnvloeden en nemen van beslissingen over de zorg voor uw kind(eren)?

- ☐ Erg tevreden
☐ Tevreden
☐ Neutraal / Wisselend
☐ Ontevreden
☐ Erg ontevreden

18. Hebt u één of meerdere van de volgende zorgen over de andere partij?

- ☐ Misbruik van alcohol
☐ Misbruik van medicijnen op recept
☐ Drugsgebruik
☐ Geestelijke gezondheidsproblemen
☐ Zorgen over kindermishandeling en/of verwaarlozing
☐ Criminele voorgeschiedenis
☐ Agressief optreden jegens anderen

Zo ja, vertelt u alstublieft meer over uw zorgen:

Casusnummer _____ Onderzoeksnummer: _____ Naam interviewer _____
Geef aan welke partij is geïnterviewd: Man/Vrouw of Man 1/ Man 2 of Vrouw 1 / Vrouw 2
Datum interview _____

19. Denkt u dat [de andere partij] één of meerdere van de volgende zorgen over u zal vermelden?

- ☐ Misbruik van alcohol
- ☐ Misbruik van medicijnen op recept
- ☐ Drugsgebruik
- ☐ Geestelijke gezondheidsproblemen
- ☐ Zorgen over kindermishandeling en/of verwaarlozing
- ☐ Criminele voorgeschiedenis
- ☐ Agressief optreden jegens anderen

Zo ja, wat denkt u dat [de andere partij] zal zeggen? _____

20. Hebt u of [de andere partij] eerder contact gehad met de kinderbescherming, het AMK, SHG of Veilig Thuis? ☐ Ja ☐ Nee

21. Zo ja, kunt u vertellen waar dat over ging: _____

22. Stel dat u mediation zou krijgen aangeboden, heeft u dan een voorkeur om in dezelfde ruimte als de andere partij te zijn of in een aparte ruimte?

☐ Zelfde ruimte ☐ Andere ruimte ☐ Geen voorkeur

23. Indien in een andere ruimte, waarom? _____

24. Indien in dezelfde ruimte, waarom? _____

25. Is er in het verleden of het heden wel eens een contactverbod of huisverbod opgelegd aan [de andere partij]? ☐ Ja ☐ Nee

26. Zo ja, geef uitleg: _____

27. Is de andere partij in het bezit van of heeft hij/zij toegang tot wapens? ☐ Ja ☐ Nee

Casusnummer _____ Onderzoeksnummer: _____ Naam interviewer _____
Geef aan welke partij is geïnterviewd: Man/Vrouw of Man 1/ Man 2 of Vrouw 1 / Vrouw 2
Datum interview _____

28. Zo ja, wat voor type(n) wapens? _____

29. Bent u in het bezit van of heeft u toegang tot ☐ ☐ Ja Nee
wapens?

30. Zo ja, wat voor type(n) wapens? _____

Sectie 2

Nu ga ik u een aantal vragen stellen over uw relatie met NAAM [andere partij]. Ik ben geïnteresseerd in de zaken die [NAAM] eventueel heeft gedaan tijdens een conflict, meningsverschil, ruzie, of uit woede of om u bang te maken of pijn te doen.

Eerst vraag ik of iets ooit is voorgekomen en ik vraag u om met ja of nee te antwoorden.

Als u ja antwoordt, zal ik u vragen of dit gebeurd is in de afgelopen 12 maanden. Indien ja, dan zal ik u vragen hoe vaak het is voorgekomen in de afgelopen 12 maanden. Sommige mensen zullen *exact* weten hoe vaak iets voor is gekomen in de afgelopen 12 maanden terwijl anderen meer een *algemeen idee* hebben hoe vaak iets is voorgekomen. We vragen u erover na te denken en het **precieze aantal te geven (als u dit weet), of uw beste schatting over hoe vaak het in het afgelopen jaar is voorgekomen** [Gebruik deze dikgedrukte tekst wanneer de partij die wordt geïnterviewd aangespoord dient te worden in het beantwoorden van de vraag hoe vaak iets in de afgelopen 12 maanden is voorgekomen – als de partij geen antwoord geeft, gebruik dan de bijgevoegde Antwoordsleutel om toch een antwoord te krijgen.]

A. Heeft de andere partij [NAAM] ooit (tijdens samenwonen of daarbuiten)		B. Gebeurde dit in de laatste 12 maanden?		C. Hoe vaak gebeurde dit in de laatste 12 maanden?
1.	u uitgescholden?	Ja	Nee	
2.	u beledigd of u slecht laten voelen in het bijzijn van anderen?	Ja	Nee	
3.	tegen u geschreeuwd of gegild?	Ja	Nee	
4.	u verboden zonder hem/haar weg te gaan?	Ja	Nee	
5.	geprobeerd te bepalen hoeveel geld u had of uitgaf?	Ja	Nee	
6.	geprobeerd uw activiteiten binnen- of buitenshuis te beheersen?	Ja	Nee	
7.	geprobeerd uw contact met familie en vrienden te beheersen?	Ja	Nee	
8.	zich extreem jaloers gedragen, of regelmatig gecontroleerd waar of met wie u was?	Ja	Nee	

Casusnummer _____ Onderzoeksnummer: _____ Naam interviewer _____

Geef aan welke partij is geïnterviewd: Man/Vrouw of Man 1/ Man 2 of Vrouw 1 / Vrouw 2

Datum interview _____

9.	geëist dat u hem/haar gehoorzaamde?	Ja	Nee	Ja	Nee	
10.	huisdieren lichamelijk mishandeld of gedreigd hen te mishandelen om u angst aan te jagen of te kwetsen, of wanneer hij/zij boos was?	Ja	Nee	Ja	Nee	
11.	de kinderen gestraft of te kort gedaan omdat hij/zij boos was op u?	Ja	Nee	Ja	Nee	
12.	dreigende gebaren of gezichten naar u gemaakt of een vuist gebald naar u?	Ja	Nee	Ja	Nee	
13.	gedreigd met het weghalen of laten weghalen van de kinderen bij u?	Ja	Nee	Ja	Nee	
14.	eigendommen kapot gemaakt, bijvoorbeeld tegen een muur, deur, of meubelstuk geslagen of geschopt, of een object gegooid, geslagen of gebroken?	Ja	Nee	Ja	Nee	
15.	gevaarlijk gereden met de auto om u bang te maken of als hij/zij boos op u was?	Ja	Nee	Ja	Nee	
16.	een object naar u gegooid om u angst aan te jagen of pijn te doen of als hij/zij boos op u was?	Ja	Nee	Ja	Nee	
17.	iets waar u aan gehecht was, kapot gemaakt of pijn gedaan?	Ja	Nee	Ja	Nee	
18.	gedreigd iemand pijn te doen die u dierbaar is? (Zo ja, vraag om details en noteer hieronder)	Ja	Nee	Ja	Nee	

Casusnummer _____ Onderzoeksnummer: _____ Naam interviewer _____

Geef aan welke partij is geïnterviewd: Man/Vrouw of Man 1/ Man 2 of Vrouw 1 / Vrouw 2

Datum interview _____

19.	gedreigd u pijn te doen? (Zo ja, vraag om details en noteer hieronder)	Ja	Nee	Ja	Nee	
20.	gedreigd zichzelf om het leven te brengen? (Zo ja, vraag om details en noteer hieronder)	Ja	Nee	Ja	Nee	
21.	gedreigd u om het leven te brengen? (Zo ja, vraag om details en noteer hieronder)	Ja	Nee	Ja	Nee	
22.	gedreigd met een wapen of iets dat als een wapen gebruikt kan worden? (Zo ja, vraag naar details, inclusief soort wapen(s) of object(en), noteer details hieronder)	Ja	Nee	Ja	Nee	
<i>Ik wil u er aan herinneren dat al mijn vragen gaan over dingen die [NAAM] eventueel gedaan heeft tijdens een conflict, meningsverschil of ruzie, of uit woede of om u angst aan te jagen of pijn te doen.</i>						
23.	u vastgehouden op een bepaalde plaats?	Ja	Nee	Ja	Nee	
24.	u geduwd, geschud of vastgegrepen?	Ja	Nee	Ja	Nee	
25.	u gekrabd, aan uw haren getrokken, uw arm omgedraaid of u gebeten?	Ja	Nee	Ja	Nee	
26.	u een klap gegeven?	Ja	Nee	Ja	Nee	
27.	u gestoten of gestompt?	Ja	Nee	Ja	Nee	

Casusnummer _____ Onderzoeksnummer: _____ Naam interviewer _____

Geef aan welke partij is geïnterviewd: Man/Vrouw of Man 1/ Man 2 of Vrouw 1 / Vrouw 2

Datum interview _____

28.	u geschopt of een trap gegeven?	Ja	Nee	Ja	Nee	
29.	u bij de keel gegrepen of gewurgd?	Ja	Nee	Ja	Nee	
30.	u met iets brandends aangeraakt?	Ja	Nee	Ja	Nee	
31.	een wapen tegen u gebruikt of een ander voorwerp als een wapen gebruikt tegen u? Zo ja, wat voor soort wapen(s) of object(en)?	Ja	Nee	Ja	Nee	
32.	geëist of aangedrongen dat u seksuele activiteiten uitvoerde tegen uw wil?	Ja	Nee	Ja	Nee	
33.	u fysiek gedwongen om seksuele activiteiten uit te voeren tegen uw wil?	Ja	Nee	Ja	Nee	
34.	u gevolgd of bespied op een manier die u angstig maakte of waardoor u zich lastig gevallen voelde?	Ja	Nee	Ja	Nee	
35.	u geprobeerd te contacteren tegen uw wil, of op een manier die u angstig maakte of waardoor u zich lastig gevallen voelde, bijvoorbeeld door ongewenste telefoontjes, mails, sms, Whatsapp, of contact via sociale media (bijv. Facebook, Twitter, Instagram, etc.)?	Ja	Nee	Ja	Nee	
36.	buiten bij uw huis, school, werk of een andere plaats gestaan waar hij/zij niks te zoeken had, op een manier die u angstig maakte of waardoor u zich lastig gevallen voelde?	Ja	Nee	Ja	Nee	
37.	dingen voor u achtergelaten op een manier die u angstig maakte of waardoor u zich lastig gevallen voelde?	Ja	Nee	Ja	Nee	

Casusnummer _____ Onderzoeksnummer: _____ Naam interviewer _____

Geef aan welke partij is geïnterviewd: Man/Vrouw of Man 1/ Man 2 of Vrouw 1 / Vrouw 2

Datum interview _____

38.	iets anders gedaan wat lijkt op het soort gedrag dat we hebben besproken? Zo ja, wat voor soort gedrag(ingen)?	Ja	Nee	Ja	Nee	
Denk nu aan de dingen die we zojuist hebben besproken of aan soortgelijke dingen:						
39.	Hebt u zich door het gedrag van [de andere partij] ooit angstig gevoeld dat u zelf lichamelijk letsel zou oplopen?	Ja	Nee	Ja	Nee	
Hebt u door het gedrag van [de andere partij] ooit een van de volgende typen lichamelijk letsel gehad?						
40.	Schram, kleine blauwe plek, zwelling, of andere lichte verwonding? Notities:	Ja	Nee	Ja	Nee	
41.	Botbreuk, lichte brandwond, snee, grote blauwe plek, of andere matige verwondingen? Notities:	Ja	Nee	Ja	Nee	
42.	Grote wond, ernstige bloeding of verbranding, knock-out geslagen, of andere ernstige verwondingen? Notities:	Ja	Nee	Ja	Nee	
43.	Blindheid, gehoorverlies, verminking, chronische pijn, of andere permanente schade? Notities:	Ja	Nee	Ja	Nee	

Casusnummer _____ Onderzoeksnummer: _____ Naam interviewer _____

Geef aan welke partij is geïnterviewd: Man/Vrouw of Man 1/ Man 2 of Vrouw 1 / Vrouw 2

Datum interview _____

44.	Hebt u medische hulp gezocht, of had u hulp moeten zoeken voor letsel veroorzaakt door [de andere partij]? Notities:	Ja	Nee	Ja	Nee	
45.	Hebt u of iemand anders ooit de politie gebeld in verband met het gedrag van [de andere partij]? Wie belde de politie? Wanneer was dat, en wat was de specifieke aanleiding? Notities;	Ja	Nee	Ja	Nee	

Sectie 3

1. [**Wanneer de partij een van de items 22-31 en 33 met ja heeft beantwoord**]: U zei dat [Naam]
[voeg toepasselijke gedragingen in, bijv. u heeft geslagen en gewurgd]. Hebben deze gedragingen
zich de laatste tijd² vaker voor gedaan? ☐ ☐ Ja Nee
2. [**Wanneer de partij een van de items 22-31 en 33 hierboven met ja heeft beantwoord**]: Zijn deze
gedragingen ☐ ☐
ernstiger geworden de laatste tijd? Ja Nee

**Voor ALLE partijen: ongeacht of ze wel of niet de items 22-31 en 33 met ja hebben
beantwoord, stel de volgende vragen:**

3. Bent u bang dat [de andere partij] u kwaad zal doen gedurende een mediation-proces of na
overleg met de mediator om iets wat u gezegd of gedaan hebt tijdens de mediation? ☐ Ja
Nee
4. Zo ja, geef uitleg: _____
5. Denkt u dat u op dit moment in gevaar bent? ☐ Ja ☐ Nee
6. Zo ja, geef uitleg: _____
7. Is er nog iets anders dat u graag zou willen delen met mij? _____
8. Is er nog iets anders waarvan u denkt dat ik dat zou moeten weten? _____
- _____

² Soms kan het zijn dat u de ouders pas spreekt als zij al langere tijd uit elkaar zijn, en dat het geweld mede door de
scheiding is gestopt. Stel deze vraag in zo'n geval over de laatste 3 maanden voor het uit elkaar gaan van de ouders
(niet de 'officiële' echtscheiding), om toch een beeld te krijgen over een eventuele toename/escalatie van het
dwingende/controlerende geweld in de periode voorafgaand aan de scheiding.

Sectie 4 – Optionele Demografische Informatie

1. Wat is het hoogste opleidingsniveau dat u hebt afgerond?
- ☐ Basisschool/ groep 8 of lager
 - ☐ Een gedeelte/ meeste van de middelbare school
 - ☐ Middelbare school diploma: ☐ VMBO ☐ HAVO ☐ VWO
 - ☐ MBO diploma:niveau ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4
 - ☐ HBO Propedeuse
 - ☐ HBO Diploma
 - ☐ Universiteit Bachelor diploma
 - ☐ Universiteit Master Diploma
 - ☐ Doctoraat / PhD

2. Wat is uw culturele achtergrond?

- ☐ Nederlands
- ☐ Anders³, leg uit: _____
- ☐

3. 3a. Zijn u en [de andere partij] ooit getrouwd geweest?

- ☐ Ja ☐ Nee.

Zo nee, dan was dit de laatste vraag van de MASIC.

3b. Zo ja, hoe lang zijn jullie getrouwd geweest: gemeten in jaren _____ en/of maanden _____

3c. Is dit een echtscheidingszaak?

- ☐ Ja ☐ Nee

3d. Zo ja, wat voor soort scheiding?

- ☐ Originele scheiding
- ☐ Wijziging van een vorige scheiding

DIT IS DE LAATSTE VRAAG VAN DIT INTERVIEW.
TOT SLOT WIL IK U NOG ENKELE VRAGEN
STELLEN OVER DIT GESPREK ZELF.

1. Hoe heeft u dit gesprek ervaren?

Vertel hier meer over.

³ Geef hier aan wat de culturele achtergrond en/of nationaliteit is van de persoon. Voorbeelden zijn: Surinaams-Nederlands en Hindoeistaans; Servische nationaliteit, 20 jaar woonachtig in NL; tweede generatie Marokkaans (kind van gastarbeiders), niet religieus.

Casusnummer _____ Onderzoeksnummer: _____ Naam interviewer _____
Geef aan welke partij is geïnterviewd: Man/Vrouw of Man 1/ Man 2 of Vrouw 1 / Vrouw 2
Datum interview _____

-
2. We hebben u vragen gesteld over mogelijk agressief gedrag in uw relatie. Hoe was het voor u om hier zo uitgebreid bij stil te staan?

-
3. Heeft dit gesprek u aan het denken gezet? Op welke manier?

4. Als u op een schaal van 0 tot 10 moest aangeven hoe prettig u dit gesprek vond, waarbij een 10 zeer prettig is en een 0 zeer onprettig, wat voor cijfer zou u dan kiezen?

Casusnummer _____ Onderzoeksnummer: _____ Naam interviewer _____
Geef aan welke partij is geïnterviewd: Man/Vrouw of Man 1/ Man 2 of Vrouw 1 / Vrouw 2
Datum interview _____

BACK UP Antwoordsleutel

In het geval de geïnterviewde het lastig vindt de frequentie in de afgelopen 12 maanden te schatten, kan deze antwoordsleutel gebruikt worden:

Nooit	A
Eén of twee keer	B
3 – 6 keer (ongeveer één keer per 3 of 4 maanden)	C
7 – 12 keer (ongeveer één keer per 1 of 2 maanden)	D
Eén keer per week	E
Dagelijks	F

Bijlage E: Oprechte onveiligheid of Parental alienation (PAS)

1. Onveiligheid of PAS

Onderzoek laat zien dat in 11-15% van alle scheidingen een kind zich volledig verbindt aan één van de ouders en zich verzet tegen contact met de andere ouder of deze ouder volledig afwijst. Bij scheidingen die in de rechtbank worden uitgevochten betreft dit 20-27% (Drozd & Olesen, 2004; Eddy, 2010).

Wanneer een kind één van zijn ouders niet meer wil zien kunnen hiervoor verschillende redenen zijn. Er kan sprake zijn van oprechte angst door een verleden van huiselijk geweld of kindermishandeling of PAS, het Parental Alienation Syndrome, ofwel ouderverstoting of -vervreemding (Drozd & Olesen, 2004; Eddy, 2010; Gardner, 1992; Kelly, 2010; Kelly en Johnston, 2001). Een combinatie van beide is ook mogelijk.

Ouderverstoting is een situatie waarin één van de ouders, in 90% van de gevallen de moeder, een pathologische binding heeft met het kind en er in slaagt het kind de andere ouder te laten verstoten (Spruijt & Kormos, 2014).

Over de term ouderverstoting is de afgelopen jaren veel discussie. Deze richt zich met name op de rol van het kind zelf en de omgevingsfactoren in de situatie; de term vervreemding werd hier geïntroduceerd.

Over een aantal facetten zijn verschillende onderzoekers het eens aldus Eddy (2010)

PAS wordt veroorzaakt door **verschillende factoren**. Ook kind- en omgevingsfactoren spelen een rol. PAS kan zich in **verschillende mate** voordoen. Er zijn verschillende situaties waarin soms sprake is van partnergeweld of kindermishandeling en soms ook niet. Hierbij blijkt tevens dat het ook kan zijn dat de mishandelende ouder ook de 'vervreemdende' ouder is. **Beschuldigingen van kindermishandeling moeten altijd serieus genomen worden en onderzocht.**

De brede range aan mogelijkheden maken ook dat het lastig is één duidelijk term te formuleren. De term **alienated child** of **child alienation** heeft de voorkeur op parental alienation. Dit omdat parantal alienation suggereert dat het alleen veroorzaakt wordt door 'negatief' gedrag van een van de ouders.

8 veelvoorkomende symptomen van PAS werden in 1998 door Gardner geformuleerd:

- Een denigratiecampagne tegen de 'targeted' ouder. PAS kinderen denigreren de 'targeted' ouder volledig, meer nog in het bijzijn van de vervreemdende ouder. Kinderen uiten grote mate van vijandigheid met betrekking tot de 'targeted' ouder.
- Ongefundeerd denigreren: Zwakke, absurde of frivole rationalisaties met betrekking tot het gedrag van de 'targeted' ouder. Bijvoorbeeld: Hij snurkt in zijn slaap, is reden voor totale afwijzing. Anderzijds is bij de vervreemdende ouder geen enkele twijfel of kritische noot met betrekking tot deze beargumentatie en het afkeurende gedrag van het kind. Deze ouder gebruikt de argumenten als bewijs van onvermogen van de 'targeted' parent.
- Dichotomiseren van de ouders: Een scherpe scheiding in de visie van het kind op beide ouders waarbinnen het kind één ouder vanuit een grotendeels negatief licht omschrijft en de andere ouder als bijna volledig foutloos.
- "Onafhankelijke denker" fenomeen: Het kind presenteert het besluit van afwijzing als zijnde van hem of haar zelf. De vervreemdende ouder bekrachtigt dit en benoemt dat de mening van het kind moet worden gerespecteerd.
- "Automatic love": Een niet-aflatende en wederkerige ondersteuning van het kind richting de vervreemdende ouder. Mogelijk is dit een automatisch gevolg van het geloof dat de vervreemdende ouder ideaal of perfect is.
- Afwezigheid van schuldgevoel: Het kind laat geen enkel schuldgevoel zien. Het gebrek aan schuldgevoel kan niet alleen worden toegeschreven aan cognitieve onvolwassenheid maar is gerelateerd aan de brainwashing door de 'vervreemdende' ouder.
- Geleende scenarios: Kinderen gebruiken taal en uitdrukkingen die niet van henzelf zijn. Wat zij zeggen lijkt in te zijn gegeven door de 'vervreemdende' ouder.
- Generalisatie van vijandigheid: Ook richting de familie van de 'targeted' parent ontstaat vijandigheid of ongepast gedrag. Zij worden door het kind geassocieerd met deze ouder.

Uit onderzoek van Kopetski (geciteerd in Weigel & Donovan, 2006) bleken de volgende **ouder-kind interacties** regelmatig waarneembaar in situaties waarin sprake is van PAS:

- De vervreemdende ouder presenteert het kind voortdurend een vervormde, negatieve perceptie van de 'targeted' parent.
- Evenredig aan het niveau van cognitieve van de cognitieve ontwikkeling van het kind, begint het kind vaak bezoeken met de 'targeted' parent te weigeren.
- De vervreemdende ouder probeert geleidelijk contact te controleren of uit te sluiten tussen het kind en de 'targeted' ouder.
- De vervreemdende ouder verantwoordt vaak zijn of haar vervreemdend gedrag met de claim het kind te beschermen voor het zogenaamde immorele of onverantwoordelijke gedrag van de 'targeted' ouder.
- De vervreemdende ouder verantwoordt de gewenste uitkomst (bijvoorbeeld alleenhechtenis, verminderd aantal bezoeken) door de behoeften van het kind te bezien vanuit een verdraaide vorm van 'gerechtigheid'.
- De onbetwistbare behoefte van een kind aan een relatie met beide ouders wordt niet erkend door de vervreemdende ouder.

Door verschillende onderzoekers wordt gesteld dat PAS zich in verschillende maten kan voordoen, namelijk mild, matig of ernstig.

Mild: De symptomen zoals door Gardner beschreven doen zich in beperkte mate voor. Problemen tijdens de overdracht zijn er nauwelijks en het gedrag van het kind tijdens het bezoek is slechts af en toe ongunstig of ontevreden. Vervreemding van het milde type verdwijnt vaak wanneer rechtsprocedures afgerond zijn.

Matig: Gardners symptomen doen zich voor. Tijdens de overdrachtsmomenten is het gedrag van het kind verstorend. Tijdens bezoeken is het gedrag opstandig en problematisch. Vervreemdend gedrag in het gematigde type is vasthoudend en openlijk wraakzuchtig.

Ernstig: Bij het ernstige type zijn de gedragingen van het kind geducht en onwrikbaar. Het overgangsmoment wordt ernstig ontwricht en heeft soms tot gevolg dat omgang niet door gaat. Gaat de omgang door dan is het gedrag van het kind vaak problematisch en destructief van aard. Gedrag kan zo ver gaan dat het kind een gevaar voor zichzelf of anderen vormt. De relatie tussen de 'targeted' ouder en het kind is ernstig aangetast en kan, als dit al niet het geval is, volledig worden vernietigd.

2. Veilig Thuis en PAS

De discussie rondom PAS neemt niet weg dat het belangrijk dat medewerkers **kennis hebben van PAS** en op de hoogte te zijn van de **kenmerken** hiervan. In casuïstiek dient **middels onderzoek onderscheid gemaakt te worden tussen oprechte angst en PAS** (Drozd & Olesen, 2004; Eddy, 2010; De Ruiter & van Pol, 2017). Een vroege herkenning van PAS is van belang (Eddy, 2010).

Ook experts in deze studie benadrukken het belang van onderzoek naar de reden van afwijzing. Een deel van hen vindt ook dat VT stelling moet nemen ten aanzien van dit thema en daarmee de omgangsregeling en de veiligheid. Een ander geeft aan dat VT onvoldoende is ingericht om hierin een goede beoordeling te maken. Daarbij is er discussie over de vraag in hoeverre VT echt iets kan zeggen over de omgangsregeling. Een omgangsregeling wordt vastgesteld door de rechter. Anderzijds heeft VT wel de taak te onderzoeken of er sprake is van huiselijk geweld of kindermishandeling (oprechte onveiligheid) en indien nodig de taak om hulpverlening in te zetten, danwel de Raad voor de Kinderbescherming of de politie in te lichten (Baeten, 2014). Stelling nemen ten opzichte van de veiligheid wordt door alle betrokkenen in deze studie als essentieel gezien.

Drozd en Olesen (2004) beschrijven een beslisboom van waaruit onderscheid wordt gemaakt in mishandeling, verstoting en vervreemding. Het uitgangspunt van deze beslisboom, namelijk drie hypothesen, is waardevol om in ogenschouw te nemen binnen VT onderzoeken. De 3 te onderzoeken hypothesen zijn volgens hen:

1) Verstoting vanuit een normaal ontwikkelingsproces: Het kind heeft (tijdelijk) een sterkere band met een van de twee ouders vanuit een biologische of persoonlijke voorkeur.

2) De hypothese van een beperkt/ tekortschietend ouderschap: De problemen in het contact met een van de twee ouders komen voort uit té regide, té lax of fysieke of emotionele afwezigheid in het ouderschap. Vervreemdend gedrag zoals negatief spreken over de andere ouder wordt gezien als tekortschietend ouderschap. Er wordt echter aangeraden dit gedrag afzonderlijk te bekijken.

Vragen die hierbij gesteld dienen te worden zijn:

Vragen bij vervreemdend gedrag

- Gelooft de ouder dat wat hij/zij zegt over de andere ouder?
- Is hij/zij oprecht angstig en beschermend, mogelijk bij vergissing?
- Is er een financieel of ander gewin dat een verklaring kan zijn voor het gedrag wanneer de angst niet oprecht lijkt?
- Is er een persoonlijke of familiale geschiedenis van afwijzing dat zich herhaalt in dit gezin?
- Zit de ouder vast in zwart-wit denken die al dan niet gerelateerd zijn aan mishandeling. En ziet de ouder zaken vanuit een win-verlies of alles of niets perspectief.
- Is er een psychiatrische diagnose die de problemen in het flexibel en helder denken verklaard?
- Is de ouder er gevoelig voor op te gaan relaties en ziet de ouder het kind als een verlengstuk van hem/haar zelf?

3) De hypothese van mishandeling: Het gedrag van het kind is een reactie op een vorm van onveiligheid binnen het gezin. Kindermishandeling, middelengebruik of partnergeweld kunnen hiertoe aanleiding geven. Zowel kind- als oudervariabelen worden hier in meegenomen. Daarbij wordt op ouder niveau onderscheid gemaakt tussen de agressor en non-agressor.

Strekking van de beslisboom is dat alle drie de hypothesen dienen te worden onderzocht. Ook wanneer men denkt de oplossing al te hebben gevonden. Alvorens de hypothesen worden onderzocht wordt beoordeeld of het kind veilig is.

Voor een uitgebreide uitleg is aan te raden het artikelen (Drozd & Olesen, 2004 & 2010) en tevens de kritiek van Meier (2010) hierop te raadplegen.

Bij PAS

Of kinderen ertoe gebracht moeten worden de relatie met de afgewezen ouder te herstellen, is een vraag waarover de antwoorden uiteenlopen, zo beschrijven Spruijt en Kormos (2014) en Eddy (2010). Het voert echter buiten de kaders van deze studie hier op in te gaan. Indien sprake lijkt van PAS is een verwijzing naar een gespecialiseerde vorm van behandeling binnen de jeugd GGZ op zijn plaats. En **advies en verwijzing** hieromtrent kan worden opgenomen in de uitkomsten van het VT onderzoek.

Bij angst vanuit onveiligheid

Wanneer uit onderzoek blijkt dat het kind realistische redenen heeft om geen contact te willen dan wordt door verschillende auteurs (Gaulier et al., 2007; Spruijt & Kormos, 2014) geadviseerd het contact tussen de geweldpleger en het kind in eerste instantie **af te raden**. Aan herstel kan pas gedacht worden wanneer er sprake is van passende intensieve begeleiding en een deskundige heeft vastgesteld dat het kind baat heeft bij de contacten.

En **advies en verwijzing** hieromtrent kan worden opgenomen in de uitkomsten van het VT onderzoek.

Bijlage F

Aanbod van begeleiding bij scheiding en omgang in Arnhem en Regio Centraal Gelderland (versie februari 2018)

Algemene website: www.begeleide-omgang.nl

Aanbieder	Producten	Beschrijving	Contact en Informatie
Sociale Wijkteams Arnhem	Keukentafelgesprek	Inzet ervaren coaches voor het geven van steun en advies bij zorg, opvoeding, welzijn, werk en inkomen. Ook om mee te denken over de gevolgen van een scheiding en de belangen van het kind.	T. 088-2260000 W. www.zodoenwehetinarnhem.nl
De Opgroeiwinkel	KIES-training	De KIES- training is voor kinderen die te maken hebben (gehad) met de echtscheiding van hun ouders. De training bestaat uit tien contacten: een intakegesprek met ouders en kind, acht groepsbijeenkomsten van 1 uur, en een afsluiting met ouders en kind.	T. 06-18793511 E. info@opgroeiwinkel.nl W. http://www.opgroeiwinkel.nl/
De Opvoedpraktijk	KIES-training	De KIES- training is voor kinderen die te maken hebben (gehad) met de echtscheiding van hun ouders. De training bestaat uit tien contacten: een intakegesprek met ouders en kind, acht groepsbijeenkomsten van 1 uur, en een afsluiting met ouders en kind.	T. 06-37455119 E. info@deopvoedpraktijkarnhem.nl W. http://www.deopvoedpraktijkarnhem.nl/
Kies voor de Kinderen	KIES-training	De KIES- training is voor kinderen die te maken hebben (gehad) met de echtscheiding van hun ouders. De training bestaat uit tien contacten: een intakegesprek met ouders en kind, acht groepsbijeenkomsten van 1 uur, en een afsluiting met ouders en kind.	E. kiesvoordekinderen@gmail.com W. https://kiesvoordekinderen.nl/

Handelen zonder Houvast - Onderzoek naar de Werkwijze van Veilig Thuis bij Complexe Scheidingen

Humanitas	Begeleide Omgangs Regeling (BOR)	Maken van afspraken over en bemiddeling bij de verzorging en opvoeding van kinderen tijdens en na een scheiding, door een vrijwilliger.	T. 06-12738254 E. bor.rijnijsse@humanitas.nl
Rijnstad	Bemiddeling bij Scheiding en Omgang	Maken van afspraken over en bemiddeling bij de verzorging en opvoeding van kinderen tijdens en na een scheiding, door een mediator	T. 026-3127700 E. omgangsbemiddeling@rijnstad.nl W. http://rijnstad.nl/omgangsbemiddeling
Kind uit de Wind	Kinderen uit de Wind	Groepsbijeenkomsten ter preventie van complexe scheidingen.	T. 0345-503211 E. info@kinduitdewind.nl W. www.kinduitdewind.nl
Raad voor de Kinderbescherming	G&O Informatieavond	Methodische interventie tijdens de wachttijd voor het raadsonderzoek, gericht op wat ouders zelf kunnen doen en hoe ze het kind centraal kunnen stellen.	T. 026 - 322 65 55 E. arnhem@rvdk.minvenj.nl W. https://www.kinderbescherming.nl/
Omgangshuis Arnhem	Omgangshuis	Het Omgangshuis Arnhem staat open voor iedereen die bij scheiding een goede en veilige plek voor de omgang met de kinderen nodig heeft. Werkt met vrijwilligers	T. 026-5600655 E. info@hetomgangshuisarnhem.nl
Omgangshuis Tugra	Omgangshuis	Met behulp van het Omgangshuis kan een ouder het “verloren” contact weer opbouwen. Dit gebeurt dan in een speciaal ingerichte kamer onder begeleiding van een professional van Tugra.	T. 026-7502889 E. info@omgangshuis.nl W. www.omgangshuis.nl

Handelen zonder Houvast - Onderzoek naar de Werkwijze van Veilig Thuis bij Complexe Scheidingen

Lindenhout	Ouderschap Blijft en Training Kinderen uit de knel	Programma voor gescheiden ouders die verstrikt zijn geraakt in ernstige conflicten naar aanleiding van de scheiding. > Gericht op gezamenlijke gesprekken	T. 026-3543311 E. klantenservice@lindenhout.nl
Lindenhout	DEES	Programma voor gescheiden ouders die verstrikt zijn geraakt in ernstige conflicten naar aanleiding van de scheiding. > Gescheiden start van 3 mnd. Met voor beide ouders een individueel ondersteuningstraject	T. 026-3543311 E. klantenservice@lindenhout.nl
Moviera	Ouderschap Blijft	Moviera is gestart met het aanbod 'Ouderschap Blijft', in de regio Gelderland en Utrecht. Dit traject is bedoeld voor ex-partners die ondanks hun scheiding wel gezamenlijk ouders blijven en die te maken hebben met (voortzetting van, of dreiging met) huiselijk geweld.	T. 088-3744744 W. www.moviera.nl
Advocaten en Mediators	Mediation	Conflictbemiddeling, echtscheidingsbemiddeling	Diverse organisaties
Kinderpraktijken en -coaches	Jeugd- en opvoedhulp, psychische en psychosociale hulpverlening, gezinsondersteuning	Individuele begeleiding, Specialistische jeugdhulp ambulant	Diverse organisaties
Voor professionals			
Beschermingstafel Centraal Gelderland	Veiligheidshuis Regio Arnhem	Overlegtafel met ouders, hulpverlening en RvdK om gezamenlijk te bespreken en te besluiten in geval de ontwikkeling en veiligheid van kinderen in het geding is.	T. 026 - 377 44 44 E. veiligheidshuis-regioarnhem@arnhem.nl W. www.veiligheidshuizen.nl

Handelen zonder Houvast - Onderzoek naar de Werkwijze van Veilig Thuis bij Complexe Scheidingen

Jeugdbescherming Gelderland	Training complexe scheidingen	Voor jeugdzorgwerkers en medewerkers uit aanverwante sectoren	T. 088-7121939
William Schrikker Groep	Training Sterk Uit Elkaar	Oplossingsgerichte gesprekstechnieken	T. 088-5260000 W. www.williamschrikkergroep.nl/ Expertisecentrum

Houvast

Voorstel werkwijze

Complexe scheiding

Veilig Thuis Gelderland Midden

Geweld stopt
niet vanzelf.

Sanne Mol
10-4-2018

Faculteit Maatschappij en Recht
Master Forensisch sociale professional

Inleiding

Voor u ligt een voorstel voor een probleemspecifieke invulling van de werkwijze bij complexe scheidingen binnen Veilig Thuis bemoeienissen. Dit voorstel is gebaseerd op de uitkomsten van het onderzoek: 'Handelen zonder houvast: onderzoek naar de werkwijze van Veilig Thuis bij complexe scheidingen.' Een onderzoek dat zich richtte werkwijze bij complexe scheiding binnen Veilig Thuis bemoeienissen en is uitgevoerd binnen Veilig Thuis Gelderland Midden.

Dit voorstel betreft een eerste suggestie welke vraagt om verdere uitwerking in samenwerking met organisatie en medewerkers.

2018

Auteur: Sanne Mol

e: sannemol@hotmail.com

Versie: Voorstel werkwijze complexe bij scheidingen

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere dan wijze ook, zonder voorafgaande toestemming van de auteur van dit document.

No part of this publication may be reproduced, scanned, or distributed in any printed or electronic form whatsoever without the written permission by the author of this document.

Eerste contact

- Melding altijd **serieus nemen**
- **Kennis nemen van**
 - Zorgen en krachten
 - Vermoedelijke mishandeling: Wat & wanneer?
 - Zijn de zorgen ook door anderen geuit?
 - Eerste beeld van aspecten van Puzzel van Hurwitz
 - Juridische aspecten
 - Gehuwd/ gescheiden/ gezag kk/ lopende procedures.
 - Hoe ziet de omgangsregeling eruit?
 - Terughoudend zijn met terugverwijzen naar de rechtbank
 - Relationale aspecten
 - Hoe was relatie: ontstaan, duur, verloop.
 - Hoe verliep de breuk: wiens initiatief, aanloop, (on)verwacht.
 - Ouderschaps aspecten
 - Persoonlijke aspecten betrokkenen, opvoedstijl beide ouders.
 - Veiligheidsaspecten
 - Sprake van geweld?
 - Sprake van andere vormen van fysieke of emotionele onveiligheid, zo ja welke?
 - Hulpverlening
 - Is er hulpverlening betrokken bij een van de betrokkenen van het gezinssysteem?
 - OTS of Voogdij?
- Inschatten van **waarde van informatie**
 - Wie is de beller? (Relatie tot gezinssysteem)
 - Betrouwbaarheid en geloofwaardigheid van de beller
 - Kwaliteit van de informatie: Eigen observatie, recent?
- Waar bevinden betrokkenen zich op de **escalatieladder**
- **Vervolg**
 - Mogelijkheden/ verwachtingen van de beller
 - Welke consequenties hebben een melding/ advies/ doorverwijzing

Input Triage

Is er sprake van een complexe scheiding?

Wat is er (nog meer) aan de hand?

Ondersteunende middelen:

- Vragenlijst van Geurts (Bijlage D)
- Escalatieladder van Glasl + uitgewerkte versie (Bijlage C)
- Probleemspecifieke aandachtsgebieden complexe scheiding (Bijlage 6)

Benodigde kennis:

- Wetenschappelijke cijfers
- Risicofactoren Wetenschappelijke cijfers
- Risicofactoren
- Ontwikkeling van conflicten (Bijlage C)
- Ontwikkeling van scheiding
- Hulpaanbod (Bijlage F)
- Omgaan met netwerk (Bijlage B)

Triage

- Verrijken bij de in het HP beschreven partijen
 - Eigen systemen
 - GBA
 - **Gezagsregister**
 - **Raad voor de Kinderbescherming**
 - Verwijsindex
 - Melder voor aanvullende info
 - Direct betrokkenen zelf
- Nog geen triage zonder politieinfo!
- Het Triage-instrument invullen met verkregen informatie.
- Uitkomsten Triage-instrument aanhouden/ volgen.

Een complexe scheiding is structurele onveiligheid/ kindermishandeling en vraagt bemoeienis van VT.

ONDERZOEK!

Triage Politiemeldingen

- Vaak sprake van minimale informatie en regelmatig een situatie waarin men zich al hoog in de escalatieladder begeeft.
- **Verrijken** bij de in het HP beschreven partijen
 - Eigen systemen
 - GBA
 - **Gezagsregister**
 - **Raad voor de Kinderbescherming**
 - Verwijsindex
 - Melder voor aanvullende info
 - **Politie (ook antecedenten checken)**
 - **Direct betrokkenen zelf**
- Vanuit melding en verrijking **kennis nemen van**:
 - Zorgen en krachten
 - Vermoedelijke mishandeling: Wat & wanneer?
 - Zijn de zorgen ook door anderen geuit?
 - Eerste beeld van aspecten van Puzzel van Hurwitz
 - Juridische aspecten
 - Gehuwd/ gescheiden/ gezag kk/ lopende procedures.
 - Hoe ziet de omgangsregeling eruit?
 - Terughoudend zijn met terugverwijzen naar de rechtbank
 - Relationale aspecten
 - Hoe was relatie: ontstaan, duur, verloop.
 - Hoe verliep de breuk: wiens initiatief, aanloop, (on)verwacht.
 - Ouderschaps aspecten
 - Persoonlijke aspecten betrokkenen, opvoedstijl beide ouders.
 - Veiligheidsaspecten
 - Sprake van geweld?
 - Sprake van andere vormen van fysieke of emotionele onveiligheid, zo ja welke?
 - Hulpverlening
 - Is er hulpverlening betrokken bij een van de betrokkenen van het gezinssysteem?
 - OTS of Voogdij?
- Waar bevinden betrokkenen zich op de **escalatieladder**
- Vervolg:
 - Welke consequenties hebben een melding/ advies/ doorverwijzing

Input Triage

Is er sprake van een complexe scheiding?

Wat is er (nog meer) aan de hand?

Ondersteunende middelen:

- Vragenlijst van Geurts (Bijlage D)
- Escalatieladder van Glasl + uitgewerkte versie (Bijlage C)
- Probleemspecifieke aandachtsgebieden complexe scheiding (Bijlage 6)

Benodigde kennis:

- Wetenschappelijke cijfers
- Risicofactoren
- Ontwikkeling van conflicten (Bijlage C)
- Ontwikkeling van scheiding
- Hulpaanbod (Bijlage F)
- Omgaan met netwerk (Bijlage B)

Onderzoek

Bij complexe scheiding is onderzoek noodzakelijk. Onderzoek is nodig om te kunnen differentiëren in scheidingen en daarmee te komen tot een passende vorm van hulpverlening.

Doelen:

- Borgen van veiligheid
- In beeld brengen van de angel van het conflict
- Bepalen van de mate van escalatie
- Komen tot een passende verwijzing

- 1) Ouders een individueel gesprek (**Hoofdzaak: veiligheid**)
 - Verwachtingenmanagement & Uitleg procedure
 - Duidelijke afspraken procedure en communicatie (Op papier)
 - In kaart brengen
 - Zorgen en krachten,
 - Juridische aspecten,
 - Relationale aspecten,
 - Ouderschaps aspecten,
 - Persoonlijke aspecten betrokkenen,
 - Opvoedstijl beide ouders.
 - Hulpverlening
 - Veiligheid (eventueel met de Masic in 2^e gesprek)
 - Patroon van klachten
 - Bevestiging van geweld door derden?
 - Afwezigheid van weerlegging van klachten
 - Psychologisch profiel/gewelddadig verleden van vermeende dader & slachtoffer.
 - Eerste veiligheidsafspraken
- 2) Kindgesprekken
 - Duidelijke afspraken over terugkoppeling
 - Vrij van ouders & Neutraal terrein
 - Gestructureerde opzet/ forensisch kindinterview

- 3) MDO
 - Info uit melding, verrijking en gesprekken:
 - Wat komt overeen?
 - Wat blijft onduidelijk?
 - Welke informatie ontbreekt nog?
 - Formuleren van vragen voor informanten en tweede gespreksronde
- 4) Informanten raadplegen (informeel professioneel netwerk)
 - Algeheel beeld
 - Antwoord op vragen vanuit MDO
- 5) Huisbezoeken ouders individueel (**Hoofdzaak: Zoektocht angel van het conflict**)
 - Vervolg eerste gesprek
 - Helderheid aspecten puzzel van Hurwitz

- 6) MDO over advies
 - Informatie vanuit eerdere stappen
 - Wat komt overeen?
 - Wat blijft onduidelijk?
 - Welke informatie ontbreekt nog?
 - Conclusie onderzoek
 - Advies
 - Hulp
 - Kader
 -
- 7) Benaderen zorgaanbieder
 - Afstemming hulp en akkoord start
 -
- 8) Eindgesprek.
 - Beide ouders indien mogelijk
 - Warme overdracht zorgaanbieder
- 9) Rapportage
 - Beide in principe dezelfde rapportage tenzij dit onveiligheid oplevert.
 - Rapportages worden alleen aangepast op feitelijke onjuistheden. Beide betrokkenen hebben de mogelijkheid om schriftelijk commentaar aan te leveren, welke wordt toegevoegd als bijlage aan de rapportage.

Ondersteunende middelen:

- VT brede afspraken over werkproces
- VT brede afspraken over communicatie in onderzoeken complexe scheiding
- 6 Thema's Austin met betrekking tot veiligheid (Bijlage D)
- Lijst probleemspecifieke aandachtsgebieden Complexe scheiding (Bijlage 6)
- Vragenlijst PAS en veiligheid (Bijlage D & E)
- Risicotaxatielijsten/ Gestructureerde vragenlijsten > MASIC, Bijlage D
- Lijst kenmerken High conflict personality (Bijlage A)

Benodigde kennis:

- Meervoudige partijdigheid
- Escalatieladder van Glasl
- Parental alienation
- Traumasensitief werken
- Systemisch werken
- Privacywetgeving & Handelingsprotocol (Rapportage)

Contacten met betrokkenen

- Duidelijke structuur en regievoering
 - Startgesprek met daarin duidelijke uitleg over werkproces en wat van VT te verwachten is.
 - Standaard A4 met overzicht procedure
 - Wij wijken NOOIT af van deze procedure tenzij...
 - Afwijken alleen na MDO en hierover schriftelijk bericht naar beide ouders.
- Afspraken over communicatie
 - Transparantie tenzij...

Ondersteunende middelen:

- VT brede afspraken over werkproces
- VT brede afspraken over communicatie in onderzoeken complexe scheiding
- Adviezen Eddy
- Vragenlijst PAS en veiligheid

Benodigde kennis:

- Meervoudige partijdigheid
- Parental alienation
- Traumasensitief werken
- Systemisch werken

Bijlage 1: Zoektermen literatuurstudie

Nederlands	Engels
Echtscheidingsproblematiek	Divorce AND problems or issues
Echtscheiding AND hulpverlening	Divorce AND social work
Vechtscheidingen	
Complexe echtscheiding	
Hoog risico scheiding	(High) conflict divorce
Echtscheiding AND problematiek	(high) conflict divorce AND issues
Echtscheiding AND kindermishandeling	(High) conflict divorce AND child maltreatment/child abuse
Echtscheiding AND beschuldigingen	(High conflict) divorce AND accusations
	Separating families AND problems
Echtscheiding AND Beschuldigingen AND mishandeling	(High conflict) divorce AND accusations AND child abuse
Echtscheiding AND valse beschuldigingen van kindermishandeling	Divorce AND false accusations (of child maltreatment)
Hulpverlening AND echtscheiding	Evidence based treatment AND (high) conflict divorce
Interventies AND echtscheiding	Effective practices AND divorce issues
Interventies AND hulpverlening AND echtscheiding	Effective practices AND divorce AND child maltreatment
Echtscheiding AND (valse) beschuldigingen	Effective practices AND false accusations AND divorce
Literatuuroverzicht echtscheidingsproblematiek	Literature review (high) conflict divorce
Beschuldigingen en echtscheiding	Allegations AND (high conflict) divorce
Beschuldigingen en kindermishandeling	Allegations AND child maltreatment
Ouderverstoting	Parental alienation syndrome
	Child custody AND problems/conflicts
Meervoudige partijdigheid	
Handelingsverlegenheid	

Figuur 5, zoektermen literatuur

Bijlage 2: Basiskenmerken respondenten

In onderstaande tabellen zijn de basiskenmerken van de respondenten opgenomen. In dit onderzoeksrapport worden de verschillende groepen respondenten met afkortingen weergegeven.

Experts worden geciteerd met: Respondent expert# (RE#)

Focusgroepdeelnemers worden geciteerd met: Respondent Focusgroep# (RE#)

Respondenten van andere VT organisaties worden geciteerd met: Respondent VT# (RVT#)

Deelnemer RE	Werkzaam	M/V
1	Expert anoniem	*
2	Expert anoniem	*
3	Expert anoniem	*
4	Expert anoniem	*
5	Expert anoniem	*
6	Expert anoniem	*

Tabel 1, Experts

Deelnemer RFG	Werkzaam	M/V	Meer of minder dan 2 jr werkzaam bij VT Gelderland Midden
1	Backoffice	M	Meer
2	Frontoffice	V	Meer
3	Frontoffice	V	Meer
4	Gedragdeskundige	V	Minder
5	Backoffice	V	Meer
6	Frontoffice	V	Minder
7	Backoffice	M	Meer
8	Backoffice	M	Meer
9	Vertrouwensarts	V	Meer
10	Werkbegeleider	M	Meer
11	Frontoffice	V	Minder
Afwezig			
12	Backoffice	M	Meer
13	Backoffice	V	Meer
14	Teamleider	V	Meer

Tabel 2, Basiskenmerken focusgroepdeelnemers

Deelnemer RVT	Werkzaam		M/V
1	Veilig Thuis	Interview	M
2	Veilig Thuis	Interview	M
3	Veilig Thuis	Interview	M
4	Veilig Thuis	Interview	V
5	Veilig Thuis	Interview	V
6	Veilig Thuis	Interview	V
7	Veilig Thuis	Interview, resultaat niet opgenomen	V
8	Veilig Thuis	Geen methodiek of aanvulling cs	
9	Veilig Thuis	Geen methodiek of aanvulling cs	
10	Veilig Thuis	Geen methodiek of aanvulling cs	
11	Veilig Thuis	Geen methodiek of aanvulling cs	
12	Veilig Thuis	Geen methodiek of aanvulling cs	
13	Veilig Thuis	Geen methodiek of aanvulling cs	
14	Veilig Thuis	Geen methodiek of aanvulling cs	
15	Veilig Thuis	Geen reactie	
16	Veilig Thuis	Geen reactie	
17	Veilig Thuis	Geen reactie	
18	Veilig Thuis	Geen reactie	
19	Veilig Thuis	Geen reactie	
20	Veilig Thuis	Geen reactie	
21	Veilig Thuis	Geen reactie	
22	Veilig Thuis	Geen reactie	
23	Veilig Thuis	Geen reactie	
24	Veilig Thuis	Geen reactie	
25	Veilig Thuis	Geen reactie	
26	Veilig Thuis	Geen reactie	

Tabel 3, Veilig Thuis organisaties

Bijlage 3: Topiclijst expertinterviews

Topiclijst Expertinterviews

- **Wettelijke taken en bevoegdheden Veilig Thuis**
- **Doelstelling en uitgangspunten Veilig Thuis**
 - **Complexe scheiding specifiek**
 - **Handelingsprotocol**
- **Werken met 2 conflicterende partijen**
- **Beschuldigingen en behoeften aan waarheidsvinding**
- **Verstoorde omgangsregelingen**
- **Thema's met betrekking tot complexe scheiding**

Bijlage 4: Topiclijst focusgroepen

Focusgroepen Veilig Thuis Gelderland Midden

Wat zijn zaken waar je tegenaan loopt als het gaat om complexe scheiding?

- Beschrijf zo veel mogelijk thema's in één of twee steekwoorden
- Elk op een losse post-it
- Bij het ophalen: uitleg post-it (wat bedoel je met de steekwoorden?)
- Gesprek/discussie hierover

Met elkaar structureren we de post-its tot thema's.

Dekt dit de thema's waar het om gaat bij complexe scheiding of ontbreekt er nog iets?

- Eventuele aanvullingen

In hoeverre vind je dat je het handelingsprotocol kent?

- Iedereen een individueel antwoord op een post-it
- Bij het ophalen: Wat maakt dat je dit antwoord geeft?

In hoeverre biedt het handelingsprotocol ondersteuning en richtlijnen op de eerder geformuleerde thema's?

- Waarin wel? Post-its per thema
- Wat ontbreekt? Post-its per thema

Heb je een handreiking of oplossing voor de verschillende thema's?

- Beschrijf per thema zo veel mogelijk oplossingen/handreikingen op post-its
- Bij het ophalen: uitleg post-it (wat bedoel je met de steekwoorden?)
- Gesprek hierover

Zijn er zaken die niet op tafel zijn gekomen maar wel de aandacht verdienen?

Bijlage 5: Interviewvragen Veilig Thuis organisaties

Interview Veilig Thuis organisaties

Op welke manier kan het handelingsprotocol professionals ondersteunen bij het effectief werken in complexe scheidingssituaties? Zijn eventuele aanvullingen nodig ter ondersteuning van een effectieve werkwijze?

1) Kunt u iets vertellen over de methodiek/richtlijnen waar dit VT mee werkt?

2) Hoe ziet de werkwijze er uit en waar is de werkwijze op gebaseerd?

3) Wat maakt dat uw VT voor deze werkwijze kiest?

4) Hoe verhouden de methodiek/richtlijnen zich volgens u tot het handelingsprotocol?

5) Zegt de werkwijze iets over of complexe scheiding binnen VT hoort.

> Waar is deze keuze op gebaseerd?

6) Hoe wordt er vanuit de werkwijze omgegaan met (valse) beschuldigingen van ouders over geweld en/of kindermishandeling?

> Waar is deze keuze op gebaseerd?

7) Hoe wordt er vanuit de werkwijze omgegaan met een situatie waarin een kind aangeeft geen contact meer te willen met een van de ouders?

> Waar is deze keuze op gebaseerd?

8) Hoe wordt er vanuit de werkwijze omgegaan met conflicterende partijen?

> Waar is deze keuze op gebaseerd?

9) In hoeverre wordt vanuit de werkwijze het systeem/netwerk betrokken?

- Wat is de werkwijze/richtlijn?

> Waar is deze keuze op gebaseerd?

10) In hoeverre speelt traumasensitief werken een rol in de werkwijze?

- Wat is de werkwijze/richtlijn?

> Waar is deze keuze op gebaseerd?

11) Zijn er essentiële aspecten m.b.t. dit onderwerp die niet aan bod zijn gekomen?

Bijlage 6: Probleemspecifieke aandachtsgebieden vanuit literatuur en experts

Probleemspecifieke aandachtsgebieden complexe scheiding

Uit expertgesprekken:

- persoonlijkheid/psychiatrie ouders	- partnergeweld
- veiligheidsrisico's	- opvoedstijlen
- onderzoek/informanten op thema's van Hurwitz, De Ruiter, 2017 (puzzel)	- religie
- systeem uitvragen	- kindermishandeling
- concreet uitvragen van geweld	- kindfactoren
- medische gegevens opvragen	- voorgeschiedenis
	- risico-elementen

7 verschillende dimensies die samen een compleet beeld van de situatie geven namelijk:

- *tijdsaspect van complexe scheiding met ellenlange juridische procedures en klachten maar met aandacht voor timing;*
- *drie stadia in conflicten met onderscheidende patronen;*
- *geweld (psychiatrie, verslaving): ernst aard (kritische vragen, huisverbod);*
- *relaties: perspectieven van gezinsleden, zwartmaken, beschuldigen, ouderschap, positie kinderen, sterke opvattingen (parental alienation;)*
- *systemen: leven op verschillende professionele planeten en tegenstrijdig handelen in plaats van zoeken naar samenhang; gebrek aan coördinatie tussen professionals;*
- *communicatie: misverstand, uitsluiting, voorkeur, normering;*
- *gebrek aan samenwerking tussen professionals: gescheiden werelden, dominantie van het recht (Dijkstra, 2016).*

Theorie van Hurwitz:

- *onderwijs*
- *cultuur*
- *religie*
- *details van de scheiding*
- *juridische status*
- *persoonlijke kenmerken van de ouders*
- *kwetsbaarheid van de kinderen*
- *psychische problemen*
- *politie*
- *partnergeweld*
- *kindermishandeling*
- *middelenmisbruik*
- *overig (De Ruiter, 2017)*

Bijlage 7: Probleemspecifieke aandachtspunten VT-organisaties

Aandachtspunt	Aantal keer genoemd
Geen aandachtspunten/thema's gesprekken maar eigen (creatieve) invulling medewerker	2
Richting door casusspecifieke vragen in plan van aanpak (PVA)	1
Breed bekijken i.p.v. uitgaan van vechtscheiding	1
Bij triage extra vraag: Is onderzoek VT helpend?	1
Relatiegeschiedenis	3
Scheidingsgeschiedenis	4
Juridische aspecten	4
Escalatie n.a.v. Glasl	2
Huiselijk geweld	2
Duur van de problemen	1
Mate van onenigheid	1
Mate van gebrek aan samenwerking	1
Mate van lijdensdruk kinderen	1
Motivatatie vrijwillige hulp	1
Systeemdynamiek	1
Hulpverleningsaspecten	1
Kindgebonden aspecten	1
Opvoedingsvaardigheden	1
Voorgeschiedenis ouders	1
Spectrum gescheiden ouderschap	1
Opvoeding: stijl/onmacht	1
Actuele veiligheid	1
Middelengebruik/verslaving	1
Aanwezigheid cognitieve of fysieke beperking	1
Aanwezigheid psychiatrie	1
Aanwezigheid gekwetstheid of trauma	1
Persoonlijkheidsproblematiek	1
Demografische gegevens	1

Bijlage 8: Probleemspecifieke aandachtsgebieden complexe scheiding

Persoonskenmerken	Voorkomend in codering	Veiligheid	Voorkomend in codering
Demografische gegevens	1	Actuele veiligheid/risico's	4
Systeem/netwerk	1	Huiselijk geweld	6
Medische gegevens	1	Kindermishandeling	1
Aanwezigheid cognitieve of fysieke beperking	1	Risico-elementen	1
Aanwezigheid psychiatrie/ persoonlijkheidsproblematiek	6	Hulpverlening	
Aanwezigheid gekwetstheid of trauma	1	Hulpverleningsaspecten	1
Middelengebruik/verslaving	3	Motivatie vrijwillige hulp	1
Voorgeschiedenis ouders	2	Thema's die ten grondslag liggen aan een conflict	
Relatie, scheiding en conflict		Kindgebonden aspecten/ problematiek	2
Juridische aspecten	6	Opvoedingsvaardigheden	2
Escalatie n.a.v. Glasl	3	Religie	2
Relatiegeschiedenis	3	Opvoeding: stijl/onmacht	2
Scheidingsgeschiedenis	4	Professioneel systeem	1
Pijn onder het conflict	1	Onderwijs	1
Details scheiding	1	Cultuur	1
Duur van de problemen	2	Kwetsbaarheid kinderen	1
Mate van onenigheid	2	Anders	
Mate van gebrek aan samenwerking	1	Geen aandachtspunten/thema's Gesprekken naar eigen (creatieve) invulling medewerker	2
Mate van lijdensdruk kinderen	1	Breed bekijken i.p.v. uitgaan vechtscheiding	1
Systeemdynamiek	2	Richting door casusspecifieke vragen in plan van aanpak	1
Communicatie	1	Bij triage extra vraag: Is onderzoek VT helpend?	1
Spectrum gescheiden ouderschap	1		